

τὸν κόσμος - εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Διαβόλου. Κοιμᾶται σὰν νᾶναι στὸν Παράδεισο, μακριὰ ἀπὸ διαβολικὴ πείραξη. Αὐτὸ θὰ εὐχαριστοῦσε πολὺ τὴν μάνα μου, ποὺ ἦταν ποτα-πολὺ θρησκακὰ καὶ μποροῦσε νὰ θυσιάσῃ ὅλον τὸν κόσμον, κι ἐμένα ἀκόμα, γιὰ νὰ πάῃ στὸν παράδεισο, χωρὶς νὰ λογαριάξῃ γι αὐτὸ κανέναν κόπον, κανέναν μόχτο, καὶ καμμιά θυσία. *Ένας λόγος ἀκόμα πλεióτερος, ποὺ ἀποφάσισα νὰ μείνω ἐκεῖνην τὴν βραδυὰ στὸ χειμᾶδι, εἶναι καὶ τὸ ὅτι δὲν ἔχει καμμιά ἐπιστημότητα ἰδιαίτερη ἢ παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς στὴν Πατρίδα μου, ἀλλὰ σὰν ὅλες τὲς κοινὲς βραδυνές.

— Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ νὰ σου γυρίζει μὲ τὰ χέρια ἀδειανὰ καὶ σὰν φάντασμα ὁ πιστικὸς ποὺ εἶχε πάει γιὰ ψωμί.

—Ποῦναι τὸ ψωμί;

Τὸν ρώτησα.

—Δὲν μπόρεσα νὰ περάσω τὸ χωριό...

Μοῦ ἀπάντησε ξέκαρδα, ἐνῶ ἡ βροχὴ ἔτρεχε πουνάρα ἀπὸ πάνω του.

—Καὶ γιὰτί δὲν μπόρεσες;

Τὸν ξαναρώτησα.

—Πάει ἡ λειᾶσα!.. Τὴν πῆρε!

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἔκανε μιὰ χειρονομία ποὺ μᾶδωκε νὰ καταλάβω τὴν τύχη τῆς λειᾶσας.

Λειᾶσα λέγεται τὸ φτωχὸ γεφύρι, ποὺ ἔκανε τὸ λειθάδι ποὺ θρῆσκονα-στε μὲ τὸ χωριό. Τὸ ποτάμι, ποὺ περνάει κάτω ἀπὸ τὴν λειᾶσα, δὲν ἔχει τὲ καλοκαίρι πλεióτερο ἀπὸ πεντέξη μυλαύλακα νερό, ἐνῶ τὸν χειμῶνα γίνεται θεριό, κάθε φορὰ ποὺ δρέχει πολὺ. Κι' ἡ φράση: «Πάει ἡ λειᾶσα» δη-λουσε ὅτι εἶχε πλημμυρίσει τὸ ποτάμι καὶ πᾶρέσυρε τὸ πλεχτὸ γεφύρι, κι' ἔνεκα ἀπ' αὐτό, θὰ εἴμαστε γὰ δυὸ τρεῖς ἡμέρες τὸ λιγώτερο, ἀποκλεισμέ-νοι ἀπὸ τὸ χωριό.

Τὸ πνίξιμο τοῦ πλεχτοῦ γεφυριοῦ, τῆς λειᾶσας, δὲν στοίχιζε τίποτε ἄλλο ἀπὸ κόπο, γιατί οἱ χωριανοί, δουλεύοντας ὅλοι μαζί κοινοτικῶς, θὰ-πλεχαν σὲ μιὰ μέρα καινούργιο γεφύρι, χωρὶς κανένα ἔξοδο, ἐπειδὴ κι' ὅλη ἡ ἀπατούμενη ξυλικὴ ἔβγαινε ἀπὸ τὸν χωριάτικον λόγγο, καὶ τὸ μόνο πράγ-μα ποὺ μοῦ σκότιζε τὸ νοῦ ἦταν πῶς θὰ περνούσαμε ἐκεῖνη τὴν βραδυὰ χω-ρὶς ψωμί. Εἶχαμε γάλα ἀνθό, τυρὶ ἀσκίσιο νοστιμᾶτατο, καὶ γκουλιάστρα ἀφράτη, ἀλλὰ χωρὶς ψωμί ὅλα αὐτὰ ἦσαν λειψά. Τὸ ψωμί εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ φαγιοῦ καὶ τοῦ τραπεζιοῦ. Τὴν στιγμὴ ὅμως, πῶκακα ἐκεῖνην τὴν σκέψη, πέ-ρασε ἀπὸ τὴν φαντασία μου ἡ εἰκόνα τῆς μάνας μου, φορτωμένης ἕνα με-γάλο σακκούλι γεμᾶτο ζωοτροφίες, κι' ἀμέσως μοῦρθε ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ἀκε-φτονταν ἡ μάνα μου, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ πνίξιμο τῆς λειᾶσας, τὸν ἀ-ποκλεισμό μας καὶ τὰ λοιπὰ καὶ θάκανε κάθε τρόπο νὰ μᾶς στείλῃ ψωμί ἀπὸ τὸ χωριό, σφεντονίζοντάς το ἀπὸ τὴν μιὰν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ, ὡς τὴν ἄλλη μὲ κανένα δυνατὸν χωριανό μας. *Έν τῷ ᾄμα, λοιπόν, διατάζω πάλι

τὸν δεύτερο πιστικὸ νὰ ξαναπιάη στὸ λειαστοπόρι, καὶ νὰ περιμένῃ ἐκεῖ νὰ τοῦ ρίξουν ψωμί ἀπὸ τὸ χωριό.

Στὴν διαταγὴ μου ξεκίνησε πάλι ὁ πιστικὸς ξάκαρδα καὶ πρὶν περάσῃ πολὺ ὥρα, νὰ σου καὶ γύρισε φορτωμένος ζωτροφίες, ποὺ τοῦ εἶχε πετάξῃ ἀπὸ τὴν πέτρα ὀχτιά τοῦ ποταμοῦ μέσα στὸ σάκκουλι ὁ ζευγίτης τοῦ σπιτιοῦ μας.

Εὐχαριστήθηκα πολὺ, ποὺ εἶχε νυχτώσει στὰ καλὰ, μπήκα στὴν ἀνθρωποκαλύβα καὶ κάθισα σταυροπόδι κοντὰ στὴν φωτιά, ποὺ εἶχε ἐτοιμασμένη ὁ γεροπιστικὸς ὁ τσιέλεγκας.

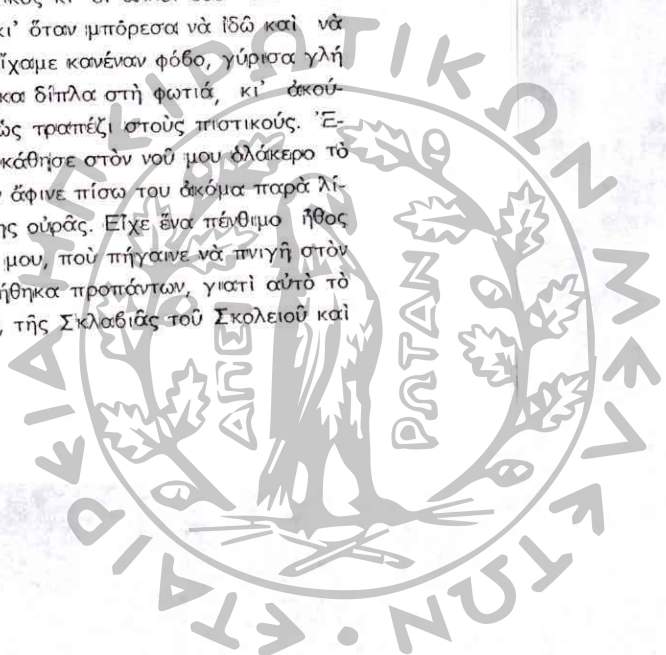
Ἡ ἀνθρωποκαλύβα, ξέρετε, εἶναι ἐκείνη ἡ καλύβα τοῦ χειμαδιοῦ, ὅπου κάθονται καὶ κοιμούνται οἱ πιστικοί. Ἐχει σχῆμα τριγωνικῆς σκηνῆς, σκεπασμένη μὲ σάλιμα.

Ἡ κακακαιρία μολαταῦτα ἐξακολουθοῦσε ἄγρια καὶ τρομαχτική. Νόμιζες ὅτι θάλλουσε ἡ καμμένη ἡ Γῆ ἀπὸ τὴν πολὺ νεροποντιὰ, σὰν βῶλος ζάχαρης, ποὺ πέφτει ἀπάνω του μιὰ βαρειά στολαματιὰ νεροῦ. Οἱ ἀστραπές κι' οἱ βροντὲς πῆγαιναν ἡ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη σὲ κάθε στιγμή, σὰν νὰ εἶταν χινόπωρος ἢ ἀνοιξη, κι' ἡ Γῆ κλονίζονταν συθέμελη, σὰν νὰ τὴν ἀναμόχλευσαν χίλιοι θεοί. Ἐρχονταν καμμιά φορὰ τέτοιες φοβερὲς πινεὲς τοῦ Νότου, ποὺ νομίζαμε ὅτι θὰ σήκωναν στὸν ἀέρα χειμάδι, κοπάδι κι' ἀνθρώπους. Μαίνονταν σὰν λυσσασμένα τὰ Στοιχειά. Γῆ κι' Οὐρανὸς εἶχαν πιαστή μαλλιά - μαλλιά καὶ γροθοκοπιῶνταν ἀλύπητα, καὶ κάθε φορὰ ποὺ θέριευε πολὺ ὁ σάλος, σταυροκοπιῶνταν περίλυπος ὁ γεροπιστικὸς κι' ἔλεγε:

—Γλύτωσέ μας, Θεέ μου, τοὺς ἀμαρτωλοὺς!

Βλέποντας στὰ ὑστερνὰ ὁ γεροπιστικὸς ὅτι δὲν ἔπαισε τὸ ἀγριοκαίρι, πῆρε τὸν βοηθό του - αὐτόν, ποὺ μᾶς εἶχε φέρει τὸ ψωμί + καὶ τὸ πιστικούδι, καὶ πῆγαν νὰ κόψουν καμπόσο κισσόκλαρο γιὰ τὰ πρόβατα, κι' ἀνέθεσε σ' ἐμένα νὰ ἐπιθεωρήσω μὲ τὸ φαναράκι τ' αὐλάκια, ποὺ ἦταν γύρα στὸ μαντρί ἀπὸ τὴν ἀπάνω τὴν μεριά, μὴν εἶναι κανένα χαλασμένο ἢ ἀδύνατο, καὶ μπῆ μέσα τὸ νερὸ καὶ μᾶς πνίξῃ κι' ἐμᾶς καὶ τὰ πρόβατα.

Ἄμα τράβηξαν καὶ γῆκαν ὁ γεροπιστικὸς κι' οἱ ἄλλοι δυὸ πιστικοί, βγῆκα κι' ἐγὼ νὰ παρσκαυπιάξω τ' αὐλάκια, κι' ὅταν μπόρεσα νὰ ἰδῶ καὶ νὰ βεβαιώθῃ ὅτι ἦταν καλὰ τ' αὐλάκια καὶ δὲν εἶχαμε κανέναν φόβο, γύρισα γλῆγορα στὴν ἀνθρωποκαλύβα, σταυροποδιάστηκα δίπλα στὴ φωτιά, κι' ἀκούμπησα σ' ἕνα εἶδος σκαμνί, ποὺ χρησίμευε ὡς τραπεζὶ στοὺς πιστικούς. Ἐκεῖ ποὺ διαλογιζόμουν μόνος μου, ἦρθε καὶ κάθισε στὸν νοῦ μου εὐάκερο τὸ ἔτος, ποὺ τέλειωνε ἐκείνη τὴν ἡμέρα καὶ δὲν ἄφινε πίσω του ἀκόμα παρὰ λίγες μαῦρες ὥρες χωρὶς ἥλιο, σὰν ἄκρη μαύρης οὐράς. Εἶχε ἕνα πένθιμο ἦθος ἀπάνω του καὶ τὸ λυπήθηκα ἀπὸ τὴν καρδιά μου, ποὺ πῆγαινε νὰ πνιγῇ στὸν ἀπέραντον ὠκεανὸ τῶν Περαισμένων. Τὸ λυπήθηκα προσάντων, γιατί αὐτὸ τὸ ἔτος μὲ γλύτωσε ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ Σκολειοῦ, τῆς Σκολαδίας τοῦ Σκολειοῦ καὶ



πλάκωσε την καρδιά μου μιὰ μεγάλη μελαγχολία. Μοῦ φάνηκε ὅτι θρискάμουν μπροστὰ σ' ἓναν εὐεργέτη μου, ποῦ ψυχαμοχούσε.

—Τί καλὸ ποῦ στάθηκε αὐτὸ τὸ ἔτος γιὰ μένα! ψιθύρισα. Μὲ παρέδωκε στὴν Κοινωνία φωτισμένον, ἀνεξάρτητον καὶ εὐτυχισμένον. "Ἀμύποτε νὰ μοῦ εἶναι εὐεργετικὸ καὶ τὸ νέο ἔτος. "Ἀμύποτε νὰ φέρῃ τὸν αἰώνιον πόθο τοῦ Γένους μας, ποῦ τὸν καρτεροῦμε τετρακόσια εἴκοσι πέντε χρόνια.

Τότε ἄφησα τὸ πλοιαράκι μου στὸ πέλαγο τῆς χρυσόφτερης φαντασίας μου. ...Χίλιες εἰκόνες, χρυσάνυττες, χαρωπές, γελαστές, διάφανες, ἀλαφρὲς σὰν ἀγεράκι μαγιατικὸ, ποῦ φυσάει πρὶν ἀνατεῖλῃ ἀκόμα ὁ ἥλιος, περνοῦσαν ἀπὸ μπροστὰ μου· κι ἐνῶ ἔτρεχα μὲ τὸν νοῦ μου καταπόδι τῆς μιανῆς καὶ τῆς ἀλλήνης, σὰν σκιά, κυνηγώντας σκιές, ψηλὰ στὸν κατὰχρυσον αἰθέρα, μπήκαν βαρυὶ οἱ πιστικὸι μὲ τὰ κοφτερά τους καὶ μ' ἔκαναν νὰ βγῶ ἀπὸ ἐκείνη τὴν μαγικὴ φαντασμαγορία καὶ κυττάζοντας τὸν γεροπιστικὸ, τοῦ εἶπα!

—"Ε! γεροσιέλεγκα! Τί λές; Καθόμαστε ἀπόψε ὡς τὰ μεσάνυχτα γιὰ νὰ ἴδουμε, πῶς θὰ φύγῃ ὁ παλιὸς ὁ Χρόνος καὶ πῶς θάρθῃ ὁ καινούργιος;

—"Εγώ, παιδί μου, μοῦ ἀπολογήθηκε μελαγχολικὰ ὁ γεροπιστικὸς, εἶμαι ὀγδοῆντα χρονῶν ἀπάνω κάτω ἄνθρωπος, πὲς καὶ τὰ ἐβδομήντα χρόνια ὡς τὰ τώρα, τὰ πέρασα πιστικὸς. "Εχω περιττὸ αἰὶο πενήντα χρόνια, ὡς τώρα, ποῦ εἶμαι συγκρατούμενος, τσιέλιγκας. Ξέρεις τί θὰ εἶπῃ πενήντα χρόνια ὅλα τσιέλεγκας; Μιὰ ζωὴ ἰσκέρια! "Ε! πῶς φορτώνονται ἀπάνω μας τὰ ἔρημα τὰ χρόνια, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουμε! Μᾶς κλέφτουν τρίχα - τρίχα τὰ νειᾶτα μας, τὴν λεβεντιά μας, τὴν ζωὴ μας, μᾶς ζαρώνουν τὸ πετσί, ποῦ γυαλοκοπούσε πρὶν μᾶς ἀσπρίσουν τὰ μαῦρα ἢ τὰ ξανθὰ μαλλιά, καὶ μᾶς τὰ μαδοῦν, μᾶς βγάζουν τὰ δόντια, μᾶς θαμπώνουν τὰ μάτια, μᾶς κουφάνουν τ' αὐτιά, μᾶς ἀδυνατίζουν τὰ χέρια καὶ τὰ ποδάρια, μᾶς σκρυμπόρουν τὸ κορμί, καί... - ἄς τὸ εἰπῶ κι' αὐτό! - μᾶς κάνουν μισὰ ζωά! Τὰ ζωά ἔχουν τέσσερα ποδάρια κι' ἐμεῖς οἱ γερόντοι τρία. "Εσύ, καλότυχος, εἶσαι παιδί ἀκόμα! "Αλλά... ἐγὼ γέρασα, ἀκούμπησα, πάει βασίλειμα! "Εγώ, παιδί μου, ἀφόντας κάνω αὐτὸ τὸ ἔργον τῆς κλίτσας, δὲν βρέθηκα ποτὲ μὲ τὰ μάτια κοιμώμενα τὴν στιγμή, ποῦ φεύγει ὁ ἓνας χρόνος καὶ δίνει τὰ κλειδιά τοῦ Κόσμου στὸν ἄλλο, πῶρχεται νὰ κάτῃ στὸν τόπο του. "Εγώ, τὸ λοιπὸν, θὰ κάτσω καὶ θὰ κάτσω... "Εσύ κύτταξε νὰ μὴν κοιμηθῇς.

— Θὰ καθήσω, γέρο, θὰ καθήσω!

Τοῦ εἶπα ἀποφασιστικά.

—"Αα! εἶν' ὡμορφὸ πρᾶγμα, παιδί μου! Γίνεται ἓνας κλονισμὸς στὴν Πλάση, ἓνα βαθύθυνο.. βαθὺ βουητό, ποῦ πρέπει νάχῃ πολὺν.. πολὺ ἀλαφρὸ αὐτὶ γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς. Γίνεται ἓνα τρομερὸ ἀπόκοσμο κλάμα... Δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα νάρχεται ἓνας ἄλλος καὶ νὰ σοῦ παίρνει ἀπὸ τὰ χέρια σου τὰ κλειδιά τοῦ Κόσμου! σὰν καληώρα νάρθῃ ἀπόψε ἓνας ἄλλος καὶ νὰ μᾶς πῇ: «Φευγάτε ἀπ' τὸ χειμάδι! θὰ καθήσω ἐγώ!» Εἶδες τί πόλεμος γένηκε ἔξω; Τί ἦταν, παντεχαίνεις, αὐτὴ ἡ τρομερὴ νεροποντή; αὐτὸ τὸ στοι-

χειοπάλεμα; αυτά τ' άστροπελέκια αυτά τὰ τραντάγματα τῆς γῆς μας; Τί άλλο ἦταν, παρὰ πόλεμος ἀνάμεσα τοῦ ἑνὸς χρόνου καὶ τ' ἄλλουνοῦ; Ἦθελε ἀκόμα νὰ κυριέψῃ ὁ Ἀντίχριστος! Ἦθελε νὰ χύσῃ ἀκόμα ἀνθρώπινο αἷμα, χριστιανικὸ αἷμα! Ἀλλ' ὅσο κι' ἂν ἔκανε, ὅσο κι' ἂν κάνει ἀκόμα ὡς τὰ μεσάνυχτα... δὲν θὰ τοῦ περάσῃ! θὰ κόψῃ τὸ λαϊμὸ του, καὶ θὰ γκρεμοσσυκιστῇ νὰ φύγῃ!...

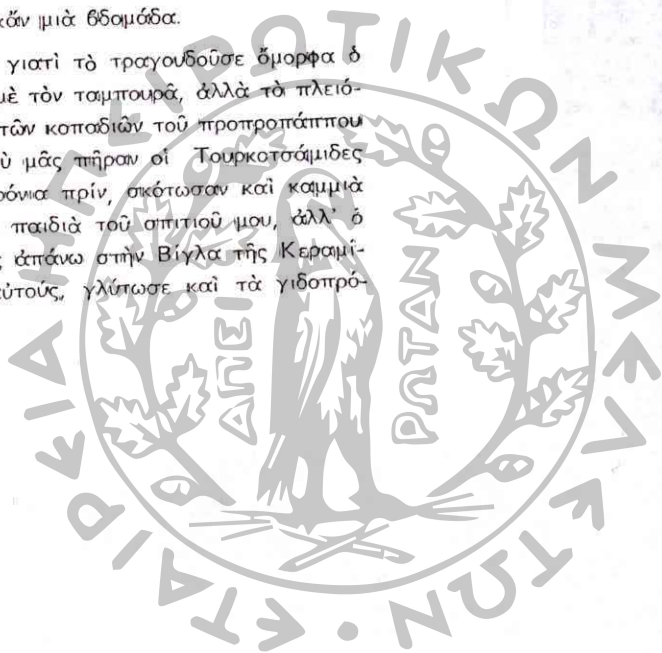
Ἔτσι, λοιπόν, ἀφοῦ εἶπαμε καὶ κάμποσα ἄλλα μὲ τὸν γέροντα, παρήκε ὁ δεῦτερος πιστικὸς τὸ φαγητὸ ψηλὰ στὸ σκαμνί, κι' ἀρχίσαμε νὰ τρώμε μὲ τὰ ξύλινα χουλιάρια ἀφράτῃ πηχτῇ γκουλιάστρα.

Γκουλιάστρα λέγεται τὸ πρῶτο γάλα, εὐθὺς ὕστερα ἀπὸ τὸν γένο τῆς προβατίνας ἢ τῆς γίδας, κι' εἶναι τὸ νοστιμώτερο ἀπ' ὅλα τὰ φαγητά, ποὺ γίνονται ἀπὸ τὸ εὐλογημένο καὶ τρισευλογημένο γάλα.

Στὰ ὕστερνά, τελειώσαμε τὸ φαγὶ κι' ἀρχίσαμε τὶς ὁμιλίες, γιὰ νὰ βαστάξωμε ἄγρυπνοι ὡς τὰ μεσάνυχτα, ἀλλὰ βλέποντας ὁ γεροπιστικὸς ὅτι μὲ τὶς κουβέντες του θ' ἀποκοιμῶμουν, πῆρε τὸν γλυκὸφώνό του τὸν ταμπουρὰ κι' ἄρχισε «ντίγγ - ντίγγ!» νὰ τὸν κουρτίξῃ κι' ἀφοῦ τὸν καλοκούρτισε, ἄρχισε νὰ τραγουδάῃ καὶ συνάμα νὰ θαρῇ τὸν ταμπουρὰ μὲ δύναμη καὶ μὲ γλύκα ἄρρητη.

Τ' ἀκούσαν τί γένηκε στοῦ Φώτου τὰ χειμῶδια,
Μπήκανε Τούρκοι στὰ μαντριά καὶ πῆραν τὰ κοπάδια,
Πῆραν πρατίνες μὲ τ' ἀρνιά, γίδες μὲ τὰ κατσίκια
Πῆραν τὸν Νιάγγρο τὸν τρανὸ, τὸν Μπέλο, τὸ γκεσέμι
Πῆραν τὴν Στρεφοκάλεσα μὲ τὸ λαμπρὸ κουδούνι,
Τέσσερους χρόνους τὸ λαλεῖ κι' ἀρνὶ δὲν ἔχει κάνει
Καὶ σκότωσαν τοὺς πιστικοὺς μὲ τὴν ἀράδα ὅλους
Δώδεκα ἀδερφοξάδελφα, καθάρια παλληκάρια,
Καὶ ρήμαξαν τὰ μαντριά καὶ ρήμαξαν οἱ στρουγγες
Κλαῖν οἱ μαννάδες τὰ παιδιὰ καὶ οἱ ἀδελφές τ' ἀδέλφια
Κλαίει κ' ἡ γυναῖκα τοῦ Γιωβᾶ, παρηγοριά δὲν ἔχει
Ποῦ τῆς σκοτῶσαν τὸν Γιωβᾶ, τὸν δόλιο τῆς τὸν ἄντρα,
Καὶ δὲν τὸν χάρηκε γάμπρὸν οὔτε κἂν μιὰ βδομάδα.

Αὐτὸ τὸ τραγούδι μὲ συγκίνησε καὶ γιατί τὸ τραγουδοῦσε ὁμορφα ὁ γεροπιστικὸς καὶ γιατί τὸ πῆγαινε καλὰ μὲ τὸν ταμπουρὰ, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον γιατί ἀναφερόνταν στὴν καταστροφὴ τῶν κοπαδιῶν τοῦ προπροπάππου μου, ποῦ, χωρὶς ἀπὸ τὰ γιδοπρόβατα, ποῦ μᾶς πῆραν οἱ Τουρκοτάμιδες ξεμερώνοντας τοῦ Βαγγελισμοῦ, ἑκατὸ χρόνια πρὶν, σκότωσαν καὶ καμμιὰ δεκοχτὼ πιστικούς, ὅλους ἀδερφοξάδελφας, παιδιὰ τοῦ σπιτιοῦ μου, ἀλλ' ὁ Φῶτος τοὺς πρόφτασε μὲ τοὺς Ραβενιώτες ἀπάνω στὴν Βίγλα τῆς Κεραμίσας, σκότωσε καμμιὰ τριανταριά ἀπ' αὐτούς, γλύτωσε καὶ τὰ γιδοπρόβατα ἀπὸ τὰ χέρια τους.



Αυτό τὸ τραγούδι μνημονεύει τὸ τέλος τῆς μεγάλης ποιμενικῆς δόξας τοῦ Σπιτιοῦ μου, ποὺ βόσκανε ὡς δυόμιση χιλιάδες γιδοπρόβατα.

Ἦταν ἡ ὥρα 1:1½ κι' ἡ φωνὴ τοῦ γέροντα, σιγαλὴ καὶ γλυκειά, σμίγονταν ἀδερφικὰ μὲ τὴν λυγρὴ φωνὴ τοῦ ὠριόηχου ταμπουρά, σὰν δυὸ πολυαγαπημένα στόματα, ποὺ σμίγονται μὲ πόνο στὸ χαρμόσυνο φιλὶ τῆς ἀγάπης. Ἐξω ἄρχισαν νὰ κοπάζουν καὶ ν' ἀνακωχεύουν τὰ στοιχεῖα καὶ νὰ συφιλιόνωνται ὁ Οὐρανὸς κι' ἡ Γῆ.

Τέλειωσε τὸ τραγούδι κι' ἀπόθεκε τὸν ταμπουρά ὁ γέρος λέγοντάς μου:

—Πόση ὥρα θέλαμε ὡς τὸ ζύγισμα τῆς Νύχτας;

—Μισὴ ὥρα!

Τοῦ ἀπολογήθηκα.

—Λοὶ! Τότε ἄς καθίσωμε καραούλι! Σιωπηρὴ ὥς ποὺ νὰ περάσῃ αὐτὴ ἡ μισὴ ὥρα. Σιωπηρηγῇ!

Κ' ἔβαλε τὸ δάκτυλό του κάτω ἀπὸ τὴν μύτη του, ἀπάνω στὴν χωρίστρα τῶν ἄσπρων μουστακιῶν του.

Ὡς ποὺ νὰ περάσῃ καὶ αὐτὴ ἡ μισὴ ὥρα, μοῦ φάνηκε πῶς πέρασε χρόνος, καὶ τὴν στιγμὴ ποὺ πάτησε ὁ λεφτοδείχτης τοῦ ὥρολογιοῦ μου ἀπάνω στὸν ὠροδείκτη, κι' ἔκαναν οἱ δυὸ δείχτες μαζί μιὰ μισοναχὴ γραμμὴ ἀπάνω στὸν ἀριθμὸ XII, μοῦ φάνηκε ὅτι εἶδα μπροστά μου τοὺς δυὸ χρόνους σὰν δυὸ ἐκατόχρονους γερόντους, μὲ μακρὰ ἄσπρα γένεια καὶ μαλλιά, ποὺ κρατοῦσαν ὁ καθένας στὸ χέρι τοῦ ἀπὸ ἓνα χοντρὸ ραβδί καὶ στηρίζαν ἀπάνω τὸ σκρυμπὸ κορμί τους. Τὴν στιγμὴ, ποὺ ἀνταμώθηκαν οἱ δυὸ Γέροι μέσα σὲ ἓνα θεώρατο κι' ἀπέραντο παλάτι, ἄφησε ὁ ἓνας τὸν θρόνο, ποὺ κάθονταν, καὶ τὸν ἔπιασε ὁ ἄλλος. Κατέβαινε ὁ ἓνας τὰ σκαλοπάτια τοῦ θρόνου ζερβιά καὶ τ' ἀνέβαινε ὁ ἄλλος δεξιά. Σωστὴ ζωντανὴ εἰκόνα, ζωγραφισμένη μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα τοῦ καλύτερου ζωγράφου τοῦ κόσμου.

—Καλὴ χρονιά, γέρο.

Τοῦ φώναξα καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζω γιατί, χτυποῦσε «τίκ - τὰκ» ἡ καρδιά μου.

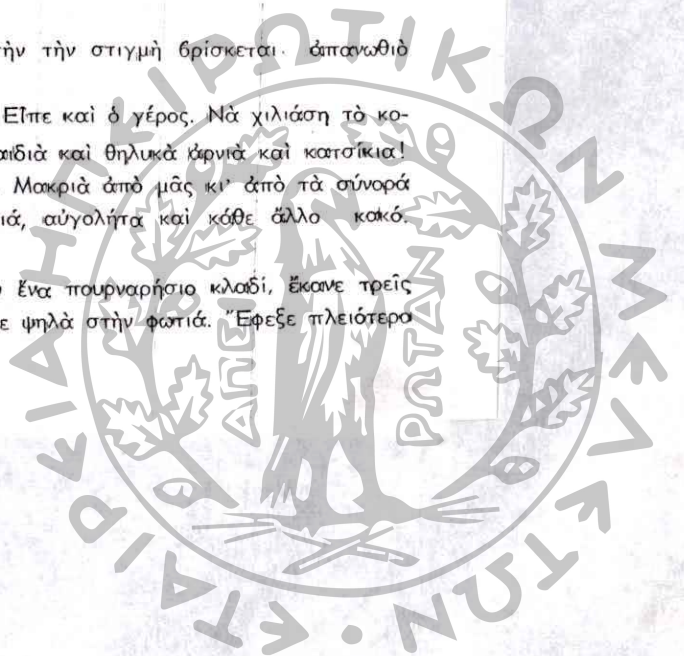
—Ζύγιασε ἡ Νύχτα;

Μὲ ρώτησε.

—Ζύγιασε. Τοῦ ἀπήντησα. Αὐτὴν τὴν στιγμὴ βρίσκεται ἀπαρανθὶδὸ στὴν ράχη...

—Ἐ! Καλὴ χρονιά τὸ λοιπὸν! Εἶπε καὶ ὁ γέρος. Νὰ χιλιάσῃ τὸ κοπάδι μας καὶ νὰ μυριάσῃ! Σερκὰ παιδιὰ καὶ θηλικὰ ἄρνια καὶ κατσίκια! Χαθωμένος ὁ τρισκατάρματος ὁ λύκος. Μακριὰ ἀπὸ μᾶς κι' ἀπὸ τὰ σύνορά μας παρμάρια ἀβδέλλα, ψώρα, βλογιά, αὐγολήτα καὶ κάθε ἄλλο κακὸ. Χρόνια πολλά. Ἀμήν.

Καὶ παίρνοντας ἀπὸ πλάγι τοῦ ἓνα πουργαρήσιο κλαδί, ἔκανε τρεῖς φορὲς τὸν σταυρό του, καὶ τ' ἀπόθεκε ψηλὰ στὴν φωτιά. Ἐφῆξε πλεῖστο



ή ανθρωποκαλύβα, και βάλουμε κι' εμείς οι άλλοι από ένα πουρνάρησιο κλαδί στην φωτιά, έπαναλαμβάνοντας τις ίδιες εύκες του γεροπιστικού.

Σαν νάχε λησμονήσει να είπη κάτι ακόμα ο γεροπιστικός, ξανάκανε τον σταυρό του και ξαναείπε:

—Να ζήσετε παιδιά μου! 'Ο Θεός να μάς αξιώση να δικώσουμε τον έχτρο, τον άγαρηνό, από τον τόπο μας, που μάς τρώει τα σπλάχνα.

Και λέγοντας αυτά, άναστέναξε βαθειά ο καημένος ο γέρος, σαν να μην τό πίστευε ότι θάβλεπε με τα μάτια του εκείνη την άνειροφάνταχτη μέρα.

✱

Σωπάσαμε όλοι για τέσσερα πέντε λεφτά, κι' είμαστε σαν βουβοί. Μας είχε πιάσει μια μεγάλη μελαγχολία και θλίψη. 'Εκείνη την στιγμή είχαμε γηράσει όλοι κατά έναν χρόνο κι' είχαμε προχωρήσει ο καθένας κατά ένα στοθμό προς τον τάφο του!

'Εκείνη ή σιωπή με δοήθησε ν' άκούσω μια δυνατή φωνή πώρχονταν πέρα από το χωριό, άπάνω από την ράχη των 'Αγναντιών.

Βγήκα από την ανθρωποκαλύβα κι' άφηκράστηκα.

Είταν ή μάννα μου, που βγήκε τα μεσάνυχτα στην ράχη και φώναζε να μάθη αν ήμουν καλά κι' έγώ και τα πρόβατα, κι' άφου της άπάντησα ότι είμαστε όλοι καλά, ξαναμπήκα στην ανθρωποκαλύβα και ξαπλώθηκα παρεστιάς και κοιμήθηκα.

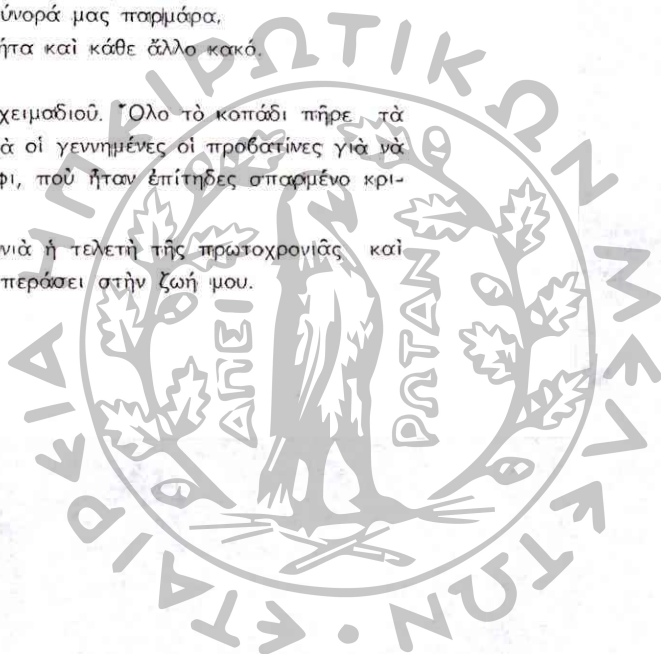
Πές όμως και δέν κοιμήθηκα καλά - καλά, όπως κοιμώμουν αλλά λαγοκοιμήθηκα μόνον κι' όταν ξημέρωσε ο Θεός την ήμέρα του, χαιρέτισα την πρώτη μέρα του καινούργιου χρόνου άνάμεσα στα συμπαθητικά κι' άθώα βελάσιμα των προβατιών και στ' άλυχτήματα των σκυλιών. Κι' άφου ξαναείπαμε τις πρωτοχρονιάτικες εύκες, περάσαμε άμέσως τ' άϊθασιλιάτικα κουλούρια στα κέρατα των κριαριών, ξαναβάλουμε πάλι κι' από ένα πουρνάρι ακόμα στην φωτιά και ξαναείπαμε τα ίδια.

«Καλή χρονιά μας. Να χιλιάση και να μυριάση
το κοπάδι μας. Σερκά παιδιά και θηλυκά άρνιά και
κατσίκια. Χαβωμένος ο τρισκατάρατος ο λύκος.

Μακριά από μας κι' από τα σύνορά μας παρμάρα,
άδδέλλα, ψώρα, βλογιά, αύγολήτα και κάθε άλλο κακό.
Χρόνια πολλά μας. 'Αμήν».

Σε λίγο άνοιξαν οι πορείες του χειμαδιού. Όλο το κοπάδι πήρε τα πλάγια του λιβαδιού κι' έμειναν μοναχά οι γεννημένες οι προβατινες για να τις βάλλη το πιστικόπουλο στο χωράφι, που ήταν επίτηδες σπαρμένο κριθάρι για αυτές.

Κι' έτσι τελείωσε εκείνη την χρονιά ή τελετή της πρωτοχρονιάς και ήταν ή καλύτερη πρωτοχρονιά, πώχω περάσει στην ζωή μου.



Διήγημα

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Είχα τελειώσει τα μαθήματά μου κι έμεινα στο σπίτι μου, που είναι σ' ένα χωριουδάκι εξ' αμέλειας ώρες μακριά από τα Γιάννινα. Μην έχοντας πλείον καμιά φροντίδα, ούτε τι να μελετήσω για να παρουσιάσω ενπρόσωπος στους δασκάλους μου και στους συμμαθητάδες μου, ούτε τί δουλειά να επιχειρήσω για να βγάλω το ψωμί μου, γιατί μπορούσε τότε το σπίτι μου να θάψει όχι μονάχα τους ανθρώπους του, αλλά έθρεπε καθημερινώς και πολλούς ξένους ακόμα, κατά την συνήθεια που είχε μείνει από τους πρώτους χιτώνες του. Σκότωναν λοιπόν τον καθρό μου στα κοπάδια μου, σε περιπάτους μέσα στα χωράφια, σ' αμύλια και στα περίχωρα, στο γράμμα μέση στον μεγάλο μου ποταμό, τον Καλαμά, και στο κτήνη μες στα λόγια του χωριού μου, ή απ' αντικρινά βουνά.

Μ' είχε πιάσει μιά τέτοια αποστοργή προς τα γρόφια, που δεν ήθελα να ξέρω καθόλου από χαρτί, πέννα μελάνη και βιβλία. Τα είχα αποστραφεί τόσο πολύ, αφόρως βγήκα από το σχολείο, που μ' έπαινε φρένα στα ασιτιά, άμα έβλεπα πράγματα, που μου θυμίζαν το διάβρομα ή το γρόφιμο, κι απορούσα, όταν σκέφτονταν σε τι θα μου χρησίμευαν τα γρόφια, που είχα μάθει, αν δεν θα μπορούσα να πιάσω πέννα, χαρτί και βιβλία στην ζωή μου. Δεν ήθελα να γνωρίσω από αντίκριση, δεν ήθελα ν' ακούω από γράφημα! Πολύ λίγο έμεινα στο σπίτι μου, γιατί με στενοχωρούσαν οι άγριοι και χοντροί τοίχοι του και βροσκομουν, πες, πάντα έξω.

Κι όμως τι δεν θάδω σημερα, κατάδικος κι αυτοεξόριστος από την αγαπημένη μου Πατρίδα, ξένος κι άγνωστος σε ξένα μέρη, βυθισμένος και στενοχωρημένος, να βολεύω μέσα στους άκοιμους, να σκαλίστην τον τόχου σου, ο πολυαγαπημένο μου Σπίτι μου, που τους είχαν χτίσει οι παππούδες μου σε πολύ πονηρές μέρες, για να φιλάγονται όχι μονάχα από το κρύο του χειμώνα, αλλά και να υπερασπίζον την ζωή τους και την τιμή τους από τες επιδρομές των εχθρών της Πίστης μας και της Πατρίδας μας!

Την παρομονή της Πρωτοχρονιάς του 1878 βρέθηκα στο χειμάδι μου, γιατί είχε αρχίσει ο νέκος των προβάτων μας διακομής την ημέρα. Νόμισα αναγκαίο να μείνω όλη την ημέρα στο χειμάδι, με ένα σκοπό: να τρώω τες γεννημένες προβατίνες, πάθισαν μέσα σ' ένα κριθάρι και μ' έναν άλλο ακόμα: να μπορέσω να σκοτώσω κανέναν από, γιατί εκεί κοντά ήταν ένα χωριό ψωμί και η μικροειδία του τρωτό πολλὰ όρνα.

Κατά το δελινό έπαισε μια φοβερή βροχή. Νόμιζε κανείς ότι ο ουρανός είχε γίνει ένας απέραντος καταρράκτης κι ήθελε να πνίξει την γη. Τα όρνα και τ' άλλα πετούμενα πιάστηκαν ανασπίνετα από τ' αγριόκοιρα εκεί που κινηρούσαν ή εκεί που βροσκοσαν, κι έτρεχαν βόγλες - αγγέλες απ' αντικρινά βουνά, όπου είχαν τες φολιές τους, αλλά τα βαριά κοράκια, επειδή δεν βαστούσαν, φαίνεται, να εξακολουθήσουν τον δρόμο τους για τες φολιές τους, μαζεύτηκαν στα πυκνά κλωνάρια των αυσών-

βίων πονηραριών, που ήταν γύρα - γύρα στο χειμάδι μου και κροκράζαν με μεγάλον αλαλαγμό, σαν να βλεπον κανέναν τρομερό κίντυνο για την ζωή τους.

Θα είχαμε ακόμα δύο ώρες μέρα, αλλά ήταν τόσο πυκνό το σκότος, που νόμιζε κανείς ότι είχε βραδέψει ο ήλιος! Κι αυτό ακόμα το κοπάδι γελάστηκε από το πρώιμο σκοτάδι, και μ' όλες τες προσπάθειες των πιστικών για να το μπούσουν, πήγαν τρέχοντας στο χειμάδι, βελάοντες «μιάσαι! μιάσαι! μιάσαι!» κι ακολουθώντας τον Σούτο, το περιφημότερο γασέμι όλων των κοπαδιών, που βροσκοσαν γύρα - γύρα στα περίχωρά μας, και τον ζήλευαν πολύ μακριά πίσω από το κοπάδι οι τρεις πιστικοί λαχανιασμένοι, μαζί με τα τέσσερα μαντροσκάλια, τον Μουρτζά, τον Γκεσσόλη, τον Λεϊόρο και τον Κορδών.

Ήταν χαλασμός κόσμου, ήταν οργή Κυρίου ενάντη ή όρρα! Κάθε

τον φόβον, αιτάνονουν μια όρεξη μέσα μου να κατίβω στον όχτο του ποταμού, για να θαμάξω την φοβερή μεγαλοπρέπεια της κατεβασιάς, αλλά μ' εμπόδιζε ή βροχή. Δεν έβρεχε ούτε με την σήτα ούτε με την αργισήτα, ούτε με την ποκνάδα, ούτε με τον κόσκινο, ούτε με το ντριμόνι, αλλά με το καρδάρι. Έβρεχε, έβρεχε, έβρεχε κι όλο έβρεχε! Λυο πατημαίες αν επιχειρούσα να κάνω έξω από το χειμάδι θα χώνονουν στες λάσπες και θα γένοινον πισπί από την βροχή. Σ' αυτήν απάνω στην σκέψη μου, άκουσα τον ταίλεγκα να διατάζει το πιστικό:

- Να πας στο χωριό ως ποΐναι γλήγορα, και να πάρης ψωμί!

Ακούς;

- Πού να πάω μ' αυτόν τον κατακλυσμό; θα πεινά! απολογήθητε το πιστικό.

- Να πας γάλη - γάλη, του απολογήθη ο ταίλεγκας, κι όσο πολύ κι αν βροχίς, σε κολλουγιάζει με την κάρτα μου την νύχτα και κοιμάσαι.



Ο Στ. Χρηστοβασίλης στα γρόφια του.
Σύμφωνα δημοσιεύματα στην αθηναϊκή εφημερίδα «Νέος Κόσμος», 26 Αυγ. 1937.

Μια χαριά άνθρωπος είσαι εσύ...

Τι να κάνω εγώ, αν βροχώ, που είμαι μεγάλος και δεν με χωράει ή κάπια σου, κι απ' ουλ...

Κίνησε το καμήνιο το ποδιό για πιά, αλλά γλιστρούσε σε κάθε του πατημασιά κι έπεφτε πισπί. Το λυπήθηκε το καμήνιο και το γύρισε πίσω, και διάταξε τον δεύτερο πιστικό να πάη για ψωμί, να πη και στο σπίτι ότι θα κοιμάμαι στο χειμάδι, για να μη με κροσκορν, κι ότι θα ήμουν το πρώτο ολόβια στην εκκλησία με το πρώτο σημάρι.

Θεωρείται ως θεόρετο πράγμα να κοιμάται κανείς στα πρόβατα και να πατηθεί στην εκκλησία, χωρίς να μη πρώτα σε σπίτι. Ο άνθρωπος που κοιμάται στα πρόβατα - όχι όμως και στα πρόβατα - έχει μια κνήνη ο Εξαπιδος στα γόδια, επειδή γίνεται κι αυτός συχνά γάι και παθαίνει τον κόπο - είναι μακριά από την εβουσία των Λαίβων. Κοιμάται σαν νάνο στον Παράδεισο, μακριά από διαβολικά πείραξη. Αυτό θα χαλαροποιήσει πολύ την μάννα μου, που ήταν πάρα πολύ βροσκή, και μπορούσε να θριαύει όλον τον κόσμο, κι έμένα ακόμα, για να πάη στον Παράδεισο, χωρίς να λυγάρει ή αυτό κανέναν κόπο, κανέναν

μόχτο, και καμιά θυσία. Ένας λόγος ακόμα πλειότερος, που αποφάσισα να μείνω εκείνη την βραδιά στο χειμάδι, είναι και το ότι δεν έχει καμιά εμπομότητα ιδιαίτερη η παρομονή της Πρωτοχρονιάς στην Πατρίδα μου, αλλά είναι σαν όλες τες κοινές βραδιές.

Δεν πέρασε πολλή ώρα και να σου γυρίσει με τα χέρια αδειανά και σαν φάντασμα ο πιστικός που είχε πάει για ψωμί.

- Ποΐναι το ψωμί; τον ρώτησα.

- Δεν μπόρεσα να περάσω στο χωριό... μου απάντησε ξεπαρόχα, ενώ ή βροχή έτρεχε πονηράρα από πάνω του.

- Και γιατί δεν μπόρεσες; τον ξαπαρότησα.

- Πάει η λειάσα!... Την πήρε!

Και λέγοντας αυτό, έκανε μια χειρονομία που μούδωκε να καταλάβω την τύχη της λειάσας. Λειάσα λέγεται το φτωχό γεφύρι, που ένωνε το λειβάδι που βροσκομασσε με το χωριό. Το ποτάμι, που περνάει κάτω από την λειάσα, δεν έχει το καλοκαίρι πλειότερο από πινιέξη μυλάσλαι νερό, ενώ τον χειμώνα γίνεται θεριό, κάθε φορά που βρέχει πολύ. Κι η φράση: «Πάει η λειάσα» δηλώνει ότι είχε πλημμυρίσει το ποτάμι και παρότρυνε το πλεχτό γεφύρι, κι ένεκα απ' αυτό, θα είμαστε για δύο - τρεις ημέρες το λιγώτερο, αποκλεισμένοι από το χωριό.

Το πνέξιμο του πλεχτού γεφυριού, της λειάσας, δεν στοιχίζει τίποτε άλλο από κόπο, γιατί οι χωριανοί, δουλεύοντας όλοι μαζί κοινωνικώς, θάπλεχαν σε μια μέρα καινούριο γεφύρι, χωρίς κανένα έξοδο, επειδή κι όλη η απαιτούμενη ξυλική έβγαυε από τον χωριάνικον λόγγο, και το μόνο πράγμα που μου σκότιζε τον νου ήταν πώς θα περνούσαμε εκείνη την βροδιά χωρίς ψωμί. Είχαμε γάλη ανθό, τριφ ασπίο νοστιμώτατο, και γκοιλιάστρα σφοδρή, αλλά χωρίς ψωμί όλα αυτά ήταν λευκά. Το ψωμί είναι η ψυχή του φραμού και του τρωπέσιού. Την στιγμή όμως, πώκανα εκείνη την σκέψη, πέρασε από την φαντασία μου η εικόνα της μάννας μου, φορτωμένη ένα μεγάλο σακκούλι γεμάτο ζωοτροφίες, κι αμέσως μοιόθε η ιδέα ότι θα σκέφτονταν η μάννα μου, αμέσως ύστερα από το πνέξιμο της λειάσας, τον αποκλεισμό μας και τα λοιπά και θαόανε κάθε τρόπο να μας στείλ η ψωμί από το χωριό, σφενονίζοντας το από την μιν άκρα του ποταμού ως την όλην και κανέναν δυνατόν χωριάνό μας.

Εν ταύτα, λοιπόν, διατάξω πάλι τον δεύτερο πιστικό να ξαναπάη στο λειασπέρα, και να περιμένη εκεί να του ρέξουν ψωμί από το χωριό.

Στην διαταγή μου ξεκίνησε πάλι ο πιστικός ξεπαρόχα και πόνη πρόση πολλή ώρα, να σου και γύρισε φορτωμένος ζωοτροφίες, που του είχε πετάξει από την πέρα όχτια του ποταμού μέσα στο σακκούλι ο τρωπέσις τον σπινού μας.

Ενχοιμασθήκα πολλή, που είχε νυχτώσει στα καλά, μπήκα στην ανθρωποκοιλία και κούνησα σταυροπόδι κοντά στην φουτιά, που είχε ετοιμασθήκη ο γεροπιστικός, ο ταίλεγκας.

Η ανθρωποκοιλία, έβρεχε, είναι η καλύτερη του χειμαδιού, όπου καθόνται και κοιμούνται οι πιστικοί.

Συνέχεια στη σελ. 6

Συνέχεια από την 2η σελ.

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥ ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ

Εχει σχήμα τριγωνικής σηνής, σκεπασμένη με σάβλα. Η κακοκαιρία μολταταία εξοκολοιούσαν άγρια και τρομαχτικά. Νόμιζες ότι θαλιανη η καμένη η γη από την πολλή νεροποντή, σαν βόλος ξάχαρης, που πέφτει απάνω του μια βαριά σταλαμιατιά νερού. Οι αστραπές οι βροντές πήγαιναν η μία κοντά στην άλλη σε κάθε στιγμή, σαν να ήταν χνόπορος ή ανοιξη, κι η γη κλονίζονταν ανθελή, σαν να την αναμώχλευαν χίλιοι Θεοί. Έρχονταν κομμάτι φορά τέτοιες φοβερές πνοές του Νότου, που νομίζαμε ότι θα σφόντωναν στον αέρα χειράκι, κοπάδι κι ανθρώπους. Μαίνονταν σαν λουσαμμένα τα Στοιχεία Γη κι Ουρανός είχαν πισστή μαλλιά - μαλλιά και γροθοκ, όνταν αλυσίτη, και κάθε φορά που θέραινε πολύ ο σόλος, στανροκουπύονταν περίλυπος ο γεροπιστικός κι έλεγε:

Γλυσε μου, Θεέ μου, τους αμωτολούς!

Βλέποντας στα υστερνά ο γεροπιστικός ότι δεν έκανε το αγροκόφι, πήρε τον βοήθό του - αυτόν, που μας είχε φέρει το ψωμί - και το πιστωτικό, και πήγαν να κόψουν κυμύδο κι οσπύδαρο για τα πρόβατα, κι ανέβησε σ' εμένα να επιθεωρήσω με το φανεράκι τ' αυλάκια, που ήταν γύρα στο μαντρί από την απάνω την μεριά, που είναι κανένα χαλασμένο ή αδυνάτο, και στη μέση το νερό και μας πνίξει κι ήμας και τα πρόβατα.

Αμα τράβηξαν και βγήκαν ο γεροπιστικός κι οι άλλοι δυο πιστικοί, βγήκα κι εγώ να παρακατιάζω τ' αυλάκια, και όταν μπήκα να ιδώ και να βεβαιωθώ ότι ήταν καλά τ' αυλάκια και δεν είχαν κανένα φρόβο, γύρσα γλήγορα στην ανθρωποκαλύβα, στανροκουπύοντα

και δίπλα στη φωτιά, κι ακουμπήσα σ' ένα είδος σκαμνί, που χρησίμευε ως τραπέζι στους πιστικούς. Εκεί που διαλογιζόμουν μόνος μου, ήθελε και κάθισα στο νού μου ολάκερο το έτος, που τέλειωνε εκείνη την ημέρα και δεν άφανε πίσω του ακόμη παρά λίγες μνήμες ώρες χωρίς ήλιο, σαν άσκη μνήρης ουράς. Είχε ένα πένθιμο ήθος απάνω του και το λυπηθήκα από την καρδιά μου, που πήγαινε να πνιγί στον απέραντο ωκεανό των Περσασμένων. Το λυπηθήκα προπάντων, γιατί αυτό το έτος με γλύτωσε από τα νύχια του Σκοτεινού, της Σκληριάς του Σκοτεινού και πλάκωσε την καρδιά μου μιά μεγάλη μελαγχολία. Μου φάνηκε ότι βρισκόμουν μπροστά σ' έναν ευεργέτη μου, που φημιχαρούσε.

- Τι καλό που στάθηκε αυτό το έτος για μένα! ψιθύρισα. Με παρέδωσε στην Κοινωνία φωτισμένων, ανεξάρτητων κι ευτυχημένων. Άμποτε να μου είναι ευεργετικό και το νέο έτος. Άμποτε να φέρη τον αιώνιο πόθο του Γένους μας, που τον καρτερούμε τετρακόσια είκοσι πέντε χρόνια.

Τότε άφησα το πλοαράκι μου στο πέλαιο της χρυσόφτερης φαντασίας μου... Χίλιες εικόνες, χρυσάντες, χρυσάδες, γελιστές, διάφνες, αλαφρές σαν αεράκι μαγικό, που φαινόταν πριν ανατείλει ακόμη ο ήλιος, περνούσαν από μπροστά μου· κι ενώ έτρεχα με τον νού μου κοιτώντας της μινής και της αλλήνης, σαν σκά, κινιγώνοντας σκιές, ψηλά στον κατάχρυσον αιθέρα, μπήκαν βαρείοι οι πιστικοί με τα κοφτερά τους και μ' έβλεπαν να βγω από εκείνη την μαγική φαντασμαγορία και κυττάζοντας τον γεροπιστικό, του είπα:

- Εί γεροτελέγρα! Τι λές; Καθόμαστε ακόμη ως τα μεσάνυχτα για

να ιδούμε, πως θα φέρη ο παλιός ο χρόνος και πως θάρη ο καινούργιος;

- Εγώ, παιδί μου, που απολογώθηκα μελαγχολικά ο γεροπιστικός, είμαι οδηγό της χρονιάς απάνω - κάτω άνθρωπος, πε και τα εβδωμύνα χρόνια, ως τα τώρα, τα πέρασα πιστικός. Έχω περτίτο από πέννητα χρόνια, ως τώρα, που είμαι στανροκουπύοντα τοιτέλεγκας. Ξέρεις τι θα ειπή πέννητα χρόνια όλο τοιτέλεγκας; Μιά ζωή ακόμα! Εί πως φορτώνονται απάνω μας τα έτημα τα χρόνια χωρίς να το καταλαβαίνουμε! Μας κλέβουν τρέχα - τρέχα τα νεύατα μας, την λεβεντιά μας, την ζωή μας, μας ξεριώνουν το πετό, που γινώσκουμε πριν, μας ασπρίζουν τα μαύρα ή τα ξανθά μαλλιά, και μας τα μαδούν, μας βγάζουν τα δόντια, μας θαμπώνουν τα μάτια, μας κοιμίζουν τ' αυτιά, μας αδυνατίζουν τα χέρια και τα πόδια, μας σκρινιμούν το κορμί, και - ως το εικό κι αυτό! - μας κάνουν μιά ζωή! Τα έτημα έχουν τέσσερα ποδάκια κι ημείς οι γερόντιοι τρία. Εσύ, καλότυχος, είσαι παιδί ακόμα! Αλλά... εγώ γέρασα, ακουμπήσα, πάει, βασίλειμα! Εγώ, παιδί μου, σφόντας κάνα αυτό το έτος της κλίτσας, δεν βρέθηκα ποτέ με τα μάτια κοιμώμενα την στιγμή, που φεύγει ο ένας χρόνος και δίνει τα κλειδιά του Κύριου στον άλλο, πύργεται να κάτση στον τόπο του. Εγώ, το λουπόν, θα κάτσω, που θα κάτσω... Εσύ κίτταζε να μην κοιμήθης.

- Θα καθήσας, γέρο, θα καθήσας! του είπα αποφασιστικά.

- Αά! είν' όμορφο πράγμα, παιδί μου! Γίνεται ένας κλονισμός στην πλάση, ένα βαθύμυνο... βαθύ βοήμη, που πρέπει νάχης πολύμυ...

πολύ αλαφρό αντί για να το καταλάβης. Γίνεται ένα τρομερό σπασίμο κλάμ... Δεν είναι μικρό πράγμα νάχης ένα άλλος και να σου παίρνει από τα χέρια σου τα κλειδιά του Κύριου! σαν καλήμας κάρη απόψε ένας άλλος και να μας πη: «Φαντάτε από το χειμάδι! Θα καθήσας εγώ!» Είδες τι πόλμος γίνεται έξω; Τι ήσαν, πανταχόθεν, αυτή η τρομερή νεροποντή, αυτό το στανροκουπύοντα; αυτό τ' αστροπελιάς; αυτά τα τραντάγματα της γής μας; Τι άλλο ήταν, παρά πόλμος ανάμεσα του ενός χρόνου και τ' άλλου; Ήθελε ακόμα να κυριέψη ο Αντίχριστος! Ήθελε να χυθεί ακόμα ανθρώπινο αίμα, χριστιανικό αίμα! Αλλά όσο κι αν έκανε, όσο κι αν κάνει ακόμα ως τα μεσάνυχτα... δεν θα τον περάσει! θα κόψη το λαιμό του, και θα γρηγορησαστή να φέρη!

Έτσι λοιπόν, αφού είπαμε και κάμπασα άλλα με τον γέροντα, παραθήκε ο δεύτερος πιστικός το φαγητό ψηλά στο σκαμνί, κι αρχίσαμε να τρώμε με τα ξυλίνα χουλιάρια σφράγητη πηχτή γροκιάστρα.

Γροκιάστρα λέγεται το πρώτο γάλα, εντός ύστερο από τον γένο της προβατίνας ή της γίδας, κι είναι το νοτιμώτερο απ' όλα τα φραγιά, που γίνονται από το ευλογημένο και τρισευλογημένο γάλα.

Στα υστερνά, τελειώσαμε το φαί κι αρχίσαμε τις ομιλίες, για να βαστάσουμε άγνωστοι ως τα μεσάνυχτα, αλλά βλέποντας ο γεροπιστικός ότι με τις κοινές τις θ' αποκοιμώμουν, πήρε τον γλυκόφωνό του τον ταμπούρα κι άρχισε «ντίγγ - ντίγγ» να τον κοιμίζει κι αφού τον καλοκούρησε, άρχισε να τραγουδάει και συνάμα να βρη τον ταμπούρα με δυνατή και με γλυκή άρεση.

«Τ' ακούσανταν τι γένηκε στον Φούτο να χειμάδια, Μπήσανε Τούρκοι στα μαντριά και πήραν τα κοπάδια, Πήσαν προτίνες με τ' αρνιά, γίδες με τα κατσίκα, Πήσαν τον Νιάγρο τον τριανό, τον Μπέλο, το γκοφί, Πήσαν την Στεροκάλεσα με το λαμπρό κοινό, Τέσσερις χρόνους το καλέ κι αρνί δεν έχει κάνει Και σκότωσαν τους πιστικούς με την πράσαν όλο, Αόδεκα αδερφοξάδερφα, καθάρια παλληκάρια, Και ρήμαξαν τα μαντριά και ρήμαξαν οι στρούγγες, Κλάν οι μαννίδες τα παιδιά και οι αδερφές τ' αδέρφια, Κλάει κι η γυναίκα τον Γιοφά, παρηγοριά δεν έχει Που της σκοτώσαν τον Γιοφά, τον δόλο της τον άντρα, Και δεν τον χάρισε γαμπρόν ούτε καν μιά βδομάδα».

Αυτό το τραγούδι με συγκίνησε και γιατί το τραγουδούσε όμορφα ο γεροπιστικός, και γιατί το πήγαινε καλά με τον ταμπούρα, αλλά το πλεονέκτημα γιατί αναφέρονταν στην καταισφιγή των κοπαδιών του προπάππου μου, που, χωρίς από τα γιδωτάρια, που μας πήραν οι Τουρκοτσάμης, Ξημερώνοντας του Βαγγελισμού, εκείτο χρόνια πριν, σκότωσαν και καμιά δεκοχτό πιστικούς, όλους αδερφοξάδερφα, παιδιά του απιτού μου, αλλ' ο Φούτος τους πρόφτασε με τους Ραβέντες απάνω στην Βίγλα της Κεραμίσας, σκότωσε καμιά τριαντασι απ' αυτούς και γλύτωσε και τα γιδωτάρια από τα χέρια τους.

Αυτό το τραγούδι μνημονεύει το τέλος της μεγάλης ποικιλικής δόξης του Πατριού μου, που βόσκαζε ως δύναμη χιλιάδες γιδωτάρια.

Ήταν η ώρα 11 1/2 κι η φωνή του γέροντα, σιγαλή και γλυκιά, σήμωσαν αδερφικά με την λυγρή φωνή του ωρολόγιου ταμπούρα, σαν δυο πολυκαταγμένα σόματα, που σήμωσαν με πόνο στο χαρμόσυνο φέλι της αγάπης. Έξω άρχισαν να κοπάσουν και ν' ανακατεύουν τα σταντρία και να σιμυλιώνονται ο Ουρανός κι η Γη.

Έλειψε το τραγούδι κι ασάθεσε τον ταμπούρα ο γέρος λέγοντάς μου:

Πόση ώρα θέλουμε ως τα ξημερήματα της Νύχτας;

- Μισή ώρα! του απολογώθηκα.

- Αα! Τότε ας καθήσουμε καρσού! Σιωπήθη ως που να περάση αυτή η μισή ώρα, Σιωπήθη!

Κ' έβαλε ορθό το δακτύλο του κάτω από την μύτη του, απάνω στην χροιά των άσπρων μουσισιών του.

Ως που να περάση αυτή η μισή ώρα, που φάνηκε πως πέρασε ένας χρόνος, και την στιγμή που πάτησε ο λεπτοδύτης του ωρολόγιού μου απάνω στον οροδέτη, κι έβλεπναι ο δυο δείχτες μαζί μιά μοναχά γωνιά απάνω στον οροδέτη ΧΠ, μου φάνηκε ότι είδα μπροστά μου τους δυο χρόνους σαν δυο κατόχους γερόντους, με μαυρά στήθη γένια και μαλλιά, που κροτάσαν ο καθένας στο χέρι του από ένα χοντρό ραβδί και στήριξαν απάνω το σταντοκόφιδό τους. Την στιγμή, που αναμώχλευαν οι δυο γέροι μέσα σε ένα θεώρητο κι απέστατο καλόν, σήμωσαν ο ένας τον θρόνο, που καθόταν, και τον έπαισε ο άλλος. Κατέβηκε ο ένας τα σταντοκόφιδά του θρόνου έρβια και τ' ανέβηκε ο άλλος δεξιά Σωστή

ζωντανή εικόνα, ξογραφισμένη με τα ξοφρότερα χρώματα του καλτέρου ξογράφου του κόσμου.

- Καλή χρονιά, γέρο, του φώναξα και χωρίς να γνωρίζω γιατί, χτυπούσε «τίκ-τάκ» η καρδιά μου.

- Ζήγισσε η Νύχτα; με ρώτησε.

- Ζήγισσε, του απάντησα. Αυτήν την στιγμή βρίσκεται απανωθό στη ράχη...

- Ε, Καλή χρονιά το λουπόν! είπε και ο γέρος. Να χιλιάση το κοπάδι μας και να μυριάση! Ξερά παιδιά και θηλυκά αρνιά και κατσίκα! Χαβομένος ο τρισατάρατος ο λίκος. Μακρύα από μας, κι από τα συνορά μας παριόρα, αβδέλλα, ψώρα, βλογιά, ανγολήτα και κάθε άλλο κακό. Χρόνια πολλά, Αμήν.

Και παίρνοντας από πλάγι του ένα πουνναρήσιο κλαδί, έκανε τρεις φορές τον στανρό του και τ' απόθεκε ψηλά στην φωτιά. Εφάρε πλείτερο η ανθρωποκαλύβα, και βάλανε κι ημείς οι άλλοι από ένα πουνναρήσιο κλαδί στην φωτιά, επανακαμίνοντας τις ίδιες ενικές του γεροπιστικού.

Σαν νάχε λημονήσει να ειπή κάτι ακόμα ο γεροπιστικός, ξανάκανε το στανρό του και ξανάειπε:

- Να ξησέτε, παιδιά μου! Ο Θεός να μας αξιώση να διαδούμε τον εχθρό, τον Αγαθρόν, από τον τόπο μας, που μας τρώει τα σπλάχνα.

Και λέγοντας αυτά, αναπέταξε βαθειά ο καμμένος ο γέρος, σαν να μην το πίστευε ότι θάβλεπε με τα μάτια του εκείνη την ονειροφάνταστη μέρα.

Σωπάσαμε όλοι για τέσσερα - πέντε λεπτά, κι είμαστε σαν βουβή. Μας είχε πιάσει μια μεγάλη μελαγχολία και ολίγη. Εκείνη την στιγμή είχαμε γηράσει όλοι κατά έναν χρόνο κι είχαμε προχωρήσει ο καθένας κατά ένα σταθμό προς τον τάφο του!

Εκείνη η σιωπή με βοήθησε ν' ακούσω μια δυνατή φωνή πάροχων πέρα από το χορδί, απάνω από την ράχη των Αγγαντιών...

Βγήκε από την ανθρωποκαλύβα κι αμφοκόστησε.

Είταν η μάνα μου, που βγήκε τα μεσάνυχτα στην ράχη και φρόνιζε να μάθω αν ήμουν καλά κι εγώ και τα πρόβατα, κι αφού της απάντησα ότι είμαστε όλοι καλά, ξαναμπήκα στην ανθρωποκαλύβα και ξεπλώθηκα και πορεστίς και κοιμήθηκα.

Πές όμως και δεν κοιμήθηκα καλά - καλά, όπως κοιμώμουν άλλα λαοσυκομνημένα μόνον κι όταν ξεμύρωσε ο Θεός την ημέρα του, χαίρουντας την πρώτη μέρα του ανωγειού χρόνου ανάμεσα σε συμπαθητικά κι σθήα βελάματα των προπατών, και σ' αληθιμότητα των σκαμνών. Κι αφού ξαναείπαμε τις πρωτογεννατικές ενικές, περάσαμε σιέσως τ' αμφοκαλύβα κολλούρια στα χέρια των χοιριών, ξαναβάλανε πάλι κι από ένα πουνναρήσι ακόμα στην φωτιά και ξανάειπαμε τα ίδια.

- «Καλή χρονιά μας. Να χιλιάση το κοπάδι μας και να μυριάση! Ξερά παιδιά και θηλυκά αρνιά και κατσίκα! Χαβομένος ο τρισατάρατος ο λίκος. Μακρύα από μας, κι από τα συνορά μας παριόρα, αβδέλλα, ψώρα, βλογιά, ανγολήτα και κάθε άλλο κακό. Χρόνια πολλά, Αμήν».

Σε λίγο άναψαν οι πορείες του χαμωδιού. Όλο το κοπάδι πήρε τα πλάγια του λιβαδιού κι έμειναν μοναχά οι γεννημένες οι προβατίνες για να τις βάλει το πιστωτικό στο χορδί, που ήταν επιτίδες στανρόντα κούρα για αυτές.

Κι έτσι τελείωσε εκείνη την χρονιά η τελετή της Πρωτοχρονιάς και ήταν η καλύτερη Πρωτοχρονιά, πόσο περάσει την ζωή μου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Η ΚΑΛΛΙΤΗΡΑ ΗΤΙ ΑΡΧΙΧΡΕΩΣΑ



ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ, ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Ανθολόγηση:

Γαλάτεια

Γρηγοριάδου-Σουρέλη
και

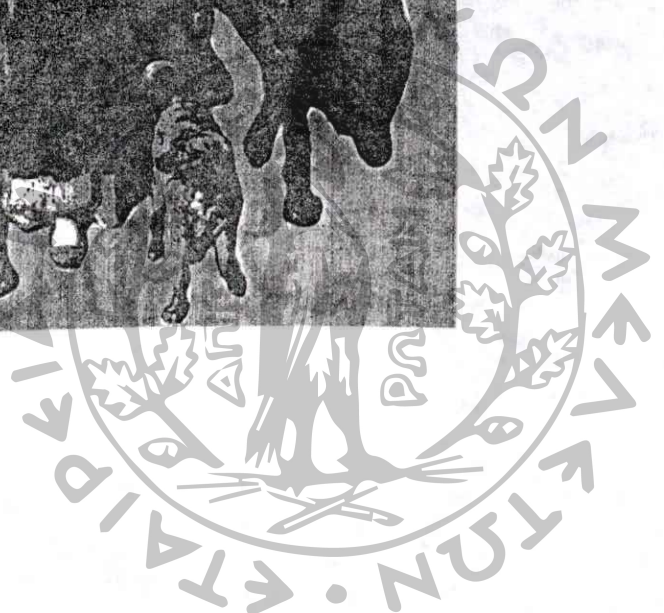
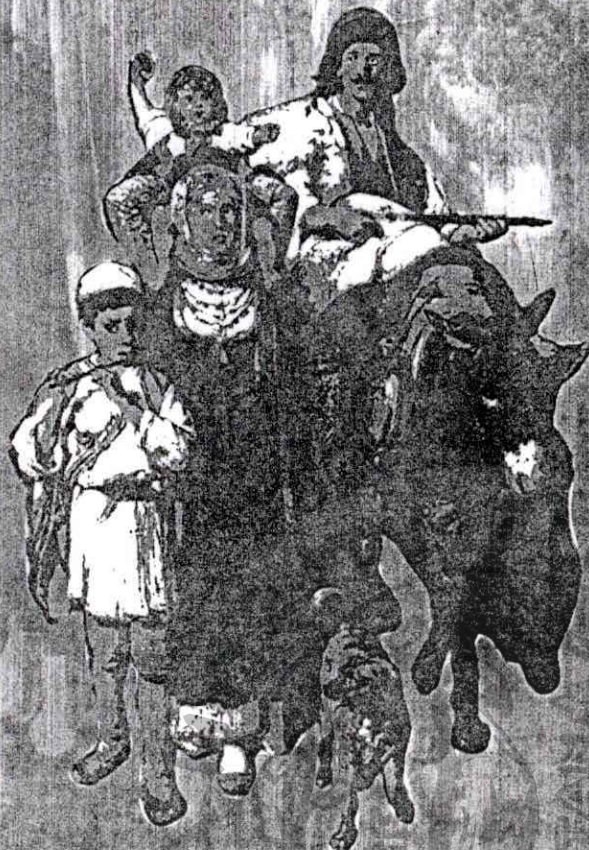
Μάνος Κοντολέων

Επιμέλεια:

Κώστας Σταμάτης



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ



Ελληνικά διηγήματα Χριστουγέννων, Πρωτοχρονιάς

τόμος δεύτερος



Ανθολόγηση
Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Μάνος Κοντολέων
Επιμέλεια, γλωσσάρια, σημειώσεις
Κώστας Σταμάτης

Εκδόσεις Πατάκη - Λογοτεχνικές ανθολογίες
Ελληνικά διηγήματα Χριστουγέννων, Πρωτοχρονιάς - τόμος δεύτερος
Ανθολόγηση διηγημάτων, βιογραφικά σημειώματα
Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη και Μάνος Κοντολέων
Επιμέλεια διηγημάτων, γλωσσάρια, σημειώσεις
Κώστας Σταμάτης
Σύνθεση εξωφύλλου Γιάννης Λεκκός
Διορθώσεις τυπογραφικών δοκιμίων Αρετή Μπουκάλα (στα διηγήματα
των Μωραϊτίδη, Παπαδιαμάντη, Ράδου), Γεωργία Σολδάτου
Φωτοστοιχειοθεσία «Μέδουσα»
Φιλμ, μοντάζ Χρίστος Κουτρουδίσκος
Copyright © Στέφ. Αλ. Πατάκης και Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη,
Μάνος Κοντολέων, Κώστας Σταμάτης, Αθήνα 1994
Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Νοέμβριος 1994
(Κ.Ε.Τ. 0403 — Κ.Ε.Π.Ε. 699/94)
ISBN (set) 960-360-270-1
ISBN (vol2) 960-360-272-8



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ 14, 106 80 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 36.38.362 - 36.45.236, Fax: 36.28.950
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 38.31.078



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Περιεχόμενα

Σημείωμα του επιμελητή	9
Αργύρης Εφταλιώτης «Η βασιλόπιτα του Βαγγέλη»	11
Εμμανουήλ Λυκούδης «Μια Πρωτοχρονιά»	17
Αλέξανδρος Μωραϊτίδης «Ἡ θειὰ Μυγδαλίτσα»	42
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης «Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο»	93
Κωνσταντῖνος Ράδος «Πατριωτικὰ Χριστούγεννα»	141
Χρήστος Χρηστοβασίλης «Η καλύτερή μου Αρχιχρονιά»	150
Κώστας Κρυστάλλης «Τα Χριστούγεννα των κλεφτών»	170
Κώστας Παρορίτης «Μπρος στην Ωραία Πύλη»	194
Σταμ. Σταμ. «Χριστούγεννα που χάθηκαν»	204
Στράτης Μυριβήλης «Ο Μανολάκης γυρεύει το Θεό»	211
Φώτης Κόντογλου «Ο Στριγκάρος»	242
Κωστής Μπαστιάς «Τα Χριστούγεννα του Θανάση Μερτίχα»	255
Ανδρέας Καραντώνης «Χριστουγεννιάτικη αγριόπαπια»	281
Βιογραφικά σημειώματα για τους συγγραφείς που ανθολογούνται	291

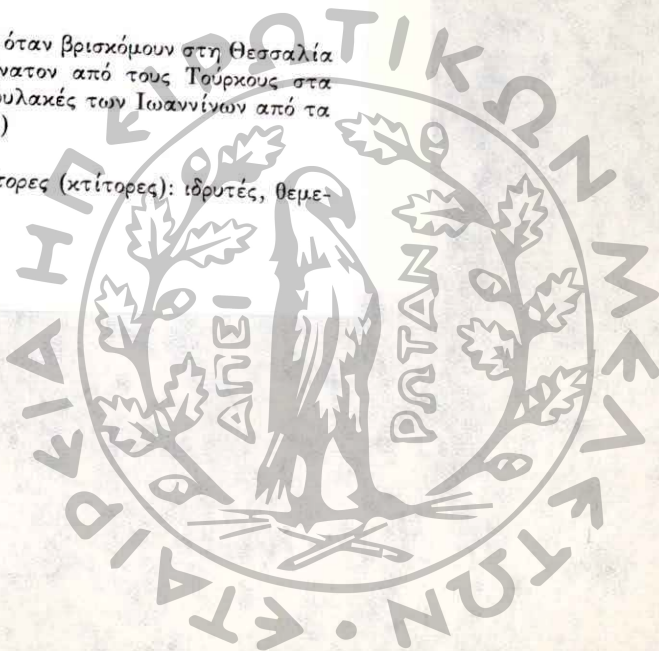
Χρήστος Χρηστοβασίλης

Η καλύτερή μου Αρχιχροιά¹

Είχα τελειώσει τα μαθήματά μου κι έμεινα στο σπίτι μου, που είναι σ' ένα χωριουδάκι εξ ακέριας ώρες μακριά από τα Γιάννινα. Μην έχοντας πλιο καμιά φροντίδα, ούτε τι να μελετήσω για να παρουσιάσω ευπρόσωπος στους δασκάλους μου και στους συμμαθητάδες μου, ούτε τι δουλειά να επιχειριστώ για να βγάλω το ψωμί μου, γιατί μπορούσε τότε το σπίτι μου να θρέψει όχι μοναχά τους ανθρώπους του, αλλ' έθρεφε καθημερινώς και πολλούς ξένους ακόμα, κατά τη συνήθεια που είχε μείνει από τους πρώτους χτίτορές του. Σκότωνα λοιπόν τον καιρό μου στα κοπάδια μου, σε περίπατους μέσα στα χωράφια, στ' α-

1. Έγραφα αυτό το διήγημα στα 1889, όταν βρισκόμουν στη Θεσσαλία και στην Αθήνα, καταδικασμένος εις θάνατον από τους Τούρκους στα Γιάννινα και δραπετής από τις τούρκικες φυλακές των Ιωαννίνων από τα 1882. (Σημείωση του Χρ. Χρηστοβασίλη.)

ακέριας: ολόκληρης. πλιο: πια, πλέον. χτίτορες (κτίτορες): ιδρυτές, θεμελιωτές.

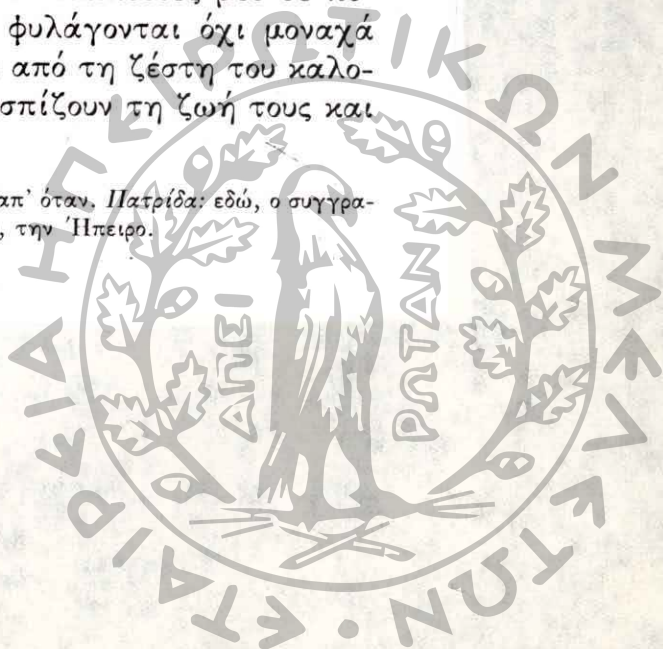


μπέλια και στα περίχωρα, στο ψάρεμα μέσα στο μεγάλο μας ποταμό, τον Καλαμά, και στο κυνήγι μες στα λόγκια του χωριού μου ή στ' αντικρινά βουνά.

Μ' είχε πιάσει μια τέτοια αποστροφή προς τα γράμματα, που δεν ήθελα να ξέρω καθόλου από χαρτί, πένα, μελάνη και βιβλία. Τα είχα αποστραφεί τόσο πολύ, αφόντας βγήκα από το σχολειό, που μ' έπιανε φρίκη στα σωστά, άμα έβλεπα πράγματα που μου θύμιζαν το διάβασμα ή το γράψιμο, κι απορούσα, όταν σκεφτόμουν σε τι θα μου χρησίμευαν τα γράμματα που είχα μάθει, αν δε θα μπορούσα να πιάσω πένα, χαρτί και βιβλία στη ζωή μου. Δεν ήθελα να γνωρίζω από ανάγνωση, δεν ήθελα ν' ακούω από γράψιμο! Πολύ λίγο έμενα στο σπίτι μου, γιατί με στεναχωρούσαν οι άγριοι και χοντρώι τοίχοι του και βρισκόμουν, πες, πάντα έξω.

Κι όμως τι δε θα 'δινα σήμερα, κατάδικος κι αυτοεξόριστος από την αγαπημένη μου Πατρίδα, ξένος κι άγνωστος σε ξένα μέρη, βιοπαλαίστης και στενωχωρημένος, να βρεθώ μέσα στους άκοιμους κι ακαλαίστητους τοίχους σου, ω πολυαγαπημένο μου σπίτι μου, που τους είχαν χτίσει οι παππούδες μου σε πολύ πονηρές μέρες, για να φυλάγονται όχι μοναχά από το κρύο του χειμώνα κι από τη ζέστη του καλοκαιριού, αλλά και να υπερασπίζουν τη ζωή τους και

λόγκα: λόγκοι, πυκνά δάση. αφόντας: απ' όταν. Πατρίδα: εδώ, ο συγγραφέας εννοεί την ιδιαίτερη πατρίδα του, την Ήπειρο.

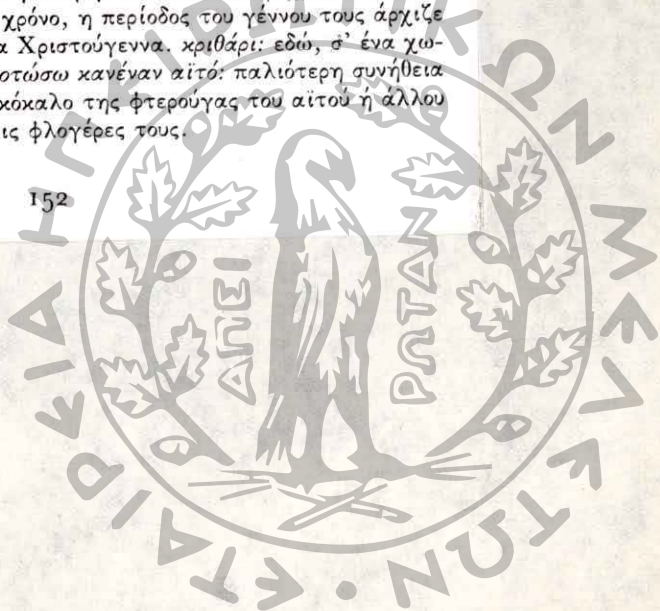


την τιμή τους από τες επιδρομές των εχτρών της πίστης μας και της πατρίδας μας!

Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς του 1878 βρέθηκα στο χειμάδι μου, γιατί είχε αρχίσει ο γέννος των προβάτων μας δεκαριές την ημέρα. Νόμισα αναγκαίο να μείνω όλη την ημέρα στο χειμάδι, με ένα σκυπό: να τηράω τες γεννημένες προβατίνες, πόβοσκαν μέσα σ' ένα κριθάρι, και μ' έναν άλλο ακόμα: να μπορέσω να σκοτώσω κανέναν αϊτό, γιατί εκεί κοντά ήταν ένα χοντρό ψοφίμι κι η μυρουδιά του τραβούσε πολλά όρνια.

Κατά το δειλινό έπιασε μια φοβερή βροχή. Νόμιζε κανείς ότι ο ουρανός είχε γίνει ένας απέραντος καταρράχτης κι ήθελε να πνίξει τη γη. Τα όρνια και τ' άλλα πετούμενα πιάστηκαν ανεπάντεχα από τ' αγριοκαίρι εκεί που κυνηγούσαν ή εκεί που βοσκούσαν, κι έτρεχαν αγέλες αγέλες στ' αντικρινά βουνά, όπου είχαν τες φωλιές τους, αλλά τα βαριά κοράκια, επειδή δε βαστούσαν, φαίνεται, να εξακολουθήσουν το δρόμο τους για τες φωλιές τους, μαζεύτηκαν στα πυκνά κλωνάρια των αιωνόβιων πουρναριών, που ήταν γύρα γύρα στο χειμάδι μου και κρακράκιζαν με με-

γέννος: η περίοδος που γεννάν τα γιδοπρόβατα στα παλιά χρόνια, που τα πρόβατα γεννούσαν μία φορά το χρόνο, η περίοδος του γέννου τους άρχιζε συνήθως λίγες μέρες πριν από τα Χριστούγεννα. κριθάρι: εδώ, σ' ένα χωράφι σπαρμένο με κριθάρι. να σκοτώσω κανέναν αϊτό: παλιότερη συνήθεια των βοσκών, που με το μεγάλο κόκαλο της φτερούγας του αϊτού ή άλλου αρπακτικού πουλιού έφτιαχναν τις φλογέρες τους.



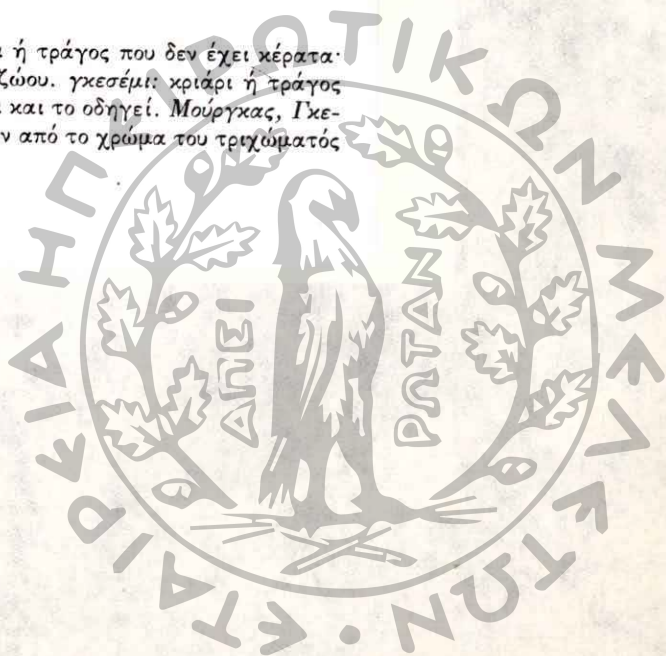
γάλο αλαλαγμό, σαν να 'βλεπαν κανέναν τρομερό κίντυνο για τη ζωή τους.

Θα είχαμε ακόμα δυο ώρες μέρα, αλλ' ήταν τόσο πυκνό το σκότος, που νόμιζε κανείς ότι είχε βασιλέψει ο ήλιος! Κι αυτό ακόμα το κοπάδι γελάστηκε από το πρώιμο σκοτάδι και, μ' όλες τις προσπάθειες των πιστικών για να το μποδίσουν, πήγαινε τρέχοντας στο χειμάδι, βελάζοντας «μπααα! μπααα! μπααα!» κι ακολουθώντας τον Σιούτο, το περιφημότερο γκεσέμι όλων των κοπαδιών που βρίσκονταν γύρα γύρα στα περίχωρά μας και τον ζήλευαν όλα τα τσιελεγκάτα, ενώ έρχονταν πολύ μακριά πίσω από το κοπάδι οι τρεις πιστικοί λαχανιασμένοι, μαζί με τα τέσσερα μαντρόσκυλα: τον Μούργκα, τον Γκεσούλη, τον Λιάρo και τον Κοράκη.



Ήταν χαλασμός κόσμου, ήταν οργή Κυρίου εκείνη η ώρα! Κάθε στιγμή χύνονταν στη γη μια φοβερή και απαίσια λάμψη, ακολουθούμενη από τρομερή ξεκουφαντική βροντή, που τράνταζε τα βουνά και τα θεμέλια της γης. Νόμιζε κανείς ότι έτρεμε όλη η γη

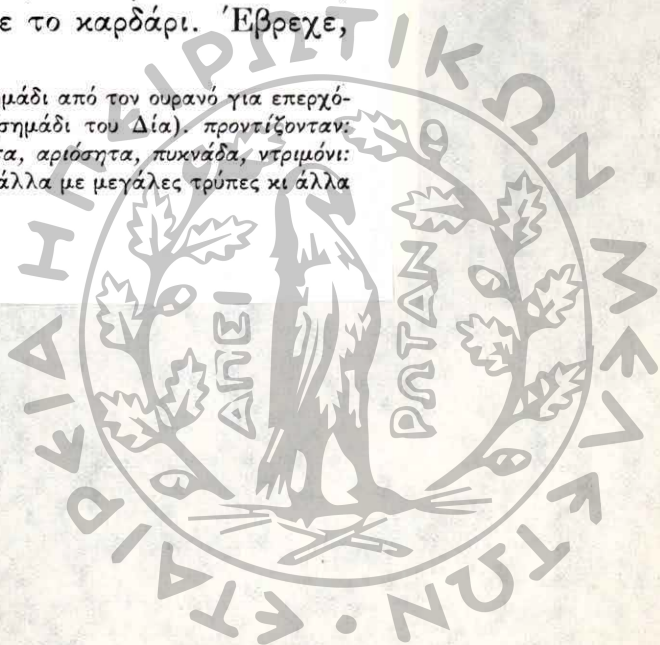
πιστικοί: έμμισθοι βοσκοί. Σιούτος: κριάρι ή τράγος που δεν έχει κέρατα απ' αυτό το γνώρισμα και το όνομα του ζώου. γκεσέμι: κριάρι ή τράγος που μπαίνει μπροστά στο κοπάδι, το σέρνει και το οδηγεί. Μούργκας, Γκεσούλης, Λιάρος, Κοράκης: ονόματα σκύλων από το χρώμα του τριχώματός τους.



κι ότι κλονίζονταν και κυμαίνονταν σαν βάρκα απάνω στα κύματα. Σταυροκοπιόνταν οι πιστικοί από το φόβο τους, και παρακαλούσαν το Θεό με τα «Γλίσε μας, Θεέ μου» να τους σώσει από κείνο το διοσημιό, προντίζονταν τα πρόβατα σε κάθε βροντή, σαν να είχαν μπει στο χειμάδι δέκα λύκοι, κι ούρλιαζαν τα σκυλιά σαν να προαισθάνονταν κάποιο μεγάλο κακό· αλλά κι εγώ, αν κι ήμουν σε θέση να μην παρεξηγήσω καθόλου εκείνην τη θύελλα, που μας παρουσιάζονταν με θεϊκή αγριότητα, άρχισα να στενοχωριόμμαι και να φοβούμαι κανένα αναποδογύρισμα των φυσικών νόμων, κανένα δεύτερο κατακλυσμό, και να σκέφτομαι πώς να πιάσω το συντομότερο δρόμο για τ' αντικρινό βουνό.

Ο ποταμός, αν και δεν ήταν μακρύτερα από τριακόσια τετρακόσια μέτρα από μας, δε φαίνονταν καθόλου από το σκότος, αλλ' ακούγονταν να βουίζει άγρια σαν μυριόφωνο θεριό. Διώχνοντας με τη λογική το φόβο, αιστάνομουν μια όρεξη μέσα μου να κατέβω στον όχτο του ποταμού, για να θαμάξω τη φοβερή μεγαλοπρέπεια της κατεβασιάς, αλλά μ' εμπόδιζε η βροχή. Δεν έβρεχε ούτε με τη σήτα ούτε με την αριόσητα, ούτε με την πυκνάδα, ούτε με το κόσκινο, ούτε με το ντριμόνι, αλλά με το καρδάρι. Έβρεχε,

«Γλίσε μας»: γλίτωσέ μας. διοσημιό: σημάδι από τον ουρανό για επερχόμενη κακοκαιρία, η αρχαία διοσημία (σημάδι του Δία). προντίζονταν: διασκορπίζονταν. θαμάξω: θαυμάσω. σήτα, αριόσητα, πυκνάδα, ντριμόνι: διαφορετικά το καθένα στην κατασκευή (άλλα με μεγάλες τρύπες κι άλλα



έβρεχε, έβρεχε κι όλο έβρεχε! Δυο πατημασιές αν επιχειρούσα να κάνω έξω από το χειμάδι, θα χώνο-
μουν στες λάσπες και θα γένομουν παπί από τη βρο-
χή. Σ' αυτήν απάνω τη σκέψη μου, άκουσα τον
τσιέλεγκα να διατάζει το πιστικούδι:

«Να πας στο χωριό ως που 'ναι γλήγορα, και να
πάρεις ψωμί! Ακούς;»

«Πού να πάω μ' αυτό τον κατακλυσμό; θα πνιγώ!»
απολογήθηκε το πιστικούδι.

«Να πας γάλι γάλι» του απολογήθηκε ο τσιέλε-
γκας «κι όσο πολύ κι αν βραχείς, σε κουλουριάζω με
την κάπα μου τη νύχτα και κοιμάσαι. Μια χαφιά άν-
θρωπος είσαι εσύ... Τι να κάνω εγώ, αν βραχώ, που
είμαι μεγάλος και δε με χωράει η κάπα σου, κι απέ
συ!...»

Κίνησε το καημένο το παιδί να πάει, αλλά γλι-
στρούσε σε κάθε του πατημασιά κι έπεφτε καταγής.
Το λυπήθηκα το καημένο και το γύρισα πίσω, και
διάταξα το δεύτερο πιστικό να πάει για ψωμί, να πει
και στο σπίτι ότι θα κοιμόμουν στο χειμάδι, για να
μη με καρτερούν, κι ότι θα 'βγαινα το πρωί ολόισια
στην εκκλησιά με το πρώτο σήμαντρο.

Θεωρείται ως θεάρεστο πράγμα να κοιμάται κα-
νείς στα πρόβατα και να πηγαίνει στην εκκλησιά,
χωρίς να μπει πρώτα σε σπίτι. Ο άνθρωπος που κοι-

με μικρότερες) και στη χρήση τους κόσκινα. κι απέ: κι έπειτα, κι ύστερα
εδώ, με την έννοια του ενώ.



μάται στα πρόβατα —όχι όμως και στα γίδια, γιατί έχει να κάνει ο Εξαπέδως στα γίδια, επειδή γίνεται κι αυτός συχνά γίδι και πειράζει τον κόσμο— είναι μακριά από την εξουσία του Διαβόλου. Κοιμάται σαν να 'ναι στον Παράδεισο, μακριά απο διαβολική πείραξη. Αυτό θα ευχαριστούσε πολύ τη μάνα μου, που ήταν πάρα πολύ θρήσκα, και μπορούσε να θυσιάσει όλον τον κόσμο, κι εμένα ακόμα, για να πάει στον Παράδεισο, χωρίς να λογαριάζει γι' αυτό κανέναν κόπο, κανένα μόχτο και καμιά θυσία. Ένας λόγος ακόμα πλιότερος, που αποφάσισα να μείνω εκείνη τη βραδιά στο χειμάδι, είναι και το ότι δεν έχει καμιά επισημότητα ιδιαίτερη η παραμονή της Πρωτοχρονιάς στην πατρίδα μου, αλλ' είναι σαν όλες τες κοινές βραδιές.

Δεν πέρασε πολλή ώρα και να σου γυρίζει με τα χέρια αδειανά και σαν φάντασμα ο πιστικός που είχε πάει για ψωμί.

«Πού 'ναι το ψωμί;» τον ρώτησα.

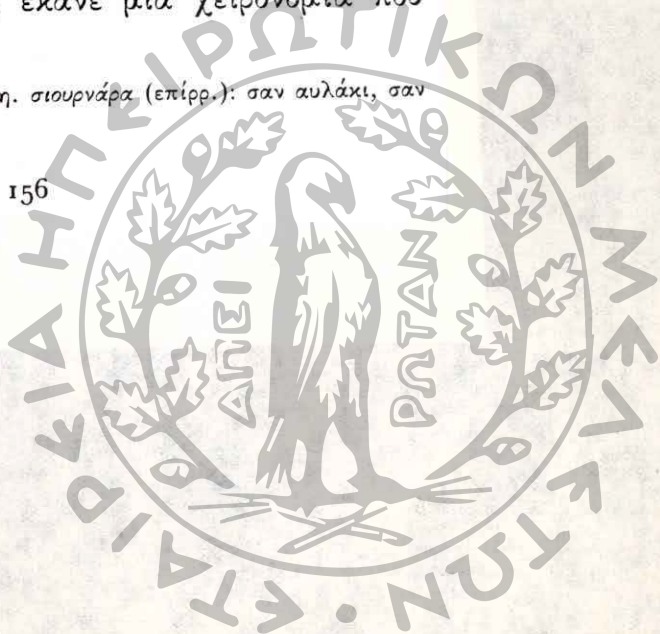
«Δεν μπόρεσα να περάσω στο χωριό...» μου απάντησε ξέκαρδα, ενώ η βροχή έτρεχε σιουρνάρα από πάνω του.

«Και γιατί δεν μπόρεσες;» τον ξαναρώτησα.

«Πάει η λιάσα! ... Την πήρε!»

Και, λέγοντας αυτά, έκανε μια χειρονομία που

ξέκαρδα: ανόρεχτα, χωρίς διάθεση. σιουρνάρα (επίρρ.): σαν αυλάκι, σαν ποτάμι.



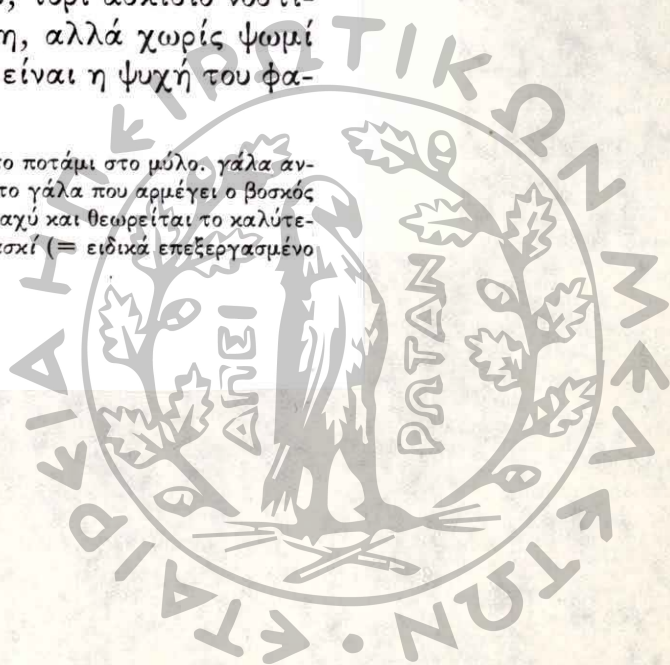
μόδωκε να καταλάβω την τύχη της λιάσας.

Λιάσα λέγεται το φτωχό γεφύρι, που ένωνε το λιβάδι που βρισκόμαστε με το χωριό. Το ποτάμι, που περνάει κάτω από τη λιάσα, δεν έχει το καλοκαίρι πλιότερο από πέντ' έξι μυλαύλακα νερό, ενώ το χειμώνα γίνεται θεριό, κάθε φορά που βρέχει πολύ. Κι η φράση: «Πάει η λιάσα» δηλούσε ότι είχε πλημμυρίσει το ποτάμι και παρέσυρε το πλεχτό γεφύρι, κι ένεκα απ' αυτό θα ήμαστε για δυο τρεις ημέρες το λιγότερο αποκλεισμένοι από το χωριό.



Το πνίξιμο του πλεχτού γεφυριού, της λιάσας, δε στοίχιζε τίποτε άλλο από κόπο, γιατί οι χωριανοί, δουλεύοντας όλοι μαζί κοινοτικώς, θα 'πλεχαν σε μια μέρα καινούριο γεφύρι, χωρίς κανένα έξοδο, επειδή κι όλη η απαιτούμενη ξυλική έβγαινε από το χωριάνικο λόγκο, και το μόνο πράγμα που μου σκότιζε το νου ήταν πώς θα περνούσαμε εκείνη τη βραδιά χωρίς ψωμί. Είχαμε γάλα ανθό, τυρί ασκίσιο νοστιμότατο και γκουλιάστρα αφράτη, αλλά χωρίς ψωμί όλα αυτά ήταν λειψά. Το ψωμί είναι η ψυχή του φα-

μυλαύλακο: αυλάκι που φέρνει το νερό από το ποτάμι στο μύλο. γάλα ανθό: δηλαδή πρώτης ποιότητας γάλα· το πρώτο γάλα που αρμέγει ο βοσκός μετά τη γέννα της προβατίνας· είναι πολύ παχύ και θεωρείται το καλύτερο γάλα. τυρί ασκίσιο: τυρί φτιαγμένο στο ασκί (= ειδικά επεξεργασμένο δέρμα από πρόβατο ή γίδι).



γιού και του τραπεζιού. Τη στιγμή όμως πόκανα εκείνη τη σκέψη, πέρασε από τη φαντασία μου η εικόνα της μάνας μου, φορτωμένης ένα μεγάλο σακούλι γεμάτο ζωοτροφίες, κι αμέσως μου 'ρθε η ιδέα ότι θα σκέφτονταν η μάνα μου, αμέσως ύστερα από το πνίξιμο της λιάσας, τον αποκλεισμό μας και τα λοιπά και θα 'κανε κάθε τρόπο να μας στείλει ψωμί από το χωριό, σφεντονίζοντάς το από τη μίαν άκρη του ποταμού ως την άλλη με κανένα δυνατό χωριανό μας. Εν τω άμα, λοιπόν, διατάζω πάλι το δεύτερο πιστικό να ξαναπάει στο λιασοπόρι και να περιμένει εκεί να του ρίξουν ψωμί από το χωριό².

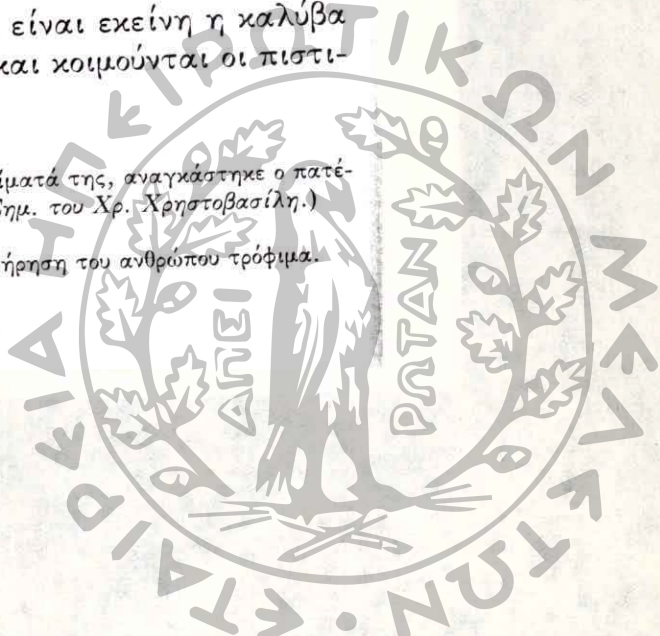
Στη διαταγή μου ξεκίνησε πάλι ο πιστικός ξέκαρδα και, πριν περάσει πολλή ώρα, να σου και γύρισε φορτωμένος ζωοτροφίες, που του είχε πετάξει από την πέρα οχτιά του ποταμού μέσα στο σακούλι ο ζευγίτης του σπιτιού μας.

Ευχαριστήθηκα πολύ, που είχε νυχτώσει στα καλά, μπήκα στην ανθρωποκαλύβα και κάθισα σταυροπόδι κοντά στη φωτιά, που είχε ετοιμασμένη ο γερο-πιστικός, ο τσιέλεγκας.

Η ανθρωποκαλύβα, ξέρετε, είναι εκείνη η καλύβα του χειμαδιού όπου κάθονται και κοιμούνται οι πιστι-

2. Αυτή τη λιάσα, από τα συχνά πνιξίματά της, αναγκάστηκε ο πατέρας μου και την έκανε πέτρινο γεφύρι. (Σημ. του Χρ. Χρηστοβασίλη.)

ζωοτροφίες: τα απαραίτητα για τη συντήρηση του ανθρώπου τρόφιμα.



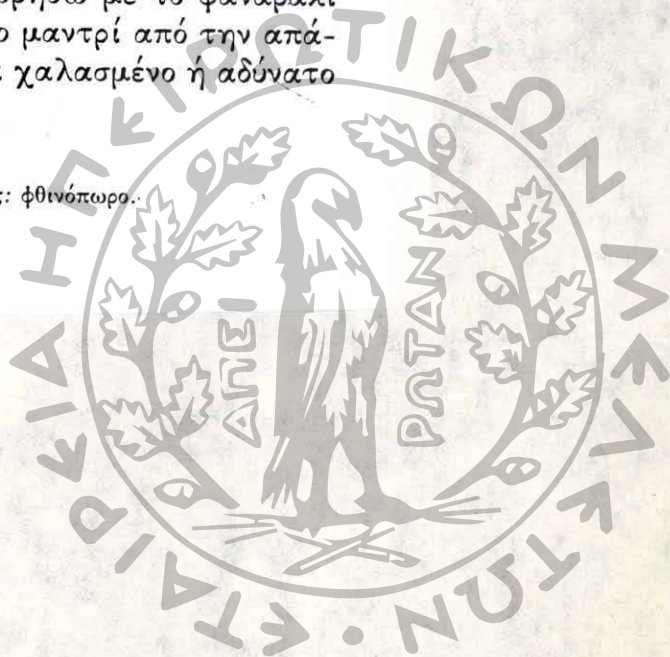
κοί. Έχει σχήμα τριγωνικής σκηνής, σκεπασμένη με σάλιμα.

Η κακοκαιρία μολαταύτα εξακολουθούσε άγρια και τρομαχτική. Νόμιζες ότι θα 'λιωνε η καημένη η γη από την πολλή νεροποντιά, σαν βόλος ζάχαρης που πέφτει απάνω του μια βαριά σταλαματιά νερού. Οι αστραπές και οι βροντές πήγαιναν η μια κοντά στην άλλη σε κάθε στιγμή, σαν να ήταν χινόπωρος ή άνοιξη, κι η γη κλονίζονταν συθέμελη, σαν να την αναμόχλευαν χίλιοι Θεοί. Έρχονταν καμιά φορά τέτοιες φοβερές πνοές του Νότου, που νομίζαμε ότι θα σήκωναν στον αέρα χειμάδι, κοπάδι κι ανθρώπους. Μαίνονταν σαν λυσσιασμένα τα Στοιχειά. Γη κι Ουρανός είχαν πιαστεί μαλλιά μαλλιά και γροθοκοπιόνταν αλύπητα και, κάθε φορά που θέριευε πολύ ο σάλος, σταυροκοπιόνταν περίλυπος ο γεροπιστικός κι έλεγε:

«Γλίσε μας, Θεέ μου, τους αμαρτωλούς!»

Βλέποντας στά υστερνά ο γεροπιστικός ότι δεν έπαυε το αγριοκαίρι, πήρε το βοηθό του —αυτόν που μας είχε φέρει το ψωμί— και το πιστίκούδι και πήγαν να κόψουν καμπόσο κισσόκλαρο για τα πρόβατα, κι ανέθεσε σ' εμένα να επιθεωρήσω με το φαναράκι τ' αυλάκια, που ήταν γύρα στο μαντρί από την απάνω τη μεριά, μην είναι κανένα χαλασμένο ή αδύνατο

σάλιμα: άχυρα από αγριόχορτα. χινόπωρος: φθινόπωρο.



αιώνιο πόθο του γένους μας, που τον καρτερούμε τετρακόσια είκοσι πέντε χρόνια».³

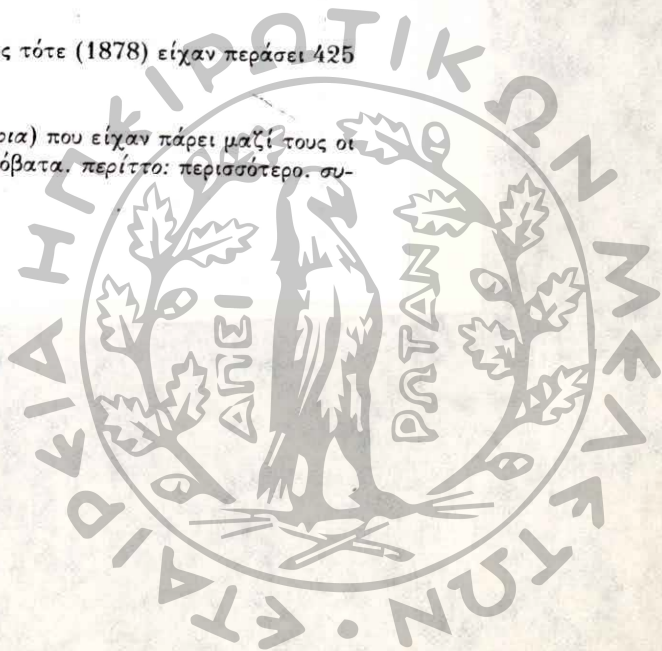
Τότε άφησα το πλοιαράκι μου στο πέλαγο της χρυσόφτερης φαντασίας μου... Χίλιες εικόνες, χρυσόνυττες, χαριώπες, γελαστές, διάφανες, αλαφρές σαν αγεράκι μαγιάτικο, που φυσάει πριν ανατείλει ακόμα ο ήλιος, περνούσαν από μπροστά μου· κι ενώ έτρεχα με το νου μου καταπόδι της μιανής και της αλληνής σαν σκιά, κυνηγώντας σκιές, ψηλά στον κατάχρυσο αιθέρα, μπήκαν βαριοί οι πιστικοί με τα κοφτερά τους και μ' έκαναν να βγω από εκείνη τη μαγική φαντασμαγορία, και κοιτάζοντας το γεροπιστικό τού είπα:

«Έ γεροτσιέλεγκας! Τι λες; Καθόμεστε απόψε ως τα μεσάνυχτα για να ιδούμε πώς θα φύγει ο παλιός ο χρόνος και πώς θά 'ρθει ο καινούριος;»

«Εγώ, παιδί μου» μου απολογήθηκε μελαγχολικά ο γεροπιστικός «είμαι ογδοήντα χρονών απάνω κάτω άνθρωπος, πε' και τα εβδομήντα χρόνια ως τώρα τα πέρασα πιστικός. Έχω περίττο από πενήντα χρόνια, ως τώρα, που είμαι συγκρατούμενα τσιέλεγκας. Ξέρεις τι θα ειπεί πενήντα χρόνια όλο τσιέλεγκας; Μια

3. Από το 1453, που έπεσε η Πόλη, ως τότε (1878) είχαν περάσει 425 χρόνια. (Σημ. του Χρ. Χρηστοβασίλη.)

κοφτερά: τα μεγάλα κλαδευτήρια (κασάρια) που είχαν πάρει μαζί τους οι πιστικοί, για να κόψουν κλαρί για τα πρόβατα. περίττο: περισσότερο. συγκρατούμενα: συνεχώς, διαρκώς.

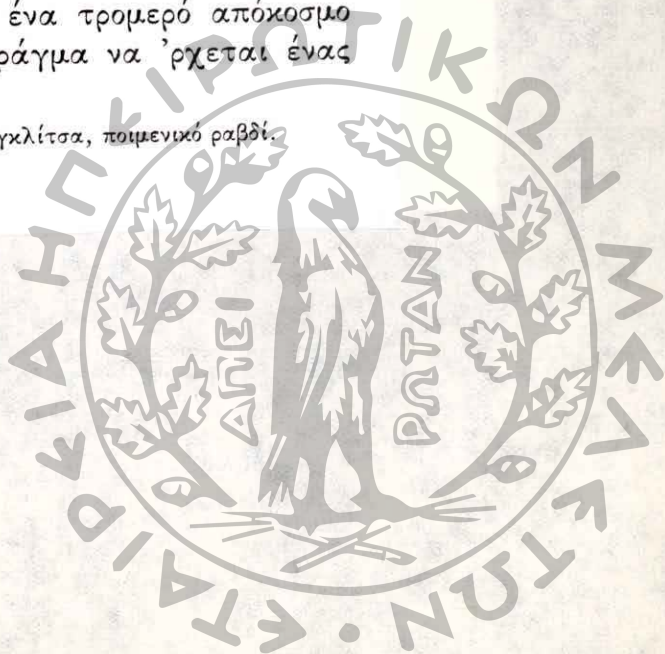


ζωή ακέρια! Ε! πώς φορτώνονται απάνω μας τα έρημα τα χρόνια χωρίς να το καταλαβαίνουμε! Μας κλέφτουν τρίχα τρίχα τα νιάτα μας, τη λεβεντιά μας, τη ζωή μας, μας ζαρώνουν το πετσί, που γυαλοκοπούσε πριν, μας ασπρίζουν τα μαύρα ή τα ξανθά μαλλιά και μας τα μαδούν, μας βγάζουν τα δόντια, μας θαμπώνουν τα μάτια, μας κουφαίνουν τ' αυτιά, μας αδυνατίζουν τα χέρια και τα ποδάρια, μας σκρυμπώνουν το κορμί, και... —ας το ειπώ κι αυτό!— μας κάνουν μισά ζώα! Τα ζώα έχουν τέσσερα ποδάρια κι εμείς οι γερόντοι τρία. Εσύ, καλότυχος, είσαι παιδί ακόμα! Αλλά... εγώ γέρασα, ακούμπησα, πάει, βασίλεψα! Εγώ, παιδί μου, αφόντας κάνω αυτό το έργο της κλίτσας, δε βρέθηκα ποτέ με τα μάτια κοιμώμενα τη στιγμή που φεύγει ο ένας χρόνος και δίνει τα κλειδιά του κόσμου στον άλλο, πόρχεται να κάτσει στον τόπο του. Εγώ, το λοιπόν, θα κάτσω που θα κάτσω... Εσύ κοίταξε να μην κοιμηθείς».

«Θα καθίσω, γέρο, θα καθίσω!» του είπα αποφασιστικά.

«Αα! είν' όμορφο πράγμα, παιδί μου! Γίνεται ένας κλονισμός στην πλάση, ένα βαθύuuu... βαθύ βουητό, που πρέπει να 'χεις πολύuuu... πολύ αλαφρό αυτί για να το καταλάβεις. Γίνεται ένα τρομερό απόκοσμο κλάμα... Δεν είναι μικρό πράγμα να 'ρχεται ένας

σκρυμπώνουν: καμπουριάζουν. κλίτσα: αγκλίτσα, ποιμενικό ραβδί.



άλλος και να σου παίρνει από τα χέρια σου τα κλειδιά του κόσμου! Σαν καληώρα νά 'ρθει απόψε ένας άλλος και να μας πει: "Φευγάτε από το χειμάδι! Θα καθίσω εγώ!" Είδες τι πόλεμος γένηκε έξω; Τι ήταν, παντεχαίνεις, αυτή η τρομερή νεροποντή; αυτό το στοιχειοπάλεμα; αυτά τα αστυπελέκια; αυτά τα τραντάγματα της γης μας; Τι άλλο ήταν παρά πόλεμος ανάμεσα τους ιενός χρόνου και τ' αλλουνού; 'Ηθελε ακόμα να κυριέψει ο Αντίχριστος! 'Ηθελε να χύσει ακόμα ανθρώπινο αίμα, χριστιανικό αίμα!⁴ Αλλ' όσο κι αν έκανε, όσο κι αν κάνει ακόμα ως τα μεσάνυχτα... δε θα του περάσει! Θα κόψει το λαιμό του, και θα γκρεμοτσακιστεί να φύγει!...»

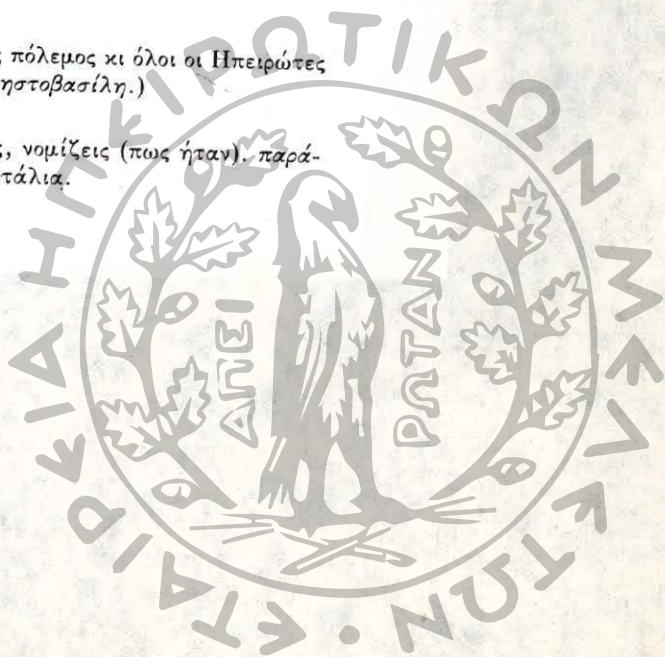


Έτσι λοιπόν, αφού είπαμε και κάμποσα άλλα με το γέροντα, παράθηκε ο δεύτερος πιστικός το φαγητό ψηλά στο σκαμνί κι αρχίσαμε να τρώμε με τα ξύλινα χουλιάρια αφράτη πηχτή γκουλιάστρα.

Γκουλιάστρα λέγεται το πρώτο γάλα ευτός ύστερα από το γέννο της προβατίνας ή της γίδας κι είναι το

4. Τότε γένονταν ακόμα ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος κι όλοι οι Ηπειρώτες συμπαθούσαν τη Ρωσία. (Σημ. του Χρ. Χρηστοβασίλη.)

(τι) παντεχαίνεις: (τι) περίμενες, πιστεύεις, νομίζεις (πως ήταν). παράθηκε: παρέθεσε, τοποθέτησε. χουλιάρια: κουτάλια.



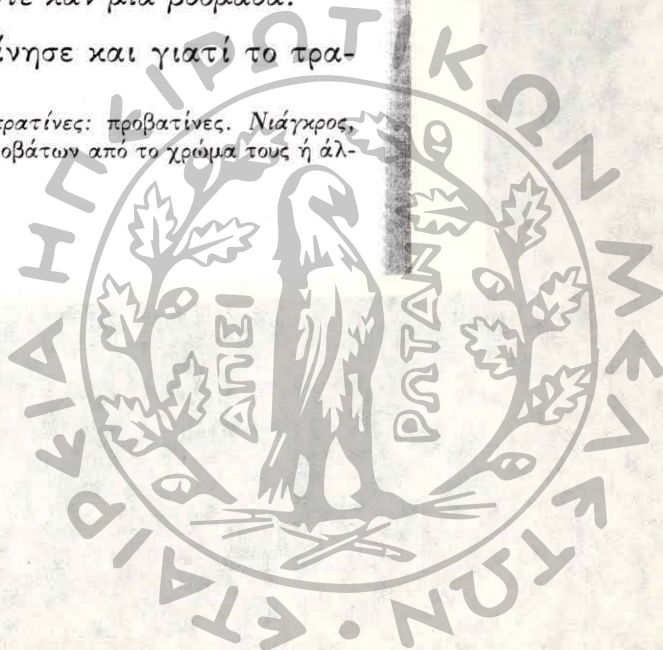
νοστιμότερο απ' όλα τα φαγητά που γένουνται από το ευλογημένο και τρισευλογημένο γάλα.

Στα υστερνά, τελειώσαμε το φαγί κι αρχίσαμε τες ομιλίες, για να βαστάξομε άγρυπνοι ως τα μεσάνυχτα, αλλά, βλέποντας ο γεροπιστικός ότι με τις κουβέντες του θ' αποκοιμιόμουν, πήρε το γλυκόφωνό του τον ταμπουρά κι άρχισε «ντιγκ ντιγκ!» να τον κουρτίζει· κι αφού τον καλοκούρτισε, άρχισε να τραγουδάει και συνάμα να βαρεί τον ταμπουρά με δύναμη και με γλύκα άρρητη.

Τ' ακούσαταν τι γένηκε στου Φώτου τα χειμαδιά;
Μπήκανε Τούρκοι στα μαντριά και πήραν τα κοπάδια,
πήραν πρατίνες με τ' αρνιά, γίδες με τα κατσίκια,
πήραν το Νιάγκρο τον τρανό, τον Μπέλο το γκεσέμι,
πήραν τη Στερφοκάλεσα με το λαμπρό κουδούνι·
τέσσερους χρόνους το λαλεί κι αρνί δεν έχει κάνει.
Και σκότωσαν τους πιστικούς με την αράδαν όλους,
δώδεκα αδερφοξάδερφα, καθάρια παλικάρια,
και ρήμαξαν τα μαντριά και ρήμαξαν οι στρούγκες.
Κλαιν οι μανάδες τα παιδιά και οι αδερφές τ' αδέρφια,
κλαίει κι η γυναίκα του Γιωβά, παρηγοριά δεν έχει
που της σκοτώσαν το Γιωβά, το δόλιο της τον άντρα,
και δεν τον χάρηκε γαμπρό ούτε καν μια βδομάδα.

Αυτό το τραγούδι με συγκίνησε και γιατί το τρα-

ταμπουράς: έγχορδο μουσικό όργανο. πρατίνες: προβατίνες. Νιάγκρος, Μπέλος, Στερφοκάλεσα: ονόματα γιδοπροβάτων από το χρώμα τους ή άλλα γνωρίσματα.



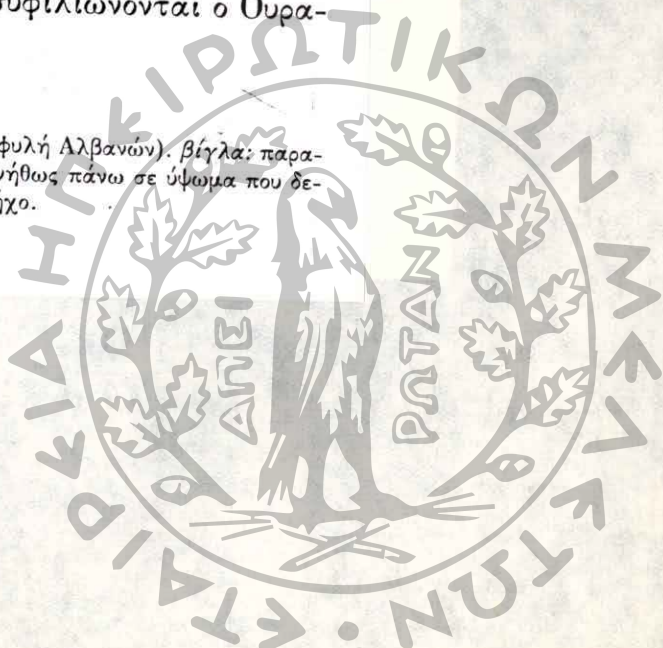
γουδούσε όμορφα ο γεροπιστικός και γιατί το πήγαινε καλά με τον ταμπουρά, αλλά το πλιότερο γιατί αναφερόταν στην καταστροφή των κοπαδιών του προ προπάππου μου, που, χώρια από τα γιδοπρόβατα που μας πήραν οι Τουρκοτσάμηδες, ξημερώνοντας του Βαγγελισμού, εκατό χρόνια πριν, σκότωσαν και καμιά δεκοχτώ πιστικούς, όλους αδερφοξάδερφα, παιδιά του σπιτιού μου, αλλ' ο Φώτος τούς πρόφτασε με τους Ραβενιώτες απάνω στη βίγλα της Κεραμίτσας, σκότωσε καμιά τριανταριά απ' αυτούς και γλίτωσε και τα γιδοπρόβατα από τα χέρια τους.



Αυτό το τραγούδι μνημονεύει το τέλος της μεγάλης ποιμενικής δόξας του σπιτιού μου, που βόσκανε ως δύομισι χιλιάδες γιδοπρόβατα.

Ήταν η ώρα 11 1/2 κι η φωνή του γέροντα, σιγαλή και γλυκιά, σμίγονταν αδερφικά με τη λυγερή φωνή του ωριόηχου ταμπουρά, σαν δυο πολυαγαπημένα στόματα που σμίγονται με πόνο στο χαρμόσυνο φιλί της αγάπης. Έξω άρχισαν να κοπάζουν και ν' ανακωχεύουν τα Στοιχεία και να συφιλιώνονται ο Ουρανός κι η Γη.

Τουρκοτσάμηδες: μωαμεθανοί Τσάμηδες (=φυλή Αλβανών). βίγλα: παρατηρητήριο, σκοπιά σε κατάλληλη θέση, συνήθως πάνω σε ύψωμα που δεσπόζει. ωριόηχος: με γλυκό, ωραίο (ώριο) ήχο.



Τέλειωσε το τραγούδι κι απόθεκε τον ταμπουρά ο γέρος λέγοντάς μου:

«Πόση ώρα θέλομε ως το ζύγιασμα της νύχτας;»

«Μισή ώρα!» του απολογήθηκα.

«Ααα! Τότε ας καθίσουμε καραούλι! Σιωπήηηηη ή ώσπου να περάσει αυτή η μισή ώρα. Σιωπήηηηηηη!» κι έβαλε ορθό το δάκτυλό του κάτω από τη μύτη του, απάνω στη χωρίστρα των άσπρων μουστακιών του.

Όσπου να περάσει αυτή η μισή ώρα, μου φάνηκε πως πέρασε ένας χρόνος, και τη στιγμή που πάτησε ο λεφτοδείχτης του ωρολογιού μου απάνω στον ωροδείκτη, κι έκαναν οι δυο δείχτες μαζί μια μοναχή γραμμή απάνω στον αριθμό XII, μου φάνηκε ότι είδα μπροστά μου τους δυο χρόνους σαν δυο εκατόχρονους γερόντους, με μακριά άσπρα γένια και μαλλιά, που κρατούσαν ο καθένας στο χέρι του από ένα χοντρό ραβδί και στήριζαν απάνω το σκρυμπό κορμί τους. Τη στιγμή που ανταμώθηκαν οι δυο γέροι μέσα σε ένα θεόρατο κι απέραντο παλάτι, άφηκε ο ένας το θρόνο που κάθονταν και τον έπιασε ο άλλος. Κατέβαινε ο ένας τα σκαλοπάτια του θρόνου ζερβιά και τ' ανέβαινε ο άλλος δεξιά. Σωστή ζωντανή εικόνα, ζωγραφισμένη με τα ζωηρότερα χρώματα του καλύτερου ζωγράφου του κόσμου.

ζύγιασμα: τα ζύγια της νύχτας, τα μεσάνυχτα ακριβώς. ας καθίσουμε καραούλι: ας κάτσουμε άγρυπνοι προσέχοντας, μεταφορικά, όπως στο καραούλι, στη σκοπιά. ζερβιά: αριστερά.



«Καλή χρονιά, γέρο» του φώναξα και, χωρίς να γνωρίζω γιατί, χτυπούσε «τικ τακ» η καρδιά μου.

«Ζύγιασε η νύχτα;» με ρώτησε.

«Ζύγιασε» του απήντησα. «Αυτή τη στιγμή βρίσκεται απανωθιό στη ράχη...»

«Ε! Καλή χρονιά το λοιπόν!» είπε και ο γέρος. «Να χιλιάσει το κοπάδι μας και να μυριάσει! Σερκά παιδιά και θηλυκά αρνιά και κατσίκια! Χαβωμένος ο τρισκατάρatos ο λύκος. Μακριά από μας κι από τα σύνορά μας παρμάρα, αβδέλλα, ψώρα, βλογιά, αυγολήτα και κάθε άλλο κακό. Χρόνια πολλά. Αμήν».

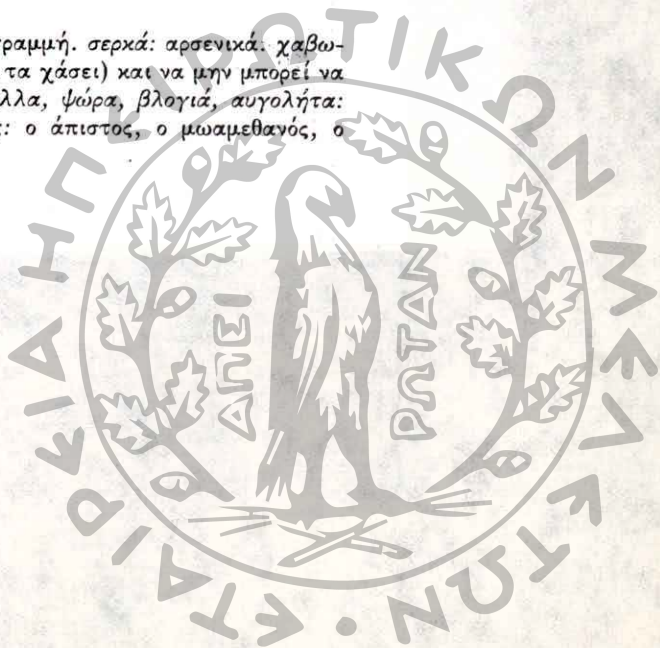
Και, παίρνοντας από πλάγι του ένα πουρναρίσιο κλαδί, έκανε τρεις φορές το σταυρό του και τ' απόθεκε ψηλά στη φωτιά. Έφεξε πλιότερο η ανθρωποκαλύβα, και βάλαμε κι εμείς οι άλλοι από ένα πουρναρίσιο κλαδί στη φωτιά, επαναλαμβάνοντας τες ίδιες ευχές του γεροπιστικού.

Σαν να 'χε λησμονήσει να ειπεί κάτι ακόμα ο γεροπιστικός, ξανάκανε το σταυρό του και ξανάειπε:

«Να ζήσετε, παιδιά μου! Ο Θεός γα μας αξιώσει να διώξουμε τον εχτρό, τον Αγαρηνό, από τον τόπο μας, που μας τρώει τα σπλάχνα».

Και λέγοντας αυτά αναστέναξε βαθιά ο καημένος

απανωθιό στη ράχη: απάνω στην κορυφογραμμή. σερκά: αρσενικά. χαβωμένος: εξαφανισμένος: να χαβωθεί (= να τα χάσει) και να μην μπορεί να κάνει κακό στα κοπάδια. παρμάρα, αβδέλλα, ψώρα, βλογιά, αυγολήτα: αρρώστιες των γιδοπροβάτων. Αγαρηνός: ο άπιστος, ο μωσαμεθανός, ο Τούρκος δυνάστης.



ο γέρος, σαν να μην το πίστευε ότι θα 'βλεπε με τα μάτια του εκείνη την ονειροφάνταχτη μέρα.



Σωπάσαμε όλοι για τέσσερα πέντε λεφτά κι ήμασταν σαν βουβοί. Μας είχε πιάσει μια μεγάλη μελαγχολία και θλίψη. Εκείνη τη στιγμή είχαμε γηράσει όλοι κατά ένα χρόνο κι είχαμε προχωρήσει ο καθένας κατά ένα σταθμό προς τον τάφο του!

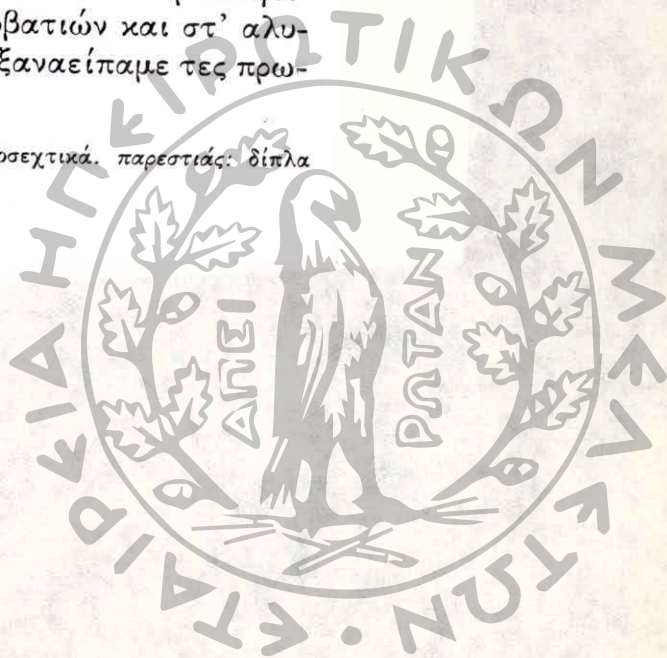
Εκείνη η σιωπή με βοήθησε ν' ακούσω μια δυνατή φωνή πόρχονταν πέρα από το χωριό, απάνω από τη ράχη των Αγναντιών...

Βγήκα από την ανθρωποκαλύβα κι αφηκράστηκα.

Ήταν η μάνα μου, που βγήκε τα μεσάνυχτα στη ράχη και φώναζε να μάθει αν ήμουν καλά κι εγώ και τα πρόβατα, κι αφού της απάντησα ότι είμαστε όλοι καλά ξαναμπήκα στην ανθρωποκαλύβα και ξαπλώθηκα παρεστιάς και κοιμήθηκα.

Πες όμως και δεν κοιμήθηκα καλά καλά, όπως κοιμόμουν, αλλά λαγοκοιμήθηκα μόνον, κι όταν ξημέρωσε ο Θεός την ημέρα του χαιρέτισά την πρώτη μέρα του καινούριου χρόνου ανάμεσα στα συμπαθητικά κι αθώα βελάσματα των προβατιών και στ' αλυχτήματα των σκυλιών. Κι αφού ξαναείπαμε τες πρω-

αφηκράστηκα: αφουγκράστηκα, άκουσα προσεχτικά. παρεστιάς: δίπλα στη γωνιά με τη φωτιά, στην εστία.



τοχρονιάτικες ευχές, περάσαμε αμέσως τ' αϊβασιλιάτικα κουλούρια στα κέρατα των κριαριών, ξανάβαλαμε πάλι κι από ένα πουρνάρι ακόμα στη φωτιά και ξανείπαμε τα ίδια.

«Καλή χρονιά μας. Να χιλιάσει και να μυριάσει το κοπάδι μας. Σερκά παιδιά και θηλυκά αρνιά και κατσίκια. Χαβωμένος ο τρισκατάρατος ο λύκος. Μακριά από μας κι από τα φύνορά μας παρμάρα, αβδέλλα, ψώρα, βλογιά, αυγολήτα και κάθε άλλο κακό. Χρόνια πολλά μας. Αμήν!»

Σε λίγο άνοιξαν οι πορείες του χειμαδιού. Όλο το κοπάδι πήρε τα πλάγια του λιβαδιού κι έμειναν μοναχά οι γεννημένες οι προβατίνες για να τες βάλει το πιστικόπουλο στο χωράφι, που ήταν επίτηδες σπαρμένο κριθάρι γι' αυτές.

Κι έτσι τελείωσε εκείνη τη χρονιά η τελετή της Πρωτοχρονιάς και ήταν η καλύτερη Πρωτοχρονιά πόχω περάσει στη ζωή μου.



πορείες: οι φτιαγμένες από κλαδιά πόρτες του φράχτη.

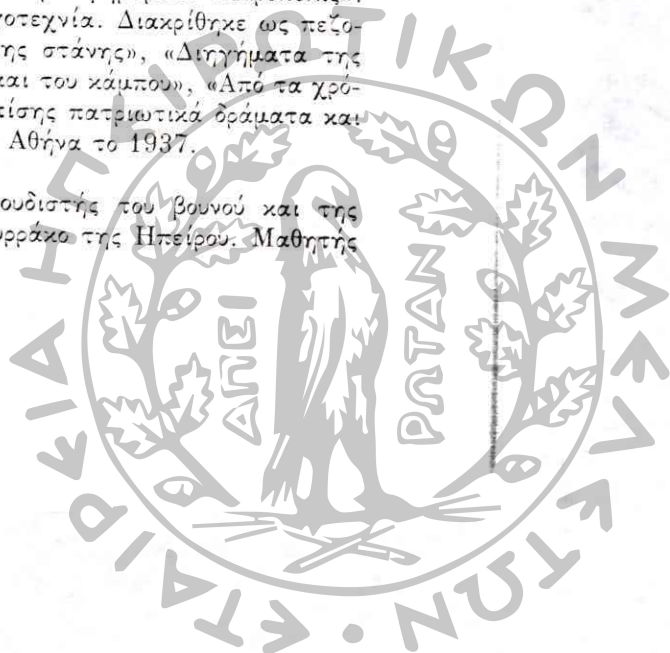


Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης: Γεννήθηκε στη Σχιάθο το 1851 και πέθανε το 1911. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Είναι ένας από τους καλύτερους Νεοέλληνες πεζογράφους. Τα έργα του είναι γραμμένα σε μια ιδιότυπη καθαρεύουσα. Έγραψε τα μυθιστορήματα «Η μετανάστις», «Οι έμποροι των εθνών» κ.ά. Τη δόξα του όμως ως λογοτέχνης τη χρωστάει στα διηγήματά του, σημαντικότερο των οποίων θεωρείται η «Φόνισσα». Έγραψε πάνω από 180 διηγήματα. Περιγράφει κυρίως τα ήθη και τα έθιμα της ιδιαίτερης πατρίδας του. Από τα διηγήματά του: «Πασχαλινά διηγήματα», «Χριστουγεννιάτικα διηγήματα», «Πρωτοχρονιάτικα διηγήματα» κ.ά.

Κωνσταντίνος Ράδος: Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1862. Σπούδασε φιλολογία και νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία στην Αθήνα και στο Βουκουρέστι, όπου εργάστηκε ως αρχισυντάκτης της εφημερίδας «Πατρίς». Διετέλεσε καθηγητής της ναυτικής ιστορίας στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων, της ιστορίας του εμπορίου στην Εμπορική και Βιομηχανική Ακαδημία και έκτακτος καθηγητής της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έγραψε: «Γενική Ιστορία του Ναυτικού», «Ναυτική τακτική των Αρχαίων», «Ιστορία του υπέρ ανεξαρτησίας των Ελλήνων αγώνος» κ.ά. Πέθανε το 1931.

Χρήστος Χρηστοβασίλης: Γεννήθηκε το 1861 στο Σούλι της Ηπείρου. Παρακολούθησε τα εγκύκλια μαθήματα στα γυμνάσια της Σμύρνης και της Κωνσταντινούπολης. Εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και εργάστηκε ως δημοσιογράφος στην εφημερίδα «Ακρόπολις». Παράλληλα ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία. Διακρίθηκε ως πεζογράφος. Έργα του: «Διηγήματα της στάνης», «Διηγήματα της ξενιτιάς», «Διηγήματα του βουνού και του κάμπου», «Από τα χρόνια της σκλαβιάς» κ.ά. Έγραψε επίσης πατριωτικά δράματα και πατριωτικά ποιήματα. Πέθανε στην Αθήνα το 1937.

Κώστας Κρυστάλλης: Ο «τραγουδιστής του βουνού και της στάνης» γεννήθηκε το 1868 στο Συρράκο της Ηπείρου. Μαθητής

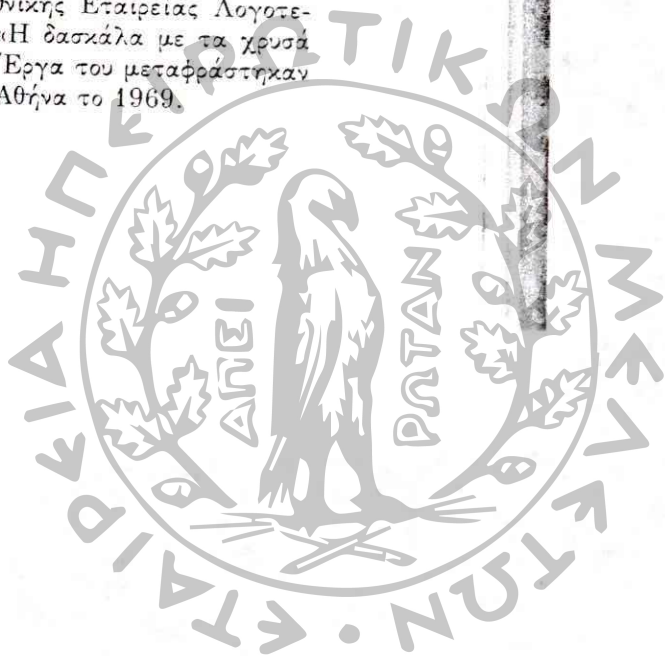


γυμνασίου στα Γιάννενα, που ήταν τότε σκλαβωμένα στους Τούρκους, δημοσίευσε την ποιητική συλλογή του με τίτλο «Αι σκιαί του Άδου», όπου τραγουδούσε τους ήρωες της επανάστασης του '21. Αυτό έγινε αφορμή να καταδιωχτεί από τους Τούρκους. Κατέφυγε στην Αθήνα, έγινε τυπογράφος, ταυτόχρονα όμως έγραφε ποιήματα και διηγήματα εμπνευσμένα από τη ζωή του χωριού. Οι στερήσεις και η σκληρή δουλειά κλονίσαν την υγεία του. Άρρωστος από φυματίωση, πέθανε το 1894 στην Άρτα, 26 μόλις χρονών. Έγραψε ποιήση, διηγήματα, καθώς και λαογραφικές, ιστορικές μελέτες.

Κώστας Παρορίτης: Γεννήθηκε το 1878 στο χωριό Παρόρι της Σπάρτης, απ' όπου πήρε και το φιλολογικό του ψευδώνυμο. Το πραγματικό του όνομα ήταν Λεωνίδας Σουρέας. Δημοτικιστής και προσευτικός συγγραφέας. Έργα του: «Από τη ζωή του δειλινού», «Οι νεκροί της ζωής», «Ο κόκκινος τράγος» κ.ά. Πέθανε το 1931.

Σταμ. Σταμ. (Σταμάτης Σταματίου): Γεννήθηκε στη Ναύπακτο το 1881. Δημοσιογράφος και συγγραφέας ευθυμογραφημάτων της αγροτικής ζωής, τα οποία εκδόθηκαν μετά το θάνατό του σε έναν τόμο, με τίτλο «Ιστορίες του χωριού». Πέθανε στην Αθήνα το 1946.

Στράτης Μυριβήλης: Φιλολογικό ψευδώνυμο του Στράτη Σταματοπούλου. Γεννήθηκε το 1890 στη Συκαμινιά της Λέσβου. Παρακολούθησε μαθήματα στη Φιλοσοφική και στη Νομική Σχολή, χωρίς όμως να τελειώσει τις σπουδές του. Πήρε μέρος στους Βαλκανικούς πολέμους του 1912-13, στις πολεμικές επιχειρήσεις στη Μακεδονία και Θράκη κατά τη διάρκεια του Α' Παγκόσμιου πολέμου, καθώς και στη Μικρασιατική εκστρατεία. Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, επέστρεψε στη Λέσβο και εξέδωσε την εβδομαδιαία εφημερίδα «Καμπάνα» στη Μυτιλήνη. Έγινε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών και διετέλεσε πρόεδρος της Εθνικής Εταιρείας Λογοτεχνών. Έργα του: «Η ζωή εν τάφω», «Η δασκάλα με τα χρυσά μάτια», «Η Παναγιά η Γοργόνα» κ.ά. Έργα του μεταφράστηκαν σε πολλές ξένες γλώσσες. Πέθανε στην Αθήνα το 1969.



2

ΦΩΝΗ ΑΠΟ ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ⁽¹⁾

Ἀπρίλης καὶ πασκαλόγιορτα, καὶ μὴ ἀνοιξὴ γλυκεῖα
καὶ φιλόβροχη, ποῦ δὲ θυμοῦμαι παρόμοια.

Εἴχαμε τὰ πρόβατα προσωρινὰ στὴν Ἀρακαντέλλα, μιὰ
ὡμορφὴ καὶ ψηλὴ ράχη ἀντικρὺ τοῦ χωριοῦ μου καὶ πε-
ριμέναμε νὰ περάσουν τὰ κοπάδια τοῦ Μήτρου Μπέζα,
νὰ τὰ σμίξωμε καὶ νὰ τραβήσωμε γιὰ τὰ ξεκαλοκαιριὰ
τῆς Ροδόβολης.

Εἶχα πάγει νωρὶς στὸν ἀρμεγῶνα καὶ περιμένα τὰ γα-
λάρια νὰ τ' ἀρμεξώμε καὶ νὰ πάρω τὸ γάλα γιὰ τὸ σπί-
τι, γιὰτὶ τὸ χρειάζονταν ἡ μάννα μου ἄλλο γιὰ βούτυρο
κι' ἄλλο γιὰ ξυνόγαλο.

Τὰ γαλάρια βοσκοῦσαν ἀκόμα κάτω, ἀπὸ τὰ Λύβια
ὡς τὴν Παναγιά, κι' οἱ πιστικοὶ δὲ φαίνονταν, ἂν κι' ἡ
ὥρα πλησίαζε, νὰ τὰ μᾶσουν καὶ νὰ τὰ φέρουν στὸν ἀρ-
μεγῶνα.

Κάτω μακρὰ στὸ βάθος τῆς κοιλάδας κυλοῦσε τὸν
κατήφορο τὰ γαλανὰ νερά του ὁ μέγας ποταμὸς τοῦ τό-
που, ὁ Καλαμᾶς κι' ἔδινε ζωὴ σ' ὅλην ἐκείνη τὴν πλού-
σια εἰκόνα ἀπὸ κάμπους καὶ βουνά, ἀπὸ ράχες, καὶ πλα-
γιές, ἀπὸ λόγγα καὶ χωριά, ἀπὸ κοπάδια καὶ λακινιές, ποῦ
στέκονταν γύρα-γύρα.

Ἡ ὥρα περνοῦσε καὶ τὰ γαλάρια δὲ μαζεύονταν κι' οἱ
πιστικοὶ ἔλειπαν ἀπὸ κοντὰ τους.

Σὲ λίγο φάνηκε ἓνας πιστικός, ποῦ ἔρχονταν ἀπὸ τὴν
λακκιά, ποῦ εἶταν πίσω ἀπὸ τὴν Ἀρακαντέλλα.

—Τὶ γινίκαται σήμερα;

Τοῦ φώναξα.

(1) Τ' ἀναφερόμενα στὸ διήγημα τοῦτο μοῦ συνέβησαν τὸν
Ἀπρίλη τοῦ 1878.



—Τὶ νὰ γίνωμε; (Μοῦ ἀπολογήθηκε ξέκαρδα) Χάσαμε τὸν Σιοῦτο!...

Ἀστραπή μοῦ φάνηκε πῶς μὲ χτύπησε.

Ὁ Σιοῦτος χαμένος; Χάνεται ποτὲ ὁ Σιοῦτος, ποῦ σέρνει ὅλο τὸ κοπάδι ὁ δεύτερος πιστικός τοῦ κοπαδιοῦ; Βέβαια κάποιος τὸν ἔκλειψε! Κ' ἂν γιὰ ἔχος τὸν ἔκλειψαν ἀπὸ μακρυνά, ἂν γιὰ φαγί, τώρα θὰ μαγερεύεται! Ἐλπίδα δὲν ὑπάρχει καμιὰ νὰ ξαναβρεθῇ ὁ Σιοῦτος.

Αὐτὰ ἔλεγα μέσα μου κι' ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴν καρδιά μου τὰ δάκρυα στὰ μάτια.

Τὸν ἀγαπῶσα τόσο τὸν καημένο τὸν Σιοῦτο ὥστε νόμισα ἐξείνη τὴ στιγμῇ, ὅτι ἔχισα ὅχι τὸν Σιοῦτο μοναχά, ἀλλ' ὀλίγερο τὸ κοπάδι. Ὁ Σιοῦτος εἶταν ἡ δόξα τοῦ κοπαδιοῦ, τὸ καμάρι τὸ δικό μου κι' ὅλων τῶν πιστικῶν.

Σε λίγο ἔφτασε ὁ πιστικός ἀπάνω περίλυπος.

Ὅλα τ' ἀνοιξιὰτικα κάλλι τοῦ Ἀπριλιοῦ χάθηκαν ἀπὸ τὰ μάτια μου, καὶ μαῦρος χειμῶνας ἄρχισε νὰ βασιλεύῃ μέσα στὴν καρδιά μου.

—Τὶ λές τώρα, (τοῦ εἶπα) γιὰ τὸν καημένο τὸν Σιοῦτό μας;

Τὶ νὰ εἰπῶ; (μοῦ ἀπολογήθηκε δύστυχα). Τὶ μπορῶ νὰ εἰπῶ; Ἄλλο ποῦ πάη ὁ Σιοῦτος;

Ἐκείνη τὴ στιγμῇ ἔρριξα τὸ μᾶτι μου πρὸς τὸ κοπάδι ποῦ βοσκοῦσε κάτω στὴ Λίβρα, καὶ μοῦ φάνηκε ξεσκισμένο ἐδῶ κι' ἐκεῖ, κι' αἱματωμένο σὰ νὰ εἶχαν μπῆ σαράντα λύκοι μέσα.

Μὲ πῆραν τὰ δάκρυα σβάρνα κι' ἄρχισα νὰ κλαίω σὰ μικρὸ παιδί.

Ἀλλὰ δὲν εἶμουν καὶ παραπάνω ἀπὸ δέκα ἔφτὰ χρόνων παιδί.

—Τ' εἶν' αὐτά; (Μοῦ εἶπε ὁ πιστικός) Τί: θὰ χαθοῦμε γιὰ ἓνα κριάρι;

Τὰ κοπάδια σ' ν' ἔν' καλὰ!...

—Τέτοιο κριάρι?... (εἶπα ἐγώ) Τέτοιο κριάρι, ποῦ θὰ βροῦμε;



— Ἀχαούχαιαααα! (Ξεφώνησε ὁ πιστικὸς, θέλοντας νὰ μὲ παρηγορήσῃ) Γιὰ ἓνα παλιοκρίαιρ κύν'ς ἔτσ'; Μωρὲ τὸ μαναστήρ' νάν' καλά, κι' ἐπαὶ καλογέρι!..... Τὸ κοπάδ' νάν' καλά,....ἔσεῖς νὰ εἴστε καλὰ οἱ νοικοκυραῖοι,..... κι' ἐπαὶ κριάρια καὶ τραγιά.....

Ἄλλ' ὅτι κι' ἂν μοῦ ἔλεγε δὲν μποροῦσε νὰ μικράνῃ τὸν πόνο μου καὶ τὴν ἐντύπωσίν μου ἀπὸ τὸν χαμὸ τοῦ σημαδιακοῦ κριαριοῦ μου, ποῦ στολίζε τὰ κοπάδια μου, σὰν ποῦ στολίζει ὁ ἀυγερινὸς τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ.

Σὲ λίγο ἄρχισαν νὰ φαίνωνται ἓνας-ἓνας οἱ πιστικοί, κι' ἄλλοι ἔμειναν μὲ τὰ στέρφα καὶ μὲ τ' ἀρνιά κι' ἄλλοι σύμμασαν τὰ γαλάρια καὶ τὰ κῆντάριασαν γιὰ τὸν ἀρμεγῶνα.

Ἐνῶ πρὶν μὲ τὸν Σιοῦτο τὰ γαλάρια ἔρχονταν τὸ πολὺ σ' ἓνα τέταρτο ἀπὸ τὰ Λίβια στὸν ἀρμεγῶνα, ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἔκαναν μιὰ ὥρα ἀκέρια! Αὐτὸ θὰ εἶπῃ νάχη κανεῖς συρτάρι στὸ κοπάδι του. σὰν τὸν καημένο τὸν Σιοῦτο!

Στὸ πρόσωπο τῶν πιστικῶν εἶταν ζωγραφισμένη ἡ λύπη καὶ τὸ κοπάδι φαίνονταν σὰν ὄρφανό.

Μοῦ φαίνονταν, πῶς ὅλο τὸ κοπάδι, ποῦ ἀνέβηκε ἐκεῖ ἀπάνω, μοῦ ζητοῦσε τὸν Σιοῦτο. Μοῦ φαίνονταν πῶς ἴκονα τὴ φωνή του καθαρή καὶ ξάστερη:

— **Νὰ βοῆς τὸν Σιοῦτο μας.**

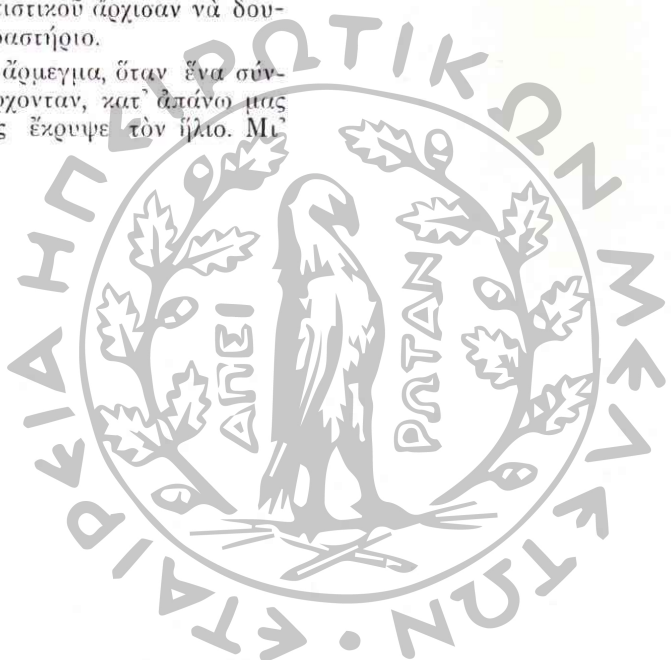
Δὲν μπόρεσα πλεὺ νὰ βαστάξω καὶ ξέσπασα στὰ κλάματα.

Ὁ ἀρχιπιστικὸς μοῦ εἶπε:

— Τὶ εἶν' αὐτὰ πὸ σένα; Ντροπὴ νὰ κύν'ς ἔτσι; Δὲ χορταίν' τὸ μιάτ' σου ἀπὸ τόσα πρόβατα; Σὺλλογής' ὅτι εἶναι ἄνθρωποι, ποῦ δὲν ἔχ'ν οὔτ' ἓνα ζωντανό!

Τὰ λογικὰ τὰ λόγια τοῦ ἀρχιπιστικοῦ ἄρχισαν νὰ δουλεύουν μέσα μου σὰ γιαιτρικὸ δραστήριο.

— Δὲν εἶχε τελειώ-ει ἀκόμα τὸ ἄρμεγμα, ὅταν ἓνα σύννεφο ψηλά ἀπὸ τὴ Βαλαῶρα ἔρχονταν, κατ' ἀπάνω μας σὰ φοβερός δράκοντας, καὶ μᾶς ἔκρυψε τὸν ἥλιο. Μι-



Τὸν ρώτησα.

—Γλέπ' εἰς ἓνα κοπάδ' πέρα πρὸ ποτάμι·

Μὲ ρώτησε, δείχνοντάς μου το μὲ τὸ δάχτυλο.

—Τὸ γλέπω.

Τοῦ ἀπολογήθηκα.

—Ἀπὸ κεῖ ἔρχεται ἡ φωνή (μοῦ εἶπε) ἐκ' εἰν' ὁ Σιοῦ-
τος.

Εἶταν τὸ κοπάδ' ὥς μιὰ ὥρα μακρὸν ἀπὸ μᾶς..... Πέρα ἀ-
πὸ τὸν Καλαμᾶ, στὴν πλαγιά τοῦ κοντοβουνοῦ, τοῦ χω-
ριοῦ τοῦ Πολυχρόνη!

Σὲ λίγη ὥρα, ὅταν ξεπροβοδίστηκε τὸ γάλα γιὰ τὸ σπί-
τι, ὁ ἀρχιπιστικός, ἐγὼ καὶ δυὸ πιστικοὶ ξεκινήσαμε νὰ
πάμε γιὰ τὸν Σιοῦτο, κι' ἐπειδὴ δὲν περνοῦσε τὸ ποτάμι,
λοξοδρομήσαμε πηγαίνοντας στὸ γεφύρι τοῦ Ραΐκου, κι'
ἀπ' ἐκεῖ τραβήσαμε στὴ μέση στὸ Μετόχι, περάσαμε κι'
ἓνα ποτάμι ἀκόμα τὸν ἀρχαῖο Δώδωνα καὶ φτάσαμε στὴν
πλαγιά τοῦ κοντοβουνοῦ τοῦ Πολυχρόνη, ὅπου βόσκαε
τὸ κοπάδι, ποῦ εἶταν ὁ Σιοῦτός μας.

Τὰ σκυλιὰ χύμισαν ἀπὸ μακρὰ, οἱ πιστικοὶ βγήκαν
νὰ μᾶς ἀπαντήσουν καὶ νὰ μᾶς ρωτήσουν τί θέλομε.

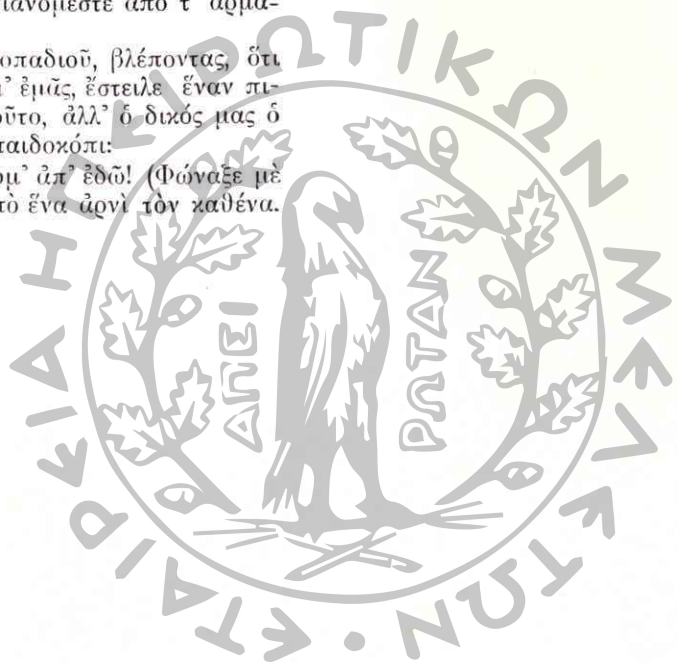
—Τὸν Σιοῦτο γλήγορα! (Φώναξε ἀγριεμένος ὁ ἀρχι-
πιστικός μου) Ἡ θ' ἀρχίσωμε πόλεμο! Δὲ φεύγοι' ἀπ'
ἐδῶ, χωρὶς τὸ κριάρ' μας!

Στὴν ἀρχὴ θέλησαν ν' ἀρνηθοῦν ὅτι δὲν ἤξεραν τίπο-
τε, ἀλλ' ὁ ἀρχιπιστικὸς τοὺς εἶπε:

—Μὴ χάνετε τὰ λόγια σας! Τὸ σύννεφο μᾶς ἔφερε τὲς
ὁμιλίες ποῦ κἀνάταν γιὰ τὸ κριάρ' μας..... Γλήγορα τὸ
κριάρ' καὶ τὸ παιδοκόπι, γιατί πιάνομέστε ἀπὸ τ' ἄρμα-
τα στὴ στιγμὴ.

Ὁ ἀρχιπιστικὸς ἐκείνου τοῦ κοπαδιοῦ, βλέποντας, ὅτι
δὲ μπορούσε νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μ' ἐμᾶς, ἔστειλε ἓναν πι-
στικό του καὶ μᾶς ἔφερε τὸν Σιοῦτο, ἀλλ' ὁ δικὸς μας ὁ
ἀρχιπιστικὸς ἐπέμενε καὶ γιὰ τὸ παιδοκόπι:

—Χωρ'ς παιδοκόπ' δὲ φεύγοι' ἀπ' ἐδῶ! (Φώναξε μὲ
θυμὸ) Παλιοκλέφτες! Γλήγορα πρὸ ἓνα ἀρνὶ τὸν καθένα.



Τό παιδοκόπι εἶναι νόμος, ἀλλ' ὁ νόμος αὐτὸς ἐκτελεῖται ὅταν ἐκεῖνος ποῦ ζητάει τὸ παιδοκόπι ἔχει δύναμη.

Τὶ νᾶκαναν οἱ κλέφτες; μὲ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ ἀρχιπυρρικού μας; Μῶς ἔδωκαν καὶ τέσσερα ἀρνιά καὶ φρίγαμε!

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΕΥΧΗ—ΚΑΤΑΡΑ

Ἐάν τὴν μαύρην σου ψυχὴν

Ὁ πόνος μου ἰδύνη,

Ἄν τὰ πικρὰ μου δάκρυα

Χαράν σοὶ προσενούν,

Ἐν Θεσσαλονίκῃ

Ἦσῃ νὰ σ' εὖ. ἡ εὖχομαι

Εἰς τὴν ψυχὴν ὀδύνη

Κε' ὅπως πονῶ, τὰ στήθη σου

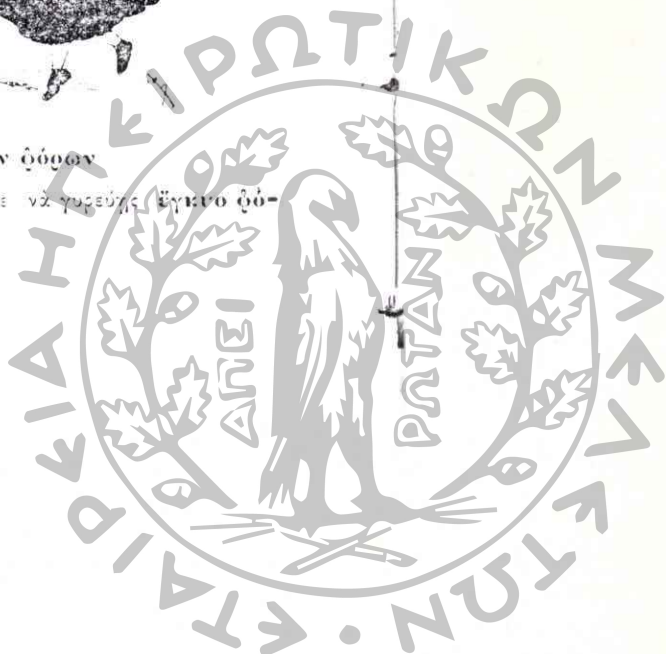
Διόνια νὰ πονοῦν.

Ἢ Ἀγνωστός



Ἢ εἰδοπραξίς τῶν ὁφθῶν

—Νὰ σοῦ δείξω ἐγὼ παλιάνθρωπε νὰ γυρεύῃς ἔγινε ὁφθῶν;
ροῦ!.....



ώρες δρόμο. Γύρα - γύρα εκεί βοσκοῦσαν πρόβατα καὶ λαλοῦσαν τὰ κουδούνια τους χαρωπά. Ἐνας λαλοῦσε ἡ φλογέρα του. Ἀκούοντάς τον ὁ Κουτσογιάν-γιάννης, ἀνέβηκε σ' ἕνα κοτρώνι κι ἄρχισε νὰ λαλάη χαρούμενα τῇ δικῇ του τῇ φλογέρα, γιὰ νὰ τὸν ἀποστομώσῃ. Στὴ στιγμή ἔπαψε ὁ πιστικός τὸ φλογερολάλημά του κι ὁ Κουτσογιάννης, «νικητὴς καὶ τροϊπαιοῦχος», ἔχωσε τῇ φλογέρα του στὸ σελιάχι καὶ ρούπησε τὸν κατήφορο, σὰν κυνηγημένο ἔλαφι, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ γληγορότερο στὸ κοπάδι του, ποῦ δὲν τό'χε ξεχωριστῇ καμμιὰ μέρα καὶ καμμιὰ νύχτα ἀπὸ μικρὸ παιδάκι. Δὲν σταμάτησε πουθενὰ καὶ τρεῖς ὥρες νύχτα καλησπερνοῦσε στὸ σπίτι του καὶ τραβοῦσε ἴσια γιὰ τὸ κοπάδι του στὸ λύγγυ, μ' ἕνα κομμάτι ἀραπασίτικο ψωμί στὸ χέρι.

Φτάνοντας στ' ἀγαπημένα του «ζωντανά», ἄρχισε τὰ σαλαγήματα γιὰ νὰ τοὺς δώκῃ νὰ καταλάβουν ὅτι εἶχε ἔρθει. Στὰ σαλαγήματά του, τὸ κοπάδι συμμαζεῦτηκε γύρα του, κι αὐτὸς ἄρχισε νὰ πιάνῃ ὅσα γίδια καὶ πρόβατα ἦταν σιμώτερα, νὰ τὰ φιλῇ στὰ μάτια καὶ στὸ στόμα καὶ νὰ τὰ ρωτᾷ :

— Πῶς περάσαταν σήμερα, ψυχοῦλες μου; Πῶς περάσαταν σήμερα χωρὶς ἐμένα; Βοσκήσαταν καλά; Ἐπιαταν νεράκι; Μὴ σᾶς πρόντησε τίποτε;

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔφερε ἄνω - κάτω τὸ κοπάδι του, τὸ μέτρησε, τὸ ξαναμέτρησε καὶ τό'βρε σωστό. Δὲν ἔλειπε κανένα. Ἐκεῖ ἦταν κι ὁ Φλώρος μὲ τὸν τριπλόκυπρο, ἐκεῖ κ' ἡ Γκιόσα ἡ σκουλαρικήτη, ἐκεῖ κ' ἡ Μπάρτζα ἡ πρωτόγεννη, ἐκεῖ κ' ἡ Κανούτα ἡ σιούτα, ἐκεῖ κ' ἡ Γκάμπινη ἡ τσερέπω, ἐκεῖ ἡ Νιάγκρα ἡ πισωκέρατη, ἐκεῖ κ' ἡ Μπάλια ἡ ἀστεράτη, ἐκεῖ κ' ἡ Μιτσένια ἡ ὀρθοκέρατη, μὲ τοὺς κύπρους της, ἐκεῖ κ' ἡ Στερφοκάλεσια μὲ τὸ λαμπρὸ κουδούνι, ἐκεῖ ὅλα τὰ γίδια κι ὅλα τὰ πρόβατα! Ἡ καρδιά τοῦ Κουτσογιάν-νη εἶχε γίνει περιβόλι ἀπὸ τὴ χαρὰ της καὶ στὴ στιγμή ἀκούστηκε ὁλόγυρα τ' ἀγγελικὸ τὸ λάλημα τῆς καινούργιας του φλογέρας!...

Ὁ ἀδερφός του ὁ Παῦλος, νιώθοντας τὸν ἐρχομὸ τοῦ Κουτσογιάννη, ἀπ' τὸ φλογερὸ λάλημα, τοῦ φώναξε πέρα ἀπὸ ἕνα τσιουγκάρι :

— Ἦρθες, ὦρὲ Γιάννηηηη;

— Ἦρθα, ὦρὲ, ἦρθααααά!

Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή ἄρχισαν πάλε τὰ λόγγα, οἱ λακκιές, οἱ ράχες καὶ τὰ πλάγια νὰ χαίρωνται ἀπὸ τὸ φλογερολάλημα τοῦ Κουτσογιάννη, σὰν καὶ πρῶτα. Κι ὅταν τὸν ρωτοῦσε κανεὶς:

— Τί εἶδες, Γιάνν', στὰ Γιάννινά;

— Θεάματα! θεάματα! Δὲ μολογιέται ὅ,τι εἶδα!... Ἀλλὰ τί τὰ θέλ'ς; Κακὸς κόσμος! Ὅλοι στὸν παρά ἔχουν τὸ νοῦ τους! Δὲν σοῦ δίνουν μιὰ τρίχα χωρὶς παράδες! Τοὺς λὲς «καλ' μέρα» καὶ δὲ σ' ἀπολογιοῦνται! Μπαίνεις στὸ χάνι νὰ φᾶς ψωμί, τρῶς κ' ὕστερα σοῦ γυρεύουν πληρωμή!!! Κακοὶ ἀνθρώποι οἱ Γιαν-νιώτες! Εἶναι ἄξιοι νὰ πουλήσουν καὶ τὴ μάννα τους καὶ τὸ πατέρα τους ἀκόμα!

[« Διηγήματα τῆς Στάνης », α' ἐκδ. 1898 — β' ἐκδ. 1923]

3. ΦΩΝΗ ΑΠΟ ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ

Ἀπρίλης καὶ πασκαλόγιορτα καὶ μιὰ ἀνοιξή γλυκεῖα καὶ ψιλόβροχη, ποῦ δὲν θυμοῦμαι παρόμοια.

Εἶχαμε τὰ πρόβατα προσωρινὰ στὴν Ἀρακαντέλλα, μιὰ ὁμορφὴ καὶ ψηλὴ ράχη, ἀντίκρυ στὸ χωριό μου, καὶ περιμέναμε νὰ περάσουν τὰ κοπάδια τοῦ Ντί-

νου Ραμούση, νὰ τὰ σμίξωμε καὶ νὰ τραβήξωμε γιὰ τὰ ξεκαλοκαιριὰ τῆς Ροδό-
βολης.

Εἶχα πάει νωρὶς στὸν ἀρμεγῶνα καὶ περίμενα τὰ γαλάρια νὰ τ' ἀρμέξω-
με καὶ νὰ πάρω τὸ γάλα γιὰ τὸ σπῆτι, γιατίι τὸ ἤθελε ἡ μάννα μου ἄλλο
γιὰ βούτυρο κι ἄλλο γιὰ ξυνόγαλο. Τὰ γαλάρια βοσκοῦσαν ἀκόμα κάτω ἀπὸ
τὰ Λύβια, ὡς τὴν Παναγία, κι οἱ πιστικοὶ δὲν φαίνονταν, ἂν καὶ κόντευε ἡ ὥρα
τοῦ ἀρμεγμοῦ. Κάτω, μακριὰ στὸ βάθος τῆς κοιλάδας, κυλοῦσε τὸν κατήφορο
τὰ γαλανὰ νερά του ὁ μεγάλος ποταμὸς τοῦ τόπου μας, ὁ Καλαμᾶς, κι ἔδινε
ζωὴ σ' ὅλην ἐκείνη τὴν πλούσια εἰκόνα ἀπὸ κάμπους καὶ βουνά, ἀπὸ ράχες
καὶ πλαγιές, ἀπὸ λόγγα καὶ χωριά, ἀπὸ κοπάδια καὶ λακκιές, ποὺ στέκονταν
γύρα - γύρα.

Ἡ ὥρα περνοῦσε καὶ τὰ γαλάρια δὲν συμμαζεῦονταν κι οἱ πιστικοὶ δὲν
φαίνονταν...

Σὲ λίγο φάνηκε ἓνας πιστικός, πῶγαινε ἀπὸ τὴν λακκιά, πίσω ἀπὸ τὴν
'Αρακαντέλλα.

— Τί γενήκαταν σήμερα; τοῦ φώναξα.

— Τί νὰ γένωμε; μοῦ πολογήθηκε ξέκαρδα· χάσαμεν τὸν Σιοῦτο - Κάλεσιο!

Μοῦ φάνηκε πὼς μὲ χτύπησε ἀστραπή.

Ὁ Σιοῦτο - Κάλεσιος χαμένος; Χάνεται ποτὲ τὸ πρῶτο κριάρι, ποὺ σέρ-
νει πίσω του ὅλο τὸ κοπάδι, ὁ δεύτερος πιστικός τοῦ πατέρα μου; Βέβαια
κάποιος θὰ τὸν ἔκλεψε! Κι ἂν τὸν ἔκλεψαν γιὰ ἔχος, θὰ τὸν ἔκλεψαν ἀπὸ μα-
κρυά, ἂν γιὰ φαγί, τώρα θὰ μαγειρεύεται. Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἐλπίδα νὰ ξανα-
βρεθῇ ὁ Σιοῦτο - Κάλεσιος.

Αὐτὰ ἔλεγα μέσα μου κι ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴν καρδιά μου τὰ δάκρυα στὰ
μάτια.

Τὸν ἀγαποῦσα πόσο πολὺ τὸν Σιοῦτο - Κάλεσιο, ποὺ νόμισα ἐκείνη τὴν
στιγμὴ ὅτι εἶχα χάσει ὅχι μοναχὰ αὐτόν, ἀλλ' ὁλάκερο τὸ κοπάδι! Γιατί
ὁ Σιοῦτο - Κάλεσιος ἦταν ἡ δόξα τοῦ κοπαδιοῦ μου, τὸ καμάρι τὸ δικό μου κι
ὅλων τῶν πιστικῶν μου.

Σὲ λίγο ἔφτασε ἀπάνω ὁ πιστικός περίλυπος.

Χάθηκαν ἀπὸ τὰ μάτια μου ὅλα τ' ἀνοιξιὰτικα κάλλη τοῦ 'Απριλιοῦ
κι ἄρχισε νὰ βασιλεύη μαῦρος χειμῶνας μέσα στὴν καρδιά μου.

— Τί λές, ὦρέ, τοῦ εἶπα, γιὰ τὸν Σιοῦτο μας;

— Τί νὰ εἰπῶ; μοῦ ἀπολογήθηκε δύστυμα. Τί μπορῶ νὰ εἰπῶ; Ἄλλο
ποῦ μᾶς τὸν ἔκλεψαν;

Ἐρριξα ἐκείνη τὴν στιγμὴ τὰ μάτια μου πρὸς τὸ κοπάδι, ποὺ βοσκοῦσε
κάτω στὰ Λύβια, καὶ τὸ εἶδα ξεσκισμένο ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰν νὰ εἶχαν μπη σαράντα
λύκοι καὶ τὸ σκόρπισαν! Μὲ πῆραν τὰ δάκρυα σβάρνα κι ἄρχισα νὰ κλαίγω,
σὰν μικρὸ παιδί, ἂν κι ἦμουν δέκα ἑπτὰ χρονῶν παλληκάρι τότε.

— Τί εἶν' αὐτά; μοῦ εἶπε ὁ πιστικός. Δέ ντρέπεσαι; Τί; θὰ χαθοῦμε γιὰ ἓνα
κριάρι; Τὰ κοπάδια σου νᾶν' καλά!

— Τέτοιο κριάρι! τοῦ εἶπα ἐγώ. Ποῦ θὰ βροῦμε τέτοιο κριάρι;

— Ἀχαούχαααα! ξεφώνησε ὁ πιστικός, θέλοντας νὰ μὲ παρηγορήσῃ.
Γιὰ ἓνα παλιοκρίαρο κάν'ς ἔτσ'; Τὸ μοναστήρ' νᾶν' καλὰ κι ἀπὲ καλοέρ'!...
Τὸ κοπάδ' σ' νᾶν' καλὰ... Ἐσεῖς νᾶστε καλὰ, οἱ νοικοκυραῖοι, καὶ κριάρια
καὶ τραγιά, καὶ βιὸ ὅσο θέλ'ς!

Ἄλλ' ὅ,τι κι ἂν μῶλεγε ὁ πιστικός, δὲν μποροῦσε νὰ μοῦ πρᾶυνῃ ἢ νὰ μοῦ
μικρύνῃ τὸν πόνο μου καὶ τὴν ἐντύπωσή μου ἀπὸ τὸν χαμὸ τοῦ σημαδιακοῦ
κριαριοῦ μου, ποὺ στόλιζε τὰ κοπάδια μου, σὰν τ' ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ.

Σε λίγο ἄρχισαν νὰ φαίνωνται ἕνας - ἕνας ὅλοι οἱ πιστικοί, κι' ἄλλοι ἔμειναν μὲ τὰ στέρφα καὶ μὲ τ' ἄρνοζύγουρα, κι' ἄλλοι σύμμασαν τὰ γαλάρια καὶ τὰ καντάριασαν γιὰ τὸν ἄρμεγῶνα. Ἐνῶ πρὶν, μὲ τὸν Σοῦτο - Κάλεσιο, ἔρχονταν τὰ γαλάρια τὸ πολὺ σ' εἶνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ τὰ Λύβια στὸν ἄρμεγῶνα, ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ἔκαναν μιὰ ὥρα ἀκέρια. Αὐτὸ θὰ εἴπῃ τι εἰς τὴν νῆχην συρτάρι στὸ κοπάδι του, καὶ μάλιστα σὰν τὸν καημένο τὸν Σοῦτο - Κάλεσιο!

Ἦταν ζωγραφισμένη ἡ λύπη στὸ πρόσωπο τῶν πιστικῶν καὶ τὸ κοπάδι φαίνονταν σὰν ὀρφανό, ὅταν ἦρθαν κι αὐτοὶ κι αὐτὸ στὸν ἄρμεγῶνα. Μοῦ φαίνονταν ὅτι ὅλο ἐκεῖνο τὸ κοπάδι, ποὺ ἀνέβηκε ἐκεῖ ἀπάνω, μοῦ ζητοῦσε τὸν Σιοῦτο - Κάλεσιο. Μοῦ φαίνονταν πῶς ἀκούγα νὰ μοῦ λέγῃ: «Νὰ βρῇς τὸν Σιοῦτο μας!»

Δὲν μπορούσε πλεῖα νὰ βαστάξω καὶ ξέσπασα στὰ κλάματα καὶ μοῦ ξανάειπε ὁ ἀρχιπιστικός:

— Τὶ εἶν' αὐτὰ ἀπὸ σένα; Ντροπὴ νὰ κάν'ς ἔτσ'! Δὲν χορταίν' τὸ μάτ' σου ἀπὸ τόσα πρόβατα; Συλλογίσ' ὅτ' εἶναι τόσοι ἀνθρώποι, ποὺ δὲν ἔχουν οὔτ' ἕνα ζωντανό!

Τὰ λογικὰ λόγια τοῦ ἀρχιπιστικοῦ μου ἄρχισαν νὰ δουλεύουν μέσα μου σὰ δραστήριο γιαντρίκι.

Δὲν εἶχε τελειώσει ἀκόμα τ' ἄρμεγμα, ὅταν εἶδα ν'ἀρχεται ἕνα σύννεφο πέρα ἀπ' τὴ Βαλαώρα κατ' ἐπάνω μας, σὰν φοβερός δράκοντας, καὶ μᾶς ἔκρυψε τὸν ἥλιο. Μιὰ δυνατὴ ἀστραπὴ ψηλὰ στὸ ροχοκέφαλο τῆς Βαλαώρας ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς μάχης, ποὺ ἄρχισε ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς. Ἀρχισαν νὰ πέφτουν ἀνάρια - ἀνάρια χοντρές σταλαματιές· κι ἂν τύχαινε νὰ πέση καμμιὰ ἀπάνω μας, αἰστανόμαστε βαρὺν τὸν χτύπο τῆς. Δεύτερη, τρίτη ἀστραπὴ κι ἡ βροχὴ ἄρχισε δυνατὴ ψηλὰ στὴν Βαλαώρα, μιάμιση ὥρα καὶ πλεότερο μακριὰ ἀπὸ μᾶς ὥς ἐκεῖ.

Ὅταν τέλειωσε τ' ἄρμεγμα, εἶπε ὁ ἀρχιπιστικός:

— Βάρτε τὰ πρόβατα στὴν πλαγιά καὶ μὴ φοβᾶστε τὴν βροχὴ, γιατί δὲ θὰ περάση δῶθε ἀπὸ τὸν ποταμό.

Ἐκεῖ ποὺ ἐτοιμάσαμε τὸ γάλα γιὰ τὸ σπῆτι, μιὰ φωνὴ — ἀλλὰ τί φωνή; φωνάρα! — σὰν ν'ἀβγαίνει ἀπὸ στόμα σαραντάπηχο, κατέβαινε ἀπὸ τὰ σύννεφα κι ἔλεγε ἡ φωνή:

— Τέτοιο κριάρ' δὲν ἔχει π'θενὰ ὁλόγουρα! οὔτε θὰ τοὺς πάη ὁ νοῦς πῶς εἶναι στὸ δικό μας τὸ κοπάδι! Αὐτοὶ θὰ τὸ γυρεύουν ἐκεῖ γύρα καὶ δὲ θὰ ριχτοῦν δῶθε! Ἄς εἶν' καλὰ ὁ Καλαμᾶς ποὺ μᾶς χωρίζει! Χαχαχαχααά!

Κι ἡ φωνὴ ἔπαψε!

Ξαφνίστηκα, κοίταξα καλὰ - καλὰ τὸν οὐρανό. Ξαφνίστηκαν καὶ οἱ ἄλλοι, ποὺ ἄδειαζαν τὸ γάλα γιὰ τὸ σπῆτι. Μὲ κοίταζαν οἱ πιστικοὶ κι οἱ ὑπηρέτες καὶ τοὺς κοίταξα κι ἐγώ, χωρὶς νὰ ξέρουμε πῶς νὰ ἐξηγήσωμε τὴν ὁμιλίαν τὴν μεγαλόφωνη καὶ τὴν παράξενη, ποὺ κατέβαινε ἀπάνω ἀπὸ τὰ σύννεφα· ὁ ἀρχιπιστικός ὅμως, ποὺ ἦταν πολὺπειρος σ' ὅλα κ' εἶχε ἀσπρίσει ὅλα τὰ μαλλιά του ἀπάνω στὰ κορφοβούνια τοῦ Πίντου, μᾶς εἶπε ἡσυχᾶ:

— Αὐτὸ εἶναι ἕνα θάμα, ποὺ τ'ὄχω ἀκούσει μὲ τ' αὐτιά μου πολλὰς φορές. Μπορεῖς ν' ἀκούσης λόγια κι ὁμιλίες κι ἀπὸ δέκα ὥρες μακριὰ. Καμμιὰ φορὰ τὰ σύννεφα, ὅταν ἀκουμποῦν στὴ γῆ, ὅπως τώρα στὴν Βαλαώρα, ἡ καὶ χαμηλῶνουν, παίρνουν τὴ φωνὴ καὶ τὴ στέλλουν ὥς ἐκεῖ ποὺ φτάνει ἡ οὐρά τους. Βλέπεις, εἴμασταν τυχεροί... Τὸ κριάρ' μας βρέθηκε! Εἶναι στὸ κοπάδ' ποὺ βόσκει στὴν Βαλαώρα. Τί τὸ θέλ'ς; Εἶναι ἅγιο βιό τὸ βιό σου καὶ δὲν τρώγεται εὐκολα.

— Καὶ τί πρέπει νὰ κάνουμε τώρα, τοῦ εἶπα, γιὰ νὰ βροῦμε τὸν Σιοῦτο - Κάλεσιόν μας;

— Τί νὰ κάνουμε; μοῦ ἀπάντησε. Νὰ πᾶμε στὴν Βαλαώρα καὶ νὰ τὸν πάρουμε ἀπὸ τὸ κοπάδι, ποὺ βόσκει ἐκεῖ πέρα! Νὰ κινήσουμε ἀμέσως καὶ νὰ μὴ χάνουμε καιρό, ἂν καὶ δὲν ἐλπίζω νὰ τὸν χαλάσουν, γιὰτὶ τὸν πιῆραν γιὰ ἔχος κι ὄχι γιὰ φαγί.

Κι ἀκούγοντας τὴν συμβουλὴ τοῦ ἀρχιεπιστοκοῦ, ξεκίνησα ἐγὼ μὲ δυὸ πιστικούς μου, περάσαμε τὸ ποτάμι στοῦ Ραΐκου τὸ Γεφύρι κι ἀπ' ἐκεῖ στὴν Βαλαώρα. Κάναμε μὲ τὸν κύκλο τοῦ Γεφυριοῦ δυὸ ὥρες καὶ πλεיותר. Χύμησαν τὰ σκυλιὰ ἀπάνω μας, ἅμα μᾶς ὁσμίστηκαν, κι ἔγρεξαν οἱ πιστικοὶ νὰ μᾶς ἀπαντήσουν καὶ μᾶς ρώτησαν τί θέλουμε ἐκεῖ.

— Τί θέλουμε; τοὺς εἶπα. Τὸν Σιοῦτο - Κάλεσιο γλήγορα! Ἡ θ' ἀρχίσουμε πόλεμο. Δὲν φεύγομε ἀπ' ἐδῶ χωρὶς τὸ κριάρ' μας!

Στὴν ἀρχὴ θέλησαν ν' ἀρνηθοῦν κι ὅτι δὲν ἤξεραν τίποτε, ἀλλ' ἐγὼ τοὺς τόκοφα:

— Φέρτε γρήγορα τὸ κριάρ' καὶ μὴν κρύβετε τὴν κλεψιά σας! Μᾶς ἔφερε τὸ σύννεφο τὴν φωνή σας, ποὺ λέγαταν: «Τέτοιο κριάρ' δὲν ἔχει πουθενὰ ὀλόγυρα. Οὔτε θὰ τοὺς πάη ὁ νοῦς ὅτι τὸ κριάρ' εἶν' ἐδῶ. Αὐτοὶ θὰ τὸ γυρεύουν ἐκεῖ γύρα καὶ δὲν θὰ ριχτοῦν δῶθε. Ἄς εἶν' καλὰ ὁ Καλαμᾶς ποὺ μᾶς χωρίζει. Χαχαχαχααά!» Μᾶς τὴν ἔφεραν τὴν ὁμιλία σας τὰ σύννεφα!

Οἱ κλέφτες τοῦ Σιούτου - Κάλεσιου κοιτάκτηκαν ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον καὶ δὲν ἤξεραν τί ν' ἀπολογηθοῦν.

— Γλήγορα, τοὺς εἶπα, τὸ κριάρ' μας καὶ τὸ ποδοκόπι μας! Ἀλλιῶτικα, πιάνομέστε ἀπ' ἄρματα στὴ στιγμή!

Πῆγε ἓνας τους στὸ κοπάδι, πῶβοςκε λίγο παραπάνω, καὶ μᾶς ἔφερε τὸν Σιοῦτο μας καὶ μᾶς παρακάλεσαν νὰ μὴν ἐπιμεινῶμε γιὰ ποδοκόπι, ἀλλ' οἱ πιστικοὶ μου ἐπέμειναν νὰ μᾶς δώκουν ἓνα ἀρνὶ καλὸ γιὰ ποδοκόπι μας.

— Χώρ'ς τὸ ποδοκόπ' δὲν τοῦ κουνοῦμε ἀπ' ἐδῶ, παλιοκλέφτες! τοὺς εἶπαν οἱ πιστικοὶ μου ἄγρια. Τὸ ποδοκόπι γλήγορα!

Τὸ ποδοκόπι σὲ τέτοιες περιστάσεις εἶναι νόμος, κι ὁ νόμος εἶναι σεβαστός, ὅταν ἐκεῖνος ποὺ τὸ ζητάει ἔχει δύναμη. Κι ἐμεῖς εἴχαμε τὴν δύναμη ποὺ χρειάζονταν, τὸ πήραμε καὶ γυρίσαμε ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο μὲ τὸν Σιοῦτο καὶ μ' ἓνα ἀρνὶ ποδοκόπι, ποὺ τῶσφαξαν οἱ πιστικοὶ καὶ τῶφαξαν.

[«Διηγήματα τῆς Στάνης» β' ἐκδ. 1923]

4. Ο ΓΚΙΟΣΟΣ ΜΟΥ

Ἐνα σαββατόβραδο τοῦ χειμῶνα μὲ πῆρε ὁ πατέρας μου καὶ πήγαμε στὰ χειμάδια, γιὰτὶ εἶχε ἀρχίσει ὁ γέννος κι ἦταν ἀνάγκη νὰ δώσῃ ὅ,τι ὀδηγίες χρειάζονταν στὸν ἀρχιεπιστοκὸ, καινούργιον ἀκόμα, ὡς ρογιασμένον ἐκείνον τὸν Ἀϊ - Δημήτρη καὶ δὲν ἤξερε τὴν ἰδιαίτερη τάξη τοῦ κοπαδιοῦ μας.

Ἐγὼ ἤμουν - δὲν ἤμουν ὀχτῶ χρονῶν τότε, ἀλλ' ἤξερα ὄχι λίγα πράγματα τότε γιὰ τὴν ἡλικία μου, ὡς πρὸς τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα. Ἤξερα, παραδείγματος χάριν, τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν γιδιῶν καὶ τῶν προβατιῶν. Ἤξερα δηλαδὴ ποῖο πρόβατο λέγεται λάγιο, ποῖο μπέλο, ποῖο κάλεσιο, ποῖο κότσινο, ποῖο μπάλιο, καὶ ποῖο γίδι λέγεται νιάγκρο, ποῖο φλώρο, ποῖο κανοῦτο, ποῖο μπούτσικο, ποῖο μπάρτζο, ποῖο καπνὸμπάρτζο, ποῖο μετσένιο, ποῖο γκάλ-

ΦΩΝΗ ΑΠΟ ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ



Ο ΠΡΙΑΝΘ ΚΑΙ ΠΑΣΚΑΛΟΓΙΟΡΤΑ και μιὰ ξυ-
νοίξη γλυκειά και φιλόδροχη, πού δὲν θυμῶμα:
παρόμοια.

Εἶχαμε τὰ πρόβατα προσωρινὰ στὴν Ἀρακυντέλλα,
μιὰ δημοφῆ και ψηλὴ ράχη, ἀντίκρυ στὸ χωριό μου
και περιμένουμε νὰ περάσουν τὰ κοπάδια τοῦ Ντίνου
Ραμουῆ, νὰ τὰ πιάξουμε και νὰ τραβήξουμε γιὰ τὰ ξε-
καλοκαιριά τῆς Ροδόβολης.

Εἶχα πάει νωρίς στὸν ἀρμεγῶνα και περίμενα τὰ
γαλάρια νὰ τ' ἀρμεξῶμε και νὰ πάρω τὸ γάλα· γιὰ τὸ
σπίτι, γιὰτὶ τὸ ἤθελε ἡ μάνα μου ἄλλο γιὰ βούτυρο και
ἄλλο γιὰ ξυνόγαλο.

Τὰ γαλάρια βοσκόνταν ἀκόμα κάτω ἀπὸ τὰ Λύδια,
ὡς τὴν Παναγία, κι' οἱ πιστικοὶ δὲν φαίνονταν, ἀν και
κόντευε ἡ ὥρα τοῦ ἀρμεγμοῦ.

Κάτω, μακριὰ στὸ δάθος τῆς κοιλάδας, κυλοῦσε
τὸ κατήφορο τὰ γαλαῖα νερά του ὁ μεγάλος ποταμὸς
τοῦ τόπου μας, ὁ Καλαμῆς, κι' ἔδινε ζωὴ σ' ὅλην ἐκεί-
νη τὴν πλούσια εἰκόνα ἀπὸ κάμπους και θοανά, ἀπὸ
ράχες και πλαγιές, ἀπὸ λόγγα και χωριά, ἀπὸ κοπά-
δια και λακκιές, πού στέκονταν γύρα - γύρα.

Ἡ ὥρα περνοῦσε και τὰ γαλάρια δὲν συμμαζεύον-
ταν, κι' οἱ πιστικοὶ δὲν φαίνονταν...

Σὲ λίγο φάνηκε ἕνας πιστικός, πῶδγαينه ἀπὸ τὴν
λακκιά, πίσω ἀπὸ τὴν Ἀρακυντέλλα.

— Τί γενήκαταν σήμερα;

τοῦ φώναζε.

— Τί νὰ γένουμε; Μοῦ ἀπολογήθηκε ξέκαρδα. Χά-
σαμεν τὸν Σιοῦτο - Κάλεσιο!

Μοῦ φάνηκε πῶς με χτύπησε ἀστραπή.

— Ὁ Σιοῦτο — Κάλεσιος χαμένος; Χάνεται ποτὲ
τὸ πρῶτο κριάρι, πού σέρνει πίσω του ὅλο τὸ κοπάδι,
ὁ δεῦτερος πιστικός τοῦ πατέρα μου; Βέβαια κάποιος
θὰ τὸν ἔκλεψε! Κι' ἀν τὸν ἔκλεψαν γιὰ ἔχος, θὰ τὸν
ἔκλεψαν ἀπὸ μακριὰ, ἀν γιὰ φαγί, τώρα θὰ μαγειρεύε-
ται. Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἐλπίδα νὰ ξαναβρεθῇ ὁ Σιοῦτο
— Κάλεσιος.

Αὐτὰ ἔλεγα μέσα μου κι' ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴν καρδιά
μου τὰ δάκρυα στὰ μάτια.

Τὸν ἀγαποῦσα τόσο πολὺ τὸν Σιοῦτο — Κάλεσιο,
πού νόμισα ἐκεῖνη τὴν στιγμή, ὅτι εἶχα χάσει ὅχι· μο-
ναχὰ αὐτόν, ἀλλ' ὀλόκερο τὸ κοπάδι! γιὰτὶ ὁ Σιοῦτο
Κάλεσιος ἦταν ἡ δόξα τοῦ κοπαδιοῦ μου, τὸ καμῆρι τὸ
δικό μου κι' ὅλων τῶν πιστικῶν μου.

Σὲ λίγο ἔφτασε ἀπάνω ὁ πιστικός περίλυπος.

Χάθηκαν ἀπὸ τὰ μάτια μου ὅλα τ' ἀνοιξιὰτικα κάλ-
λη τοῦ Ἀπριλιοῦ κι' ἄρχισε νὰ βασιλεύῃ μαῦρος χει-
μῶνας μέσα στὴν καρδιά μου.

— Τί λές, ὦρέ; Τοῦ εἶπα, γιὰ τὸν Σιοῦτο μας;

— Τί νὰ εἰπῶ; Μοῦ ἀπολογήθηκε δύστημα. Τί μπο-
ρῶ νὰ εἰπῶ; Ἀλλο πού μᾶς τὸν ἔκλεψαν;

Ἐρριξα ἐκεῖνη τὴν στιγμή τὰ μάτια μου πρὸς τὸ
κοπάδι πού βοσκοῦσε κάτω στὰ Λύδια, και τὸ εἶδα ξε-
σκισμένο ἐδῶ κι' ἐκεῖ, σὰν νὰ εἶχαν μπῆ σαράντα λύκοι
και τὸ σκόρπισαν!

Μὲ πῆραν τὰ δάκρυα σῶφρα κι' ἄρχισα νὰ κλαί-
γω, σὰν μικρὸ παιδί, ἀν κι' ἦμουν δέκα ἔφτα χρονῶν
παλληκάρι τότε.

— Τί εἶν' αὐτά; Μοῦ εἶπε ὁ πιστικός. Δὲν ντρέπε-
σαι; Τί; θὰ χαθῶμε γιὰ ἕνα κριάρι; Τὰ κοπάδια σοι
νὰν καλά!

— Τέτοιον κριάρι! Τοῦ εἶπα ἐγώ. Πού θὰ θροῦμε τέ-
τοιο κριάρι;

— Ἀχούχααα! Ξεφώνισε ὁ πιστικός θέλοντας νὰ
με παρηγορήσῃ. Γιὰ ἕνα παλιονκρίαρο κἀν' ἔσο; Τὸ μο-
ναστὴρ' νὰν' καλὰ κι' ἀπὲ καλοέρ! Τὸ κοπάδ' σ' νὰν'
καλὰ... Ἐσεῖς νάστε καλὰ, οἱ νοικοκυραῖοι, και κριάρια
και τραγιά, και διὸ ὅσο θέλ'ς!

Ἀλλ' ὅτι κι' ἀν μοῦλεγε ὁ πιστικός, δὲν μπορούσε
νὰ μοῦ πρᾶνῃ ἢ νὰ μοῦ μικρύνῃ τὸν πόνο μου και τὴν
ἐντύπωσή μου ἀπὸ τὸν χαμὸ τοῦ σημαδιακοῦ κριαριοῦ
μου, πού στόλιζε τὰ κοπάδια μου, σὰν τ' ἄστρο τ' οὐ-
ρανοῦ.



Οὲ λίγο ἄρχισαν νὰ φαίνονται ἕνας ἕνας ὅλοι οἱ πι-
στικοί, κι' ἄλλοι ἔμειναν μετὰ τὰ στέφρα ἀρνοζύγουρα,
κι' ἄλλοι σῆμασαν τὰ γαλάρια και τὰ καντάριασαν
γιὰ τὸν ἀρμεγῶνα. Ἐνῶ πρὶν μετὰ τὸν Σιοῦτο — Κάλεσιο
ἔρχονταν τὰ γαλάρια, τὸ πολὺ σ' ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας
ἀπὸ τὰ Λύδια στὸν ἀρμεγῶνα, ἐκεῖνη τὴν ἡμέραν ἔκα-
ναν μιὰ ὥρα ἀκέρια. Αὐτὸ θὰ εἶπῃ τί ἀξίζει νᾶχης συρ-
τάρ: στὸ κοπάδι του, και μάλιστα σὰν τὸν κατημένον τὸν
Σιοῦτο — Κάλεσιο! Ἦταν ζωγραφισμένη ἡ λύπη στὸ
πρόσωπο τῶν πιστικῶν και τὸ κοπάδι φαίνονταν σὰν
ὄρφανό, ὅταν ἦρθαν κι' αὐτοὶ κι' αὐτὸ στὸν ἀρμεγῶνα.
Μοῦ φαίνονταν ὅτι ὅλο ἐκεῖνο τὸ κοπάδι, πού ἀνέβηκε
ἐκεῖ ἀπάνω μοῦ ζητοῦσε τὸν Σιοῦτο — Κάλεσιο. Μοῦ
φαίνονταν πῶς ἄκουγα νὰ μοῦ λέγη:

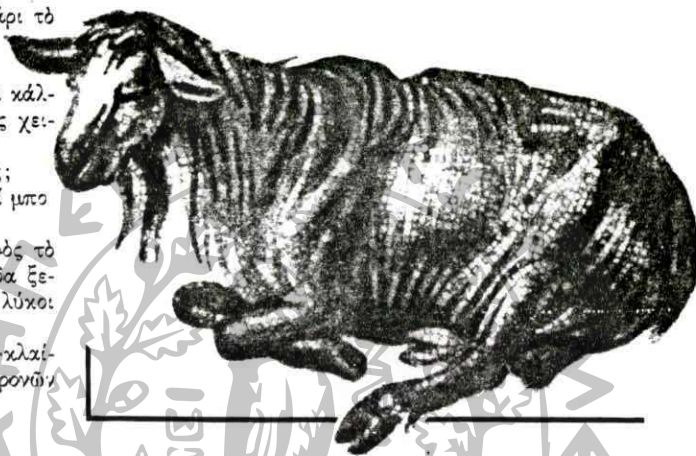
— «Νὰ βρῆς τὸν Σιοῦτο μας!»

Δὲν μπορούσα πλεὰ νὰ στατάξω και ξέσπασα στὰ
κλάματα, και μοῦ ξανάειπε ὁ ἀρχιπιστικός:

— Τί εἶν' αὐτά ἀπὸ σένα; Ντροπὴ νὰ κἀν' ἔ-
σο! Δὲν χορταίν' τὸ μάτ' σου ἀπὸ τόσα πρόβατα; Συλ-
λογίσ' ὅτ' εἶναι: πόσοι ἀνθρώποι, πού δὲν ἔχουν οὐτ' ἕνα
ζωντανό!

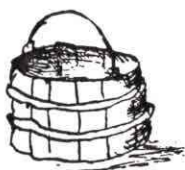
Τὰ λογικά και λόγια τοῦ ἀρχιπιστικοῦ μου ἄρχισαν
νὰ δουλεύουν μέσα μου, σὰν δραστήριο γιατρικό.

Δὲν εἶχε τελειώσει ἀκόμα τ' ἀρμεγμο, ὅταν εἶδα
νᾶρχεται ἕνα σύννεφο πέρα ἀπὸ τὴν Βαλιώρα κατ' ἀ-
πάνω μας, σὰν φοβερός δράκοντας, και μᾶς ἔκρυψε τὸν





Ο Χρ. Χρηστοβασίλης



ήλιο. Μιά δυνατή αστραπή ψηλά στο ραχονέφαλο της Βαλαώρας έδωσε το σύνθημα της μάχης, που άρχισε άνάμεσα ούρανοῦ καί γῆς. Άρχισαν νά πέφτουν άνάργια, άνάργια χοντρές σταλματιές κι' άν τύχαινε νά πέση καμμιά άπάνω μας, αίσθανόμαστε θαρῶν τόν χτύπο της. Δεύτερη, τρίτη αστραπή κι' ή βροχή άρχισε δυνατή ψηλά στην Βαλαώρα μιáμιση ὥρα καί πλειότερο, μακρὰ από μᾶς, ὡς ἐκεῖ.

Όταν τέλειωσε τ' άρμεγμια, εἶπε ὁ άρχιεπιστικός.

— Βάρτε τὰ πρόβατα τήν πλαχιά καί μήν φοβάστε τήν βροχή, γιατί δέν θά περάσει δῶθε από τόν ποταμό.

Έκεῖ πού ἐτοιμάζαμε τὸ γάλα γιά τὴ σπίτι, μιὰ φωνή, ἀλλὰ τί φωνή; φωνάρα! σάν νάβγαζε από στόμα παραντάπηχο κατέβαινε από τὰ σύννεφα κι' εἶλεγε ή φωνή:

— «Τέτοιο κριάρι δέν ἔχει π'θενά δλόγουρα! οὔτε θά τοῦς πάη ὁ νοῦς, πῶς εἶναι δικό μας τὸ κοπάδι! Αὐτοὶ θά τὸ γυρεύουν ἐκεῖ γύρω καί δέν θά ριχτοῦν δῶθε! Ἄς εἶν' καλὰ ὁ Καλαμᾶς, πού μᾶς χωρίζει! Χαχαχαχαααά!»

Κι' ή φωνή ἔπαψε.

Ξαφνίστηκα, κύταξα καλὰ - καλὰ τόν οὐρανό. Ξαφνίστηκαν καί οἱ ἄλλοι, πού ἀδειάζαν τὸ γάλα γιά τὸ σπίτι. Μὲ κύταξαν οἱ πιστικοί κι' οἱ ὑπηρέτες καί τοῦς

κύταξα κι' ἐγώ, χωρίς νά ξέρομε πῶς νά ἐξηγήσωμε τήν ἑμιλία τήν μεγαλόφωνη καί τήν παράξενη, πού κατέβαινε άπάνω από τὰ σύννεφα ὁ άρχιεπιστικός ὁμοῦς, πού ἦταν πολὺπειρος σ' ὅλα, κι' εἶχε άσπρίσει ὅλα τὰ μαλλιά του άπάνω στά κορφοδούνια τοῦ Πίντου, μᾶς εἶπε ἥσυχα:

— Αὐτὸ εἶναι ἓνα θᾶμα, πού τόχω ἀκούσει μὲ τ' αὐτιά μου πολλές φορές. Μπορεῖς ν' ἀκούσης λόγια κι' ἑμιλίες κι' από δέκα ὥρες μακρυνά. Καμμιὰ φορά τὰ σύννεφα, ὅταν ἀκαμπτοῦν στή γῆ, ὅπως τώρα στην Βαλαώρα, ἢ καί χαμηλώνουν, παίρνουν τήν φωνή καί τήν στέλλουν, ὡς ἐκεῖ πού στέκει ή σὺνὰ του. Ριέπεις εἰμυσταν τυχεροί... Τὸ κριάρι μᾶς θρέθηκε! Εἶναι σὸ κοπάδι, πού θόσκει στην Βαλαώρα! Τί τὸ θέλ'ς; Εἶν' ἄγιο διό, τὸ διό σου καί δέν τρώγεται εὐκόλα.

— Καί τί πρέπει νά κάνουμε τώρα; Τοῦ εἶπα γιά νά βροῦμε τόν Σιούτο — Κάλεσό μας;

— Τί νά κάνουμε; Μοῦ ἀπάντησε. Νά πάμε στήν Βαλαώρα καί νά τὸν πάρουμε από τὸ κοπάδι, πού θόσκει ἐκεῖ πέρα! Νά κινήσωμε ἀμέσως καί νά μὴ χάνουμε καιρό, ἄν καί δέν ἐλπίζω νά τὸν χαλάσουν, γιατί τὸν πῆραν γιά ἔχος κι' ὄχι γιά φαγί.

Κι' ἀκούγοντας τήν συμβουλὴ τοῦ άρχιεπιστικοῦ, ξεκίνησα ἐγώ μὲ δυὸ πιστικούς μου, περάσαμε τὸ ποτάμι

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ,"

ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1974	ΤΕΥΧΟΣ 243	ΜΑΡΤΙΟΣ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1997	Γραφεία: Οδός Μαυρομιχάλη 7 Αθήνα 106 79 - Τηλ.: 36.21.651
--------------------------	---------------	-----------------------------	---



Φορεσιά Πρεβεζάνας.
Υδατογραφία της Αθηνάς
Ταρσούλη. Η φορεσιά ανήκει στην Πρεβεζάνα
Μελπομένη Ζάχου, που ζούσε στη
Θεσσαλονίκη, απ' όπου τη ζωγράφισε η
Αθηνά Ταρσούλη.

ΑΘΗΝΑ 1997



ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΚΟΜΙΤΑΤΟ)
1906

ΠΑΝΑΓ. ΔΑΓΚΛΗΣ
Υπαρχηγός
Γενικού Επιτελείου
Πρόεδρος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
Σ. ΣΠΥΡΟΜΙΛΙΟΣ
Αρχηγός Χιμάρας
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΕΛΑΣ
Ανθυπίαρχος
ΧΑΡ. ΛΙΑΜΠΕΗΣ
Ανθυποπλοίαρχος
ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ
Λόγιος
ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Υφηγητής Πανεπιστημίου
ΧΡ. ΧΡΟΝΗΣ
Υπολοχαγός Οικονομικού
ΠΕΡ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
Δικηγόρος
ΧΡ. ΜΑΛΑΜΟΣ
Ταγματάρχης Μηχανικού
ΓΕΩΡΓ. ΓΑΓΑΡΗΣ
Δημοσιογράφος
ΑΥΓ. ΑΒΕΡΩΦ
Πολιτευτής

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ)
1934
(ΕΙΣΔΟΧΗ)
«ΦΙΛΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ»
1976

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΣ
Ο από Ιωαννίνων
Αρχιεπίσκοπος
Αθηνών και πάσης Ελλάδος
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ
Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΠ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ. ΠΑΛΗΣ
Στρατηγός
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
Ακαδημαϊκός
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΑΛΙΝΟΣ
Ακαδημαϊκός
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΒΑΡΕΤΟΣ
Δικηγόρος - Δημοσιογράφος
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ
Συγγραφέας



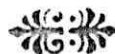
“ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ”
ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΟΟΓΡΑΦΙΑ - ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ -
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
+ΙΔΡΥΤΗΣ: ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΣ (1974)

ΒΡΑΒΕΥΣΗ

Η « ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ » βραβεύτηκε από:
- Ακαδημία Αθηνών
- Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία Ελλάδος



Υπεύθυνος σύμφωνα με το νόμο:
ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΜΕΛΑΣ Δημοσιογράφος
Αναγνωστοπούλου 22 - Αθήνα
Τ.Κ. 106 73 - Τηλ.: 32.29.163



Συντακτική Επιμέλεια:
ΒΗΣΣΑΡΙΩΝ Ν. ΜΠΑΚΟΛΑΣ
Συντακτική Επιτροπή και Επιτροπή Επιλογής:
Ευγένιος Ζαλοκώστας, Μιχαήλ Μελάς,
Βησσαρίων Μπακόλας, Κώστας Σακελλαρίου
Οι ενυπόγραφες συνεργασίες εκφράζουν μόνο
τις απόψεις εκείνων που τις υπογράφουν.

Ετήσια συνδρομή: Εσωτερικού: δρχ. 5.000
Εξωτερικού: δολ. 70
Συνδρομές - εμβάσματα με ταχυδρομική
επιταγή στη διεύθυνση:
« Ηπειρωτική Εταιρεία »
Μαυρομιχάλη 7
106 79 Αθήνα - Τηλ.: 36.21.651

ΩΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ
Δευτέρα - Τετάρτη - Παρασκευή 9 - 12.30
Στοιχειοθεσία - Ηλεκτρονική σελιδοποίηση:
“ΠΡΩΤΗ ΣΕΛΙΔΑ:
Οικονόμου 32, Αθήνα - Τηλ.: 8233830

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ,"

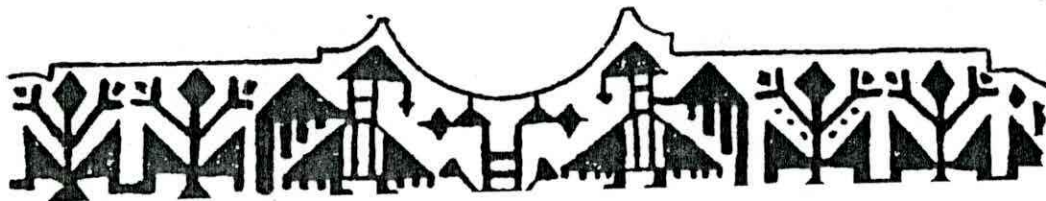
ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1974	ΤΕΥΧΟΣ 243	ΜΑΡΤΙΟΣ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1997	Γραφεία: Οδός Μαυρομιχάλη 7 Αθήνα 106 79 - Τηλ.: 36.21.651 ISSN 1105 - 6177
--------------------------	---------------	-----------------------------	---

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

- **ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΑ ΜΠΑΚΟΛΑ:** Ο ελληνισμός και το χρέος στην Ήπειρο, σελ. 92.
- **Β.Μ.:** Η λεηλασία της Ηπείρου και τα δήθεν "αναπτυξιακά" συνέδρια, σελ. 98.
- **ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΘΕΣΠΡΩΤΟΥ** και **ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΨΑΛΙΔΑ:** Από τη γεωγραφία Αλβανίας και Ηπείρου, σελ. 101.
- **Επώνυμη απάντηση σε ανώνυμη επιστολή,** σελ. 103.
- **ΑΠΟΣΤ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ:** Συμβολή των Βορειοηπειρωτών στο '21, σελ. 104.
- **Από τις διδαχές του Πατρο-Κοσμά,** σελ. 106.
- **Βόρειος Ήπειρος - Μάιος 1913:** Ο καθηγητής βαλκανιολόγος ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΛΑΖΑΡΟΥ για τις ανταποκρίσεις του ΡΕΝΕ ΠΥΩ, σελ. 107.
- **ΚΩΝ/ΝΟΥ ΓΙΑΚΟΥΜΗ:** "Αντί του μάννα χολή: αγνωμοσύνης εγκώμιο", σελ. 111.
- **ΚΩΣΤΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ:** "Χειμάρρα πάρε τ' άρματα", σελ. 115.
- **ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΙΛΗ:** Ο γερο - Ζήκος, σελ. 116.
- **ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΓΙΑΚΗ:** Ιστορία της Θεσπρωτίας, σελ. 117.
- **ΝΙΚΟΥ ΚΑΚΑΪΔΗ:** Ανω Καλαμίτες οι Καλάς του Πακιστάν; σελ. 121.
- **Β.Μ.:** Η φουστανέλα ως εθνική ενδυμασία, σελ. 124.
- **Ο αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος για το Αλβανικό χάος,** σελ. 126.
- **ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΠΑ:** Οι εθνικοί αγώνες της Ελλάδος και η αχαριστία των συμμάχων, σελ. 127.
- **ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΓΙΑΚΗ:** Η γυναίκα στο Σούλι, σελ. 135.
- **Αντί μνημοσύνου:** Ο Ευάγγελος Αβέρωφ - Τσοίτσας, ο άνθρωπος με την πολύπλευρη προσωπικότητα, σελ. 138.
- **ΙΩΑΝΝΗ ΚΙΤΣΑΡΑ:** Τα αξιώματα της ορθής διακυβερνήσεως, σελ. 141.
- **ΗΛΙΑ ΜΑΚΟΥ:** Πάσχα στην Ήπειρο, σελ. 145.
- **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΝΤΑΛΑ:** Στης Γεσθημανής τον κήπο, σελ. 149.
- **ΓΙΑΝΝΗ ΠΙΝΔΕΑ:** Το πανηγύρι του Αη - Γιωργιού, σελ. 150.
- **ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ:** Φωνή από τα σύννεφα, σελ. 151.
- **ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΡΖΗ:** Νερόμυλοι, μαντάνια, νεροτρουβιές, σελ. 155.
- **ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΟΡΑΚΗ:** Ήταν κάποτε ένα παλιό Γιαννιώτικο αρχοντικό, σελ. 159.
- **ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ:**
 - Απολογισμός πεπραγμένων 1996, σελ. 163.
 - Οικονομικός απολογισμός 1996 - Προϋπολογισμός εσόδων - εξόδων 1997, σελ. 166-167.
- **Κατάσταση συνδρομητών περιοδικού,** σελ. 168.



ΦΩΝΗ ΑΠΟ ΤΑ ΣΥΝΝΕΦΑ

+Του ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΑΠΡΙΛΗΣ και πασκαλόγιорта και μια άνοιξη γλυκειά και ψιλόβροχη, που δεν θυμούμαι παρόμοια.

Είχαμε τα πρόβατα προσωρινά στην Αρακαντέλλα, μια όμορφη και ψηλή ράχη, αντίκρυ στο χωριό μου και περιμέναμε να περάσουν τα κοπάδια του Ντίνου Ραμούση, να τα σμίξωμε και να τραβήξωμε για τα ξεκαλοκαιριά της Ροδόβολης.

Είχα πάει νωρίς στον αρμεγώνα και περίμενα τα γαλάρια να τ' αρμέξωμε και να πάρω το γάλα για το σπίτι, γιατί το ήθελε η μάνα μου άλλο για βούτυρο κι άλλο για ξυνόγαλο.

Τα γαλάρια βοσκούσαν ακόμα κάτω από τα Λίβυα, ως την Παναγία, κι οι πιστικοί δεν φαίνονταν, αν και κόντευε η ώρα του αρμεγμού.

Κάτω, μακριά στο βάθος της κοιλάδας, κυλούσε τον κατήφορο τα γαλανά νερά του ο μεγάλος ποταμός του τόπου μας, ο Καλαμάς, κι έδινε ζωή σ' όλην εκείνη την πλούσια εικόνα από κάμπους και βουνά, από ράχες και πλαγιές, από λόγγα και χωριά, από

κοπάδια και λακκιές, που στέκονταν γύρα - γύρα.

Η ώρα περνούσε και τα γαλάρια δεν συμμαζεύονταν, κι οι πιστικοί δεν φαίνονταν...

Σε λίγο φάνηκε ένας πιστικός, πώβγαινε από την λακκιά, πίσω από την Αρακαντέλλα.

- Τί γενήκαταν σήμερα; του φώναξα.

- Τί να γένωμε; μου απολογήθηκε ξέκαρδα. Χάσαμεν τον Σιούτο-Κάλεσιο!

Μου φάνηκε πως με χτύπησε αστραπή.

- Ο Σιούτο-Κάλεσιος χαμένος; Χάνεται ποτέ το πρώτο κριάρι, που σέρνει πίσω του όλο το κοπάδι, ο δεύτερος πιστικός του πατέρα μου; Βέβαια κάποιος θα τον έκλεψε! Κι αν τον έκλεψαν για έχος, θα τον έκλεψαν από μακριά, αν για φαγί, τώρα θα μαγειρεύεται. Δεν υπάρχει καμιά ελπίδα να ξαναβρεθή ο Σιούτο-Κάλεσιος.

Αυτά έλεγα μέσα μου κι ανέβηκε από την καρδιά μου τα δάκρυα στα μάτια.

Τον αγαπούσα τόσο πολύ τον Σιούτο-Κάλεσιο, που νόμισα εκεί-

νη τη στιγμή, ότι είχα χάσει όχι μοναχά αυτόν, αλλ' ολάκερο το κοπάδι! Γιατί ο Σιούτο-Κάλεσιος ήταν η δόξα του κοπαδιού μου, το καμάρι το δικό μου κι όλων των πιστικών μου.

Σε λίγο έφτασε απάνω ο πιστικός περίλυπος.

Χάθηκαν από τα μάτια μου όλα τ' ανοιξιάτικα κάλλη του Απριλιού κι άρχισε να βασιλεύη μαύρος χειμώνας μέσα στην καρδιά μου.

- Τί λες, ωρέ, του είπα, για τον Σιούτο μας;

- Τί να ειπώ; μου απολογήθηκε δύστυμα. Τί μπορώ να ειπώ; Άλλο που μας τον έκλεψαν;

Ερριξα εκείνην την στιγμή τα μάτια μου προς το κοπάδι που βοσκούσε κάτω στα Λίβυα, και το είδα ξεσκισμένο εδώ κι εκεί, σαν να είχαν μπη σαράντα λύκοι και το σκόρπισαν!

Με πήραν τα δάκρυα σβάρνα κι άρχισα να κλαίγω, σαν μικρό παιδί, αν κι ήμουν δεκαεφτά χρόνων παλληκάρι τότε.

- Τί είν' αυτά; μου είπε ο πιστικός. Δεν ντρέπεσαι; Τί; θα χαθούμε για ένα κριάρ'; Τα κοπάδια σου νάν' καλά!

- Τέτοιο κριάρ'! του είπα εγώ. Πού θα βρούμε τέτοιο κριάρι;

- Αχαούχασσα! ξεφώνησε ο πιστικός θέλοντας να με παρηγορήση. Για ένα παλιοκρίαρο κάν'ς έτσ'; Το Μοναστήρ' νάν' καλά κι απέ καλοέρ'! Το κοπάδ' σ' νάν' καλά... Εσείς νάστε καλά, οι νοικοκυραίοι, και κριάρια και τρα-

γιά, και βιό όσο θέλ'ς!

Αλλ' ό,τι κι αν μώλεγε ο πιστικός, δεν μπορούσε να μουπραύνη ή να μου μικρύνη τον πόνο μου και την εντύπωσή μου από τον χαμό του σημαδιακού κριαριού μου, που στόλιζε τα κοπάδια μου, σαν τ' άστρα τ' ουρανού.

Σε λίγο άρχισαν να φαίνωνται ένας - ένας όλοι οι πιστικοί, κι άλλοι έμειναν με τα στέργα και με τ' αρνοζύγουρα, κι άλλοι σύμμασαν τα γαλάρια και τα καντάριασαν για τον αρμεγώνα. Ενώ πριν με τον Σιούτο-Κάλεσιο έρχονταν τα γαλάρια, το πολύ σ' ένα τέταρτο της ώρας από τα Λίβυα στον αρμεγώνα, εκείνη την ημέραν έκαναν μια ώρα ακέρια. Αυτό θα ειπή τι αξίζει νάχη συρτάρι στο κοπάδι του, και μάλιστα σαν τον καημένο τον Σιούτο-Κάλεσιο! Ήταν ζωγραφισμένη η λύπη στο πρόσωπο των πιστικών και το κοπάδι φαίνονταν σαν ορφανό, όταν ήρθαν κι αυτοί στον αρμεγώνα. Μου φαίνονταν ότι όλο εκείνο το κοπάδι, που ανέβηκε εκεί απάνω μου ζητούσε τον Σιούτο-Κάλεσιο. Μου φαίνονταν πως άκουγα να μου λέγη:

- «Να βρης τον Σιούτο μας!»

Δεν μπορούσα πλειά να βαστάξω και ξέσπασα στα κλάματα, και μου ξαναείπε ο αρχιπιστικός:

- Τί είν' αυτά από σένα; Ντροπή να κάν'ς έτσ'! Δεν χορταίν' το μάτ' σου από τόσα πρόβατα; Συλλογίσ' ότ' είναι τόσοι άνθρωποι, που δεν έχουν ούτ' ένα ζωντανό!

Τα λογικά τα λόγια του αρχιπι-

στικού μου άρχισαν να δουλεύουν μέσα μου, σαν δραστήριο γιατρικό.

Δεν είχε τελειώσει ακόμα τ' άρμεγμα, όταν είδα νάρχεται ένα σύννεφο πέρα από τη Βαλαώρα κατ' απάνω μας, σαν φοβερός δράκοντας και μας έκρυψε τον ήλιο. Μια δυνατή αστραπή ψηλά στο ραχοκέφαλο της Βαλαώρας έδωσε το σύνθημα της μάχης, που άρχισε ανάμεσα ουρανού και γης. Αρχισαν να πέφτουν ανάργια - ανάργια χοντρές σταλαματιές κι αν τύχαινε να πέση καμμιά απάνω μας, αιστανόμαστε βαρύν τον χτύπο της. Δεύτερη, τρίτη αστραπή κι η βροχή άρχισε δυνατή ψηλά στην Βαλαώρα μιάμιση ώρα και πλειότερο, μακρυά από μας, ως εκεί.

Όταν τέλειωσε τ' άρμεγμα, είπε ο αρχιπιστικός:

- Βάρτε τα πρόβατα στην πλαγιά και μην φοβάστε την βροχή, γιατί δεν θα περάση δώθε από τον ποταμό.

Εκεί που ετοιμάζαμε το γάλα για το σπίτι, μια φωνή, αλλά τί φωνή; φωνάρα! σαν νάβγαινε από στόμα σαραντάπηχο κατέβαινε από τα σύννεφα, κι έλεγε η φωνή:

- «Τέτοιο κριάρι δεν έχει π'θενά ολόγουρα! Ούτε θα τους πάη ο νους, πως είναι στο δικό μας το κοπάδι! Αυτοί θα το γυρεύουν εκεί γύρα και δεν θα ριχτούν δώθε! Ας είν' καλά ο Καλαμάς, που μας χωρίζει! Χαχαχαάααα»!

Κι η φωνή έπαψε!

Ξαφνίστηκα, κύτταξα καλά -

καλά τον ουρανό. Ξαφνίστηκαν και οι άλλοι, που άδειαζαν το γάλα για το σπίτι. Με κύτταζαν οι πιστικοί κι οι υπηρέτες και τους κύτταζα κι εγώ, χωρίς να ξέρουμε πώς να εξηγήσωμε την ομιλία την μεγαλόφωνη και την παράξενη, που κατέβαινε απάνω από τα σύννεφα, ο αρχιπιστικός όμως, που ήταν πολύπειρος σ' όλα κι είχε ασπρίσει όλα τα μαλλιά του απάνω στα κορφοβούνια του Πίντου, μας είπε ήσυχα:

- Αυτό είναι ένα θάμα, που τόχω ακούσει με τ' αυτιά μου πολλές φορές. Μπορείς ν' ακούσης λόγια κι ομιλίες κι από δέκα ώρες μακρυά. Καμμιά φορά τα σύννεφα, όταν ακουμπούν στη γη, όπως τώρα στην Βαλαώρα, ή και χαμηλώνουν, παίρνουν την φωνή και την στέλλουν, ως εκεί που φτάνει η ουρά τους. Βλέπεις είμασταν τυχεροί... Το κριάρ' μας βρέθηκε! Είναι στο κοπάδ', που βόσκει στην Βαλαώρα! Τί το θέλ'ς; Είν' άγιο βιό, το βιό σου και δεν τρώγεται εύκολα.

- Και τί πρέπει να κάνωμε τώρα, του είπα, για να βρούμε τον Σιούτο-Κάλεσιό μας;

- Τί να κάνωμε; μου απάντησε. Να πάμε στην Βαλαώρα και να τον πάρωμε από το κοπάδι, που βόσκει εκεί πέρα! Να κινήσωμε αμέσως και να μη χάνωμε καιρό, αν και δεν ελπίζω να τον χαλάσουν, γιατί τον πήραν για έχος κι όχι για φαγί.

Κι ακούγοντας την συμβουλή του αρχιπιστικού, ξεκίνησα εγώ με δυο πιστικούς μου, περάσαμε το ποτάμι στου Ράικου το Γεφύρι, κι απ' εκεί στην Βαλαώρα.

Κάναμε με τον κύκλο του Γεφυριού δυο ώρες και πλειότερο. Χύμηξαν τα σκυλιά απάνω μας, άμα μας ωσμίστηκαν, κι έτρεξαν οι πιστικοί να μας απαντήσουν και μας ρώτησαν τί θέλομε εκεί.

- Τί θέλομε; τους είπα. Τον Σιούτο-Κάλεσιο γλήγορα! Η θ' αρχίσωμε πόλεμο! Δεν φεύγομε απ' εδώ χωρίς το κριάρ' μας!

Στην αρχή θέλησαν ν' αρνηθούν κι ότι δεν ήξεραν τίποτε, αλλ' εγώ τους τόκοψα:

- Φέρτε γλήγορα το κριάρ' και μην κρύβετε την κλεψιά σας! Μας έφερε το σύννεφο τη φωνή σας, που λέγαταν:

- «Τέτοιο κριάρ' δεν έχει π'θενά ολόγυρα. Ούτε θα τους πάη ο νους ότι το κριάρ' είν' εδώ. Αυτοί θα το γυρεύουν εκεί γύρα και δεν θα ριχτούν δώθε. Ας είν' καλά ο Καλαμάς που μας χωρίζει. Χαχαχαχάαα!»

Μας την έφεραν την ομιλία σας τα σύννεφα!

Οι κλέφτες του Σιούτου - Κάλεσιου κυττάχτηκαν ο ένας με τον

άλλον και δεν ήξεραν τί ν' απολογηθούν.

- Γλήγορα! τους είπα, το κριάρ' μας και το ποδοκόπι μας! Αλλοι-ώτικα πιάνομέστε απ' άρματα στη στιγμή!

Πήγε ένας τους στο κοπάδι, πώβοσκε λίγο παραπάνω, και μας έφερε τον Σιούτό μας και μας παρακάλεσαν να μην επιμείνωμε για ποδοκόπι, αλλ' οι πιστικοί μου επέμειναν να μας δώκουν ένα αρνί καλό για ποδοκόπι μας.

- Χώρ'ς το ποδοκόπ' δεν το κουνούμε απ' εδώ, παλιοκλέφτες! τους είπαν οι πιστικοί μου άγρια. Το ποδοκόπι γλήγορα!

Το ποδοκόπι σε τέτοιες περιστάσεις είναι νόμος, κι ο νόμος είναι σεβαστός, όταν εκείνος που το ζητάει έχει δύναμη. Κι εμείς είχαμε την δύναμη, που χρειαζόνταν, το πήραμε και γυρίσαμε από τον ίδιον δρόμο με τον Σιούτο και μ' ένα αρνί ποδοκόπι, που τώσφαξαν οι πιστικοί και τώφαγαν.



Συρισμός από το χοράφι

Του Γιάννη Βαγενά

στού Ράϊκου τὸ Γεφύρι, κι' ἀπ' ἐκεῖ στὴν Βαλαώρα. Κάναμε μὲ τὸν κύκλο τοῦ Γεφυρίου δυὸ ὥρες καὶ πλεϊότερο. Χύμησαν τὰ σκυλιὰ ἀπάνω μας, ἅμα μᾶς ὠμίσησαν, κι' ἔτρεξαν οἱ πιστικοὶ νὰ μᾶς ἀπαντήσουν καὶ μᾶς ρώτησαν τί θέλομε ἐκεῖ.

— Τί θέλαμε; Τοὺς εἶπα. Τὸν Σιούτο — Κάλεσιτο γλήγορα! "Ἢ θ' ἀρχίσουμε πόλεμο! Δὲν φεύγομε ἀπ' ἐδῶ χωρὶς τὸ κριάρ' μας!

Στὴν ἀρχὴ θέλησαν ν' ἀρνηθοῦν κι' ὅτι δὲν ἤξεραν τίποτε, ἀλλ' ἐγὼ τοὺς τῶκοφα:

— Φέρτε γλήγορα τὸ κριάρ' καὶ μὴν κρύβετε τὴν κλεψιά σας! Μᾶς ἔφερε τὸ σύννεφο τὴν φωνή σας, ποὺ λέγατε: — "Τέτοιο κριάρ' δὲν ἔχει πουθενὰ ὁλογυρα. Οὕτε θὰ τοὺς πᾶν ὁ νοῦς ὅτι τὸ κριάρ' εἶν' ἐδῶ. Αὐτοὶ θὰ τὸ γυρεύουν ἐκεῖ γύρα καὶ δὲν θὰ ριχτοῦν δῶθε. "Ἄς εἶν' καλὰ ὁ Καλαμῆς ποὺ μᾶς χωρίζει. Χαχαχαχαχααα!" Μᾶς τὴν ἔφεραν τὴν ὁμιλία σας τὰ σύννεφα!

Οἱ κλέφτες τοῦ Σιούτου — Κάλεσιτο κυττάχτηκαν

ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον καὶ δὲν ἤξεραν τί ν' ἀπολογηθοῦν.

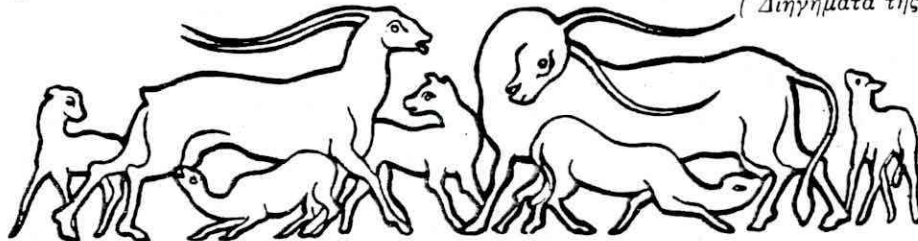
— Γλήγορα! Τοὺς εἶπα, τὸ κριάρ' μας καὶ τὸ ποδοκόπι μας! "Ἀλλοιότιχα πιανόμαστε ἀπ' ἄρματα στὴ σιγῇ!"

Πῆγε ἕνας τοὺς στὸ κοπάδι, ποῦδосκε λίγο παραπάνω, καὶ μᾶς ἔφερε τὸν Σιούτο μας καὶ μᾶς παρακάλεσαν νὰ μὴν ἐπιμεινόμε για ποδοκόπι, ἀλλ' οἱ πιστικοὶ μου ἐπέμειναν νὰ μᾶς δώκουν ἕνα ἀρνὶ καλὸ για ποδοκόπι μας.

— Χώρ'ς τὸ ποδοκόπ' δὲν τὸ κουνόυμε ἀπ' ἐδῶ, παλιοκλέφτες! Τοὺς εἶπαν οἱ πιστικοὶ μου ἄγρια. Τὸ ποδοκόπι γλήγορα!

Τὸ ποδοκόπι δὲ τέτοιες περιστάσεις εἶναι νόμος, κι' ὁ νόμος εἶναι σεβαστός, ὅταν ἐκεῖνος ποὺ τὸ ζητάει ἔχει δύναμη. Κι' ἐμεῖς εἴχαμε τὴν δύναμη, ποὺ χρειάζονταν, τὸ πῆραμε καὶ γυρίσαμε ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο μὲ τὸν Σιούτο καὶ μ' ἕνα ἀρνὶ ποδοκόπι, ποὺ τσφαζαν οἱ πιστικοὶ καὶ τσφαζαν.

(Διηγήματα τῆς Στάνης)



Ο ΓΚΙΩΣΣΟΣ ΜΟΥ

ΕΝΑ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔΟ τοῦ χειμῶνα μὲ πῆρε ὁ πατέρας μου καὶ πῆγαμε στὰ χειμᾶδια, γιατί εἶχε ἀρχίσει ὁ γένιος κι' ἦταν ἀνάγκη νὰ δώση ὅτι ὁδηγίες χρειάζονταν στὸν ἀρχιεπιστικό, καυνοῦργιον ἀκόμα, ὡς ρογιασμένον ἐκεῖνον τὸν "Αἰ - Δημήτρη καὶ δὲν ἤξερε τὴν ἰδιαίτερη τάξη τοῦ κοπαδιοῦ μας.

Ἐγὼ ἤμουν δὲν ἤμουν ὀχτῶ χρονῶν τότε, ἀλλ' ἤξερα ὅχι λίγα πράγματα τότε για τὴν ἡλικία μου, ὡς πρὸς τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα. Ἦξερα, παραδείγματος χάριν, τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν γιδιῶν καὶ τῶν προβατιῶν... Ἦξερα δηλαδὴ, ποῖο πρόβατο λέγεται λάγιο, ποῖο λέγεται μπέλο, ποῖο κάλεσι, ποῖο κότσικο, ποῖο μπάλλιο, καὶ ποῖο γίδι λέγεται νᾶγκρο, ποῖο φλώρα, ποῖο κανούτο, ποῖο μπουτσικο, ποῖο μπάρτζο, ποῖο καπιόμπαρτζο, ποῖο μετσένο, ποῖο γκαλμπινο, ποῖο λειᾶρα, ποῖο μπάλλιο, ποῖο σιούτο, ποῖο σκυλαρικότο, ποῖο γκιῶσο καὶ τὰ λοιπά. Ἦξερα ἀκόμα ἀπὸ τὰ κέρατα τῶν κριαριῶν καὶ τῶν γιδιῶν ἀπὸ πόσα ἀρνιά ἢ ἀπὸ πόσα κατσίκια ἦταν, καθὼς καὶ ποῖα πρόβατα εἶναι ὀδελιασμένα καὶ τὰ λοιπά. Κι' ἤξερα ὅλα ὅχι βέβαια ἀπὸ καμμιὰ μου ἐξαιρετικὴ εὐφυΐα, ἀλλ' ἀπὸ μεγάλη ἐξοικείωση καὶ συνήθεια, γιατί, ἀφόντως εἶχα γεννηθῇ, ἀναγκάσκειναι πάντ' αὐτὴν καμμιὰ εἰκοσαριά γίδια, κι' ἄλλα τόσα πρόβατα, ποὺ εἴχαμε χειμωνοκαλόκαιρο στὸ σπίτι, κι' εἶχα τὰ εὐνοῦμενά μου ἀρνιά, κι' ἔπαιζα μ' αὐτά, καὶ κοιμῶμουν τὸ βράδυ τότε μ' ἕνα κατσίκι καὶ πότε μ' ἕνα ἀρνὶ στὴν ἀγκυλιά, ποὺ μοῦ ἀπαιρναν ὕστερα, ἅμα κλειούσα τὰ μάτια μου.

Ὁ πατέρας μου μὲ καμάρωνε μ' αὐτὴν μου τὴν ἀγά-

πη πρὸς τὰ γιδοπρόβατα, καὶ μοῦλεγε ὅτι θὰ μοῦ ἀγόραζε χίλια γίδια καὶ χίλια πρόβατα, ὅταν θὰ γενόμουν μεγάλος καὶ θὰ τέλειωνα τὰ γράμματα. Ἄλλες φορές πάλι ἔλεγε:

— Τί κρίμα! νὰ μὴν ἔχω ἄλλο ἕνα παιδί, για τὸ σπίτι, κι' αὐτὸ νὰ τὸ κάνω τέλειγκα! Θὰ γιόμωζιν τὰ βουνὰ κι' οἱ κάμποι ἀπὸ τὰ γιδοπρόβατά μου!

Ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς, ὅπως εἶπα, μὲ πῆρε ὁ πατέρας μου καὶ πῆγαμε στὸ χειμᾶδι. Ἦταν ἀπάνω - κάτω, ἡ ὥρα, ποὺ θὰ μαζεῦονταν τὰ γίδια, ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά ἀπὸ τὸν πουργολόγγο καὶ τὰ πρόβατα ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀπὸ τὸ λιθάδι. Ὑῠραμε ἐκεῖνη τὴν στιγμὴν ἕναν ἀπὸ τοὺς τρεῖς πιστικούς μας, ποῦρχονταν μὲ δυὸ ἀρνιά στὰ χέρια, καὶ μὲ τὶς προβατίνες, τὶς μανᾶδες τοὺς, ἀπὸ πίσω δελάζοντες: — "Μπάσα! Μπάσα!"

"Ὑστερα ἀπὸ λίγο ἦρθε κι' ὁ ἀρχιεπιστικός κι' ἀρχισε νὰ μιλάει μὲ τὸν πατέρα μου για τὶς ἀνάγκες τῶν μαντριῶν καὶ τῶν γιδιῶν καὶ τῶν προβατιῶν, ποῦθε νὰ κόψουν παλιούρια καὶ πουργολόγλαδα, τί διόρθωμα ἤθελαν τὰ μαντριά, πόσες βέργες καὶ πόσο σάλιμα χρειάζονταν, ὅτι ἦσαν ἀνάγκη νὰ γίνη κι' ἕνας σάρκος ἀκόμα για τὰ κατσίκια, γιατί δὲν θὰ τὰ χωροῦσε ὁ ἕνας ποὺ εἴχαμε, καὶ κατὶ ἄλλα, ποὺ δὲν ἔδιν' ἐγὼ καμμιὰ προσοχή, καὶ δὲν ἔδιν' κανένα ἐνδιαφέρον πῶς θὰ γέγοναν, ἀλλ' ἀπάνω στὶς ὁμιλίες ἀκούσα τὸν ἀρχιεπιστικό νὰ λέγη:

— "Ἐχομε ἀνάγκη, ἀφεντικό κι' ἀπὸ ἕνα τυρτάρι για τὰ γίδια..."

— Κι' ὁ Γκιῶσος;

Τὸν ρώτησε ὁ πατέρας μου.

— Γέρασε ὁ καμμένος! Ἀπολογήθηκε ὁ ἀρχιεπιστικός, καὶ δὲν ἔχει δύναμη νὰ τρέχη μπροστά. Τὸν